

T.C.  
İstanbul Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Enstitüsü  
Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK RESMİNDE  
MELEK CELAL SOFU'NUN  
YERİ VE ÖNEMİ**

Meltem YAKIN  
2501010597

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kamil GÖREN

İSTANBUL-2005

## **EK:8 Melek Celal'in Kendi Makalelerinden Örnekler**

Melek Celal'in kendi makaleleri. Makalelerin asıllarının birer fotokopisi ve yan sayfasında ayrıntılı açıklamaları. (Doğan Paksoy Arşivi).....s.215

#### **EK 4: Atatürk İçin Yaptığı Madalya**

Melek Celal'in Atatürk'ün ölümü vesilesiyle yaptığı, simgesel anlam taşıyan madalya. (İlgili gazete haberleri Doğan Paksoy arşivindedir).....s.188

#### **EK 5: Almanya'da ve Türkiye'de Düzenlenmiş Ölüm Belgesi**

1. Türkçe ölüm belgesi, (Doğan Paksoy Arşivi).....s.189
2. Almanca ölüm belgesi, (Doğan Paksoy Arşivi).....s.190

#### **EK 6: Melek Celal İle İlgili Doktor Raporları**

11 Kasım 1965 yılında Prof. Dr. A. Stormer ve aynı tarihte Prof. Dr. A. Bannwarth tarafından Almanya'da verilmiş iki rapor. (Doğan Paksoy Arşivi).....s.191-192

#### **EK:7 Melek Celal Hakkındaki Makalelerden ve Gazete Haberlerinden Örnekler**

Sanatçı hakkında yayınlanan haberler ve makalelerden örnekler. Makalelerin asıllarının birer fotokopisi ve yan sayfasında ayrıntılı açıklamaları. (Doğan Paksoy Arşivi).....s.193

- Ek: 7.1. Kitaplarıyla İlgili Makaleler.....s.193
- Ek: 7.2. Türk İşlemeleri İle İlgili Makaleler.....s.197
- Ek: 7.3. Resim Sergileri ile İlgili Makaleler.....s.210

**EK 2: Melek Celal'in Etkilenmiş Olduğu Resimlerin Fotoğrafları**

**Resim 1:** L. Mayer, (Melek Celal'in kendi arşivinden, Doğan Paksoy Koleksiyonuna geğmiştir.).....s.183

**Resim 2:** J. Carabain, (Melek Celal'in kendi arşivinden, Doğan Paksoy Koleksiyonuna geğmiştir.).....s.184

**Resim 3:** W. J. Müller, (Melek Celal'in kendi arşivinden, Doğan Paksoy Koleksiyonuna geğmiştir.) .....s.185

**Resim 4:** W. John Huggins, (Melek Celal'in kendi arşivinden, Doğan Paksoy Koleksiyonuna geğmiştir.) .....s.186

**EK 3: El Yazısıyla Yazdığı Mektuptan Alıntı**

20.02.1953, Melek Celal, oğlu Ziya Sofu'ya yazmıştır. (Aslı Doğan Paksoy arşivindedir).....s.187

## EKLER Listesi

### EK 1: El İŖi Motifleri Listesi

- Motif 1:** Melek Celal, "Türk El İŖi Motifi", **Kadın Gazetesi**, 24 Mayıs 1948, (Doğan Paksoy ArŖivi).....s.176
- Motif 2:** Melek Celal, "Türk El İŖi Motifi", (Eskiz), (Doğan Paksoy ArŖivi) .....s.177
- Motif 3:** Melek Celal, "Türk El İŖi Motifi ", (Eskiz), (Doğan Paksoy ArŖivi) .....s.178
- Motif 4:** Melek Celal, "Türk El İŖi Motifi ", (Eskiz), (Doğan Paksoy ArŖivi) .....s.179
- Motif 5:** Melek Celal, "Türk El İŖi Motifi ", (Eskiz), (Doğan Paksoy ArŖivi) .....s.180
- Motif 6:** Melek Celal, "Türk El İŖi Motifi ", (Eskiz), (Doğan Paksoy ArŖivi) .....s.181
- Motif 7:** Melek Celal, "Türk El İŖi Motifi", **Kadın Gazetesi**, 21 Haziran 1948, (Doğan Paksoy ArŖivi) .....s.182

**Fotoğraf 26:** "İki Çocuk", (Tarihsiz), (Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

.....s.172

**Fotoğraf 27:** "Manzara", (Tarihsiz), (Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

.....s.173

**Fotoğraf 28:** "Mahalle", (Tarihsiz), (Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

.....s.174

<b>Fotoğraf 18:</b> “Melek Celal”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)	s.168
<b>Fotoğraf 19:</b> “Melek Celal”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)	s.168
<b>Fotoğraf 20:</b> “Melek Celal’in Moda’daki Evi”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)	s.169
<b>Fotoğraf 21:</b> “Deniz Manzarası”, (Tarihsiz), (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)	s.170
<b>Fotoğraf 22:</b> “Mezarlık”, (Tarihsiz), (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)	s.170
<b>Fotoğraf 23:</b> “Çocuk Fotoğrafı”, (Tarihsiz), (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)	s.171
<b>Fotoğraf 24:</b> “Tarladaki Koyunlar”, (Tarihsiz), (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)	s.171
<b>Fotoğraf 25:</b> “Köylü Aile”, (Tarihsiz), (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)	s.172

<b>Fotoğraf 10;</b> “Melek Celal'in Vesikalık Fotoğrafi”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....	s.164
<b>Fotoğraf 11;</b> “Melek Celal'in Vesikalık Fotoğrafi”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....	s.164
<b>Fotoğraf 12;</b> “Melek Celal'in Vesikalık Fotoğrafi”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....	s.164
<b>Fotoğraf 13;</b> “Melek Celal'in Vesikalık Fotoğrafi”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....	s.164
<b>Fotoğraf 14;</b> “Melek Celal'in Gençlik Yılları”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....	s.165
<b>Fotoğraf 15;</b> “Melek Celal'in Gençlik Yılları”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....	s.166
<b>Fotoğraf 16;</b> “Melek Celal'in Gençlik Yılları”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....	s.167
<b>Fotoğraf 17;</b> “Melek Celal'in Gençlik Yılları”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....	s.167



## Fotoğraf Listesi

- Fotoğraf 1:** “Melek Celal’ in Çocukluğu”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)  
.....s.159
- Fotoğraf 2:** “Melek Celal’ in Çocukluğu”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)  
.....s.160
- Fotoğraf 3:** “Melek Celal’in Babası Abdurrahman Ziya”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)  
.....s.160
- Fotoğraf 4 :** “Melek Celal ve Ailesi”, (1919-1921), Doğan Paksoy Koleksiyonu  
.....s.161
- Fotoğraf 5 :** “Melek Celal ve Ailesi”, (1919-1921), Doğan Paksoy Koleksiyonu  
.....s.161
- Fotoğraf 6 :** “Melek Celal ve Oğlu”, (1920 civarı), Doğan Paksoy Koleksiyonu  
.....s.162
- Fotoğraf 7:** “Melek Celal ve Ailesi”, (1919-1920), Doğan Paksoy Koleksiyonu  
.....s.162
- Fotoğraf 8:** “Melek Celal ve Oğlu”, (1920 civarı), Doğan Paksoy Koleksiyonu  
.....s.163
- Fotoğraf 9:** “Melek Celal ve Oğlu”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)  
.....s.163

- Resim 51:** Melek Celal, “Atölyedeki Heykellerin Toplu Görünümü”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x?, (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)  
.....s.154
- Resim 52:** Melek Celal, “Oturan Kadın”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x?  
(Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)  
.....s.155
- Resim 53:** Melek Celal, “Yaşlı Adam Büstü ve Köylü Kadın”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x?  
(Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)  
.....s.155
- Resim 54:** Melek Celal, “Çocuk Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)  
.....s.156
- Resim 55:** Melek Celal, “Çocuk Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)  
.....s.156
- Resim 56:** Melek Celal, “Ziya Sofu’nun Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)  
.....s.157
- Resim 57:** Melek Celal, “Genç Kadın Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)  
.....s.157

## Heykel Listesi

**Resim 44:** Melek Celal, “Ressam Bilinsky’nin Büstü”, (Tarihsiz), Bronz, 42x26x19 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)..... s.151

**Resim 45:** Melek Celal, “Ressam Bilinsky’nin Büstü”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x?, (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)..... s.151

**Resim 46:** Melek Celal, “Yaşlı Kadın Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x? (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)..... s.152

**Resim 47:** Melek Celal, “Yaşlı Kadın Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x? (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi) .....s.152

**Resim 48:** Melek Celal, “Genç Kadın Büstü”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x? (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)..... s.153

**Resim 49:** Melek Celal, “Genç Kadın Büstü”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x? (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi) ..... s.153

**Resim 50:** Melek Celal, “Çocuk Büstü”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x? (Melek Celal’in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy Arşivi)..... s.154

- Resim 38:** Melek Celal, "Fatih Sultan Mehmet'in Portresi", (Tarihsiz), Baskı, ?x?  
(Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesı, 9 Haziran 2002)  
.....s.145
- Resim 39:** Melek Celal, "Paris", (1927, İmzalı), Kağıt üzerine lavi, 20x26 cm  
(Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesı, 9 Haziran 2002)  
..... s.146
- Resim 40:** Melek Celal, "Celal Sahir Bey'in Portresi", (1924), Siyah beyaz  
karikatür, ?x? (Adnan Çoker. "Resim Sergisini Ziyaret", **Resim  
Tarihimizden: Galatasaray Sergileri (1916-1951)**, ed. Ömer Faruk  
Şerifoğlu, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.59)  
.....s.147
- Resim 41:** Melek Celal, "Çocuk Portresi", (1938, İmzalı), Kağıt üzerine  
karakalem, ?x?, (Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy  
Arşivi)..... s.148
- Resim 42:** Melek Celal, "Düşünen Adam Portresi", (1932, İmzalı), Kağıt üzerine  
karakalem, ?x?, (Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf) (Doğan Paksoy  
Arşivi).....s.148
- Resim 43:** Melek Celal," Reisülhattatin Kamil Akdik'in Portresi", (1938, İmzalı),  
Kağıt Üzerine Karakalem, ?x? (Doğan Paksoy Arşivi).....s.149

- Resim 31:** Melek Celal, “Kız Kulesi”, (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 43x63 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)..... s.138
- Resim 32:** Melek Celal, “Eskiz Defteri”, (Tarihsiz, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, 20x13 cm, 30 sayfa, (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesini, 9 Haziran 2002)..... s.139
- Resim 33:** Melek Celal, “Eskiz Defteri”, (Tarihsiz, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, 37x23 cm, 19 sayfa, (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesini, 9 Haziran 2002).....s.140
- Resim 34:** Melek Celal, “Desenler”, (Tarihsiz, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, 10 parça, (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesini, 9 Haziran 2002).....s.141
- Resim 35:** Melek Celal, “Mezarlık”, (Tarihsiz, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, 16x20 cm (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesini, 9 Haziran 2002).....s.142
- Resim 36:** Melek Celal, “Topkapı Sarayı, Bab-ı Hümayun (Tarihsiz, İmzalı), Baskı, ?x?, (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesini, 9 Haziran 2002).....s.143
- Resim 37:** Melek Celal, “Mezarlık”, (Tarihsiz, İmzalı), Gravür, ?x?, (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesini, 9 Haziran 2002) .....s.144

- Resim 23:** Melek Celal, “Limonlar ve Vazoda Güller”, (Tarihsiz, İmzalı), Duralit üzerine yağlıboya, 55x44 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....s.130
- Resim 24:** Melek Celal, “Beyaz Güller ve Meyveler”, (Tarihsiz, İmzalı), Tuval üzerine yağlıboya, 51x61 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu) .....s.131
- Resim 25:** Melek Celal, “Sebzeler, Testi ve Tepsi”, (1906, İmzalı), Kağıt üzerine pastel, 46,5x59 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi) .....s.132
- Resim 26:** Melek Celal, “Tabakta Meyveler”, (Tarihsiz), Yağlıboya, ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.39).....s.133
- Resim 27:** Melek Celal, “Kur’an, Örtü ve Kitaplar”, (Tarihsiz), Yağlıboya, ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.42) .....s.134
- Resim 28:** Melek Celal, “Evler ve Kayıklar”, (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 50x71 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)..... s.135
- Resim 29:** Melek Celal, “Ağaçlar ve Kayıklar”, (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya, 46x56 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)..... s.136
- Resim 30:** Melek Celal, “Kız Kulesi”, (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 42x33 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)..... s.137

- Resim 16:** Melek Celal, “Yan Yatan Kadın”, (Tarihsiz), Yağlıboya, ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.43).....s.123
- Resim 17:** Melek Celal, “Eski Büyük Millet Meclisi Kürsüsünde Kadın”, (1936),Tuval üzerine yağlıboya, 36x48,5 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)..... s.124
- Resim 18:** Melek Celal, “Vazoda Güller”, (Tarihsiz), Ahşap üzerine yağlıboya, 37x51, (Maçka Mezat Müzayedesi)..... s.125
- Resim 19:** Melek Celal, “Vazoda Kasımpatılar”, (1939, İmzalı), Tuval üzerine yağlıboya, 33x40, (Doğan Paksoy Koleksiyonu).....s.126
- Resim 20:** Melek Celal, “Vazoda Çiçekler”, (Tarihsiz, İmzalı), Duralit üzerine yağlıboya, 37x25 cm, (Antik A.Ş. Müzayedesi, 12.12.2004) .....s.127
- Resim 21:** Melek Celal, “Vazoda Çiçekler”, (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya, 53x45 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi) .....s.128
- Resim 22:** Melek Celal, “Güller ve Fincan”, (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya, 55x38 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu).....s.129

- Resim 8:** Melek Celal, “Kırmızı Yazmalı Kadın” Portresi, (Tarihsiz), Kağıt üzerine pastel, 50x39 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi) .....s.115
- Resim 9:** Melek Celal, “Sandalyede Kırmızılı Kadın”, (Tarihsiz), Mukavva üzerine yağlıboya, 57x 42,5 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi).....s.116
- Resim 10:** Melek Celal, “Ayaktaki Çıplak Kadın”, (1936), Tuval üzerine yağlıboya, 46x38 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi) .....s.117
- Resim 11:** Melek Celal, “Yatağa Uzanmış Kadın”, (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya, 40x80 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)..... s.118
- Resim 12:** Melek Celal, “Sırtı Dönük Yatan Çıplak Kadın-I”, (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 47x90, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)..... s.119
- Resim 13:** Melek Celal, “Sırtı Dönük Yatan Çıplak Kadın-II”, (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 32x55 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)..... .s.120
- Resim 14:** Melek Celal, “Aynalı Odadaki Kadın”, (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 30x46 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)..... s.121
- Resim 15:** Melek Celal, “Sırtüstü Yatan Kadın”, (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya(?), ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.44) .....s.122



## Resim Listesi

- Resim 1:** Melek Celal, "Otoportre", (Tarihsiz), Yağlıboya, ?x?, (Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.42).....s.108
- Resim 2:** Melek Celal, "Dikiş Diken Kadın", (1923), Mukavva üzerine yağlıboya, 38,5x34,5 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi).....s.109
- Resim 3:** Melek Celal, "Kadın ve Ayı", (Tarihsiz), Kağıt üzerine pastel, 44,5x59 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi) .....s.110
- Resim 4:** Melek Celal, "Ziya Sofu'nun Çocukluğu", (Tarihsiz), Yağlıboya, ?x?, (Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız" (III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.40)..... s.111
- Resim 5:** Melek Celal, "Ziya Sofu'nun Gençliği", (Tarihsiz), Kağıt üzerine pastel, ?x?, (Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.40) .....s.112
- Resim 6:** Melek Celal, "Louis Sue'nun Portresi", (Tarihsiz), Kağıt üzerine pastel, ?x?, (Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.40) ..... s.113
- Resim 7:** Melek Celal, "Yeşilli Kadın Portresi", (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya, 55x44,5 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi) .....s.114

3.1.1.1. Otoportre.....	57
3.1.1.2. Diğer Portreler.....	58
3.1.2. Nü Çalışmalar.....	62
3.1.3. Figürlü Kompozisyonlar.....	67
3.1.4. Natürmortlar.....	68
3.1.5. Peyzajlar.....	74
3.1.6. Desenler.....	77
3.2. Heykeller.....	84
3.3. Fotoğraflar.....	89
3.3.1. Ailesi ve çocukluk fotoğrafları.....	89
3.3.2. Melek Celal'in portre fotoğrafları.....	91
3.3.3. Moda'daki evin fotoğrafı.....	92
3.3.4. Melek Celal'in Kendi Çektiği Fotoğraflar.....	93
Eklerle İlgili Açıklamalar:.....	95-98
<b>SONUÇ.....</b>	<b>99</b>
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>103</b>
<b>RESİMLER.....</b>	<b>107</b>
<b>HEYKELLER.....</b>	<b>150</b>
<b>FOTOĞRAFLAR.....</b>	<b>158</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>175</b>
EK 1: Melek Celal'in El İşi Motifleri.....	176
EK 2: Melek Celal'in Etkilenmiş Olduğu Resimlerin Fotoğrafları.....	183
EK 3: El Yazısıyla Yazdığı Mektuptan Alıntı.....	187
EK 4: Atatürk için Yaptığı Madalya.....	188
EK 5: Almanya'da ve Türkiye'de Düzenlenmiş Ölüm Belgesi.....	189
EK 6: Melek Celal ile İlgili Doktor Raporları.....	191
EK 7: Melek Celal Sofu Hakkındaki Makaleler ve Gazete Haberleri.....	193
EK 7.1. Kitaplarıyla İlgili Makaleler.....	193
EK 7.2. "Türk İşlemeleri" Sergileri ile İlgili Makaleler.....	197
EK 7.3. Resim Sergileri ile İlgili Makaleler.....	210
EK 8: Melek Celal Sofu'nun Kendi Yazdığı Makaleler.....	215

# İÇİNDEKİLER

ÖZ-ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
RESİM, HEYKEL ve FOTOĞRAF LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
<b>I. TÜRK RESİM SANATININ OLUŞUMUNA GENEL BAKIŞ.....</b>	<b>3</b>
1.1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşma Kavramı ve Resim Olgusu.....	3
1.1.1. 19. Yüzyıl Türk Resim Sanatı.....	5
1.1.2. Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane'nin Kuruluşu.....	8
1.1.3. İstanbul'da İlk Resim Sergileri.....	9
1.1.4. 1914 Kuşağı.....	10
1.1.5. Müstakil Ressamlar Birliği.....	13
1.1.6. Kızlara Sanat Eğitimi: İnas Sanayi-i Nefise.....	14
1.1.7. Dönemin Önemli Kadın Sanatçıları.....	18
<b>II. MELEK CELAL SOFU.....</b>	<b>33</b>
2.1. Sanatçının Ailesi ve Yaşamı.....	33
2.2. Melek Celal Sofu'nun Aldığı Eğitim ve Sanat Yaşamı .....	37
2.2.1. Melek Celal'in Ressamlığı.....	38
2.2.2. Melek Celal'in Heykel Çalışmaları.....	40
2.2.3. Melek Celal ve Türk İşleme Sanatı.....	41
2.2.4. Melek Celal ve Hat Sanatı.....	45
2.3. Melek Celal Sofu Hakkındaki Makaleler ve Gazete Haberleri.....	47
2.4. Melek Celal Sofu'nun Kendi Yazdığı Makaleler.....	48
2.5. Melek Celal Sofu'nun Kitapları.....	51
2.5.1. Türkçe, Fransızca ve Almanca Yayınlanmış Kitapları.....	51
2.5.2. Yayınlanamamış Kitapları.....	51
2.6. Melek Celal Sofu'nun Katıldığı Sergiler.....	52
<b>III. KATALOG.....</b>	<b>56</b>
3.1. Resimler.....	57
3.1.1. Portreler.....	57

başlıca kaynak olmuştur. Onunla ilgili belgelere ulaşabilmemize rağmen, bu belgelerin üzerlerinde tarih ve kaynakla ilgili herhangi bir bilgi olmaması, özellikle sanatının gelişim süreciyle ilgili tarihsel bir değerlendirme ve karşılaştırma yapabilmemizi büyük ölçüde engellemiştir. Fotoğraflar için de aynı şekilde tarih ve not düşülmemiş olması, tarihsel açıdan bir genelleme yaparak bilgi vermemizi zorunlu kılmıştır. Ancak pek çoğunun tarihleri olmasa da yine de sanatçıyla ilgili ilk defa gün yüzüne çıkan belgeler olması sebebiyle, onu daha yakından tanımamıza yardımcı olacağını düşünerek, önemli bulduğumuz belgelere yer vermeyi doğru bulduk. Dipnotlarda ve metin içinde ayrıntılı olarak belirtilen hastane raporlarını “Ekler” bölümünde verdik.

Melek Celal Sofu'yu tez konusu yapmamı öneren, bu çalışma sırasında yardımlarını, deneyimlerini ve ilgisini bir an bile esirgemeyen, bana bu araştırmanın her aşamasında sabırla yol gösteren, bir araştırma yapmanın hem akademik anlamda, hem de yaşamımın bütünündeki olumlu etkisini öğreten saygıdeğer ve çok sevgili hocam Sayın Yrd.Doç.Dr. Ahmet Kamil GÖREN'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Sayın Yrd.Doç.Dr. Ahmet Kamil GÖREN'in önerisiyle, çok değerli Melek Celal Sofu koleksiyonundan yararlanmama izin veren galerici, yayıncı ve koleksiyoner Doğan Paksoy'a öncelikle bana güveni için, ardından elindeki önemli kaynağı benimle paylaştığı için çok teşekkür ederim. Doğan Paksoy'un koleksiyonu olmadan bu çalışma bu kadar kapsamlı olamazdı.

Bu çalışma sırasında manevi desteklerini esirgemeyen annem Nursen ÖNGEN'e, babam Yıldırım YAKIN'a ve sevgili Ersan ÜLDES'e teşekkür ederim.

## ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Türk resim sanatının önemli kadın sanatçılarından biri olan Melek Celal Sofu'nun eserlerinin ve yaşamının kapsamlı şekilde araştırılması amaçlanmıştır. Sanatçının çok yönlü kişiliği, Türk sanatının her dalına gösterdiği içten ilgi ve bu sanat dallarını tanıtmak için ömrü boyunca gösterdiği çaba, onu araştırma konusu yapmamıza sebep olmuştur. Melek Celal Sofu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda, yurt içinde ve yurt dışında, ülkemizi en iyi şekilde tanıtmak amacıyla, büyük bir özveriyle, sanat ve kültür alanında çalışmalar yapmıştır. Melek Celal, azimli ve güçlü sanatkar kişiliğiyle gelişmekte olan toplumumuzda modern Türk kadınının en iyi örneklerindedir.

Melek Celal Sofu'nun yetiştiği ortamı ve o yıllarda Türkiye'deki sanat yaşamını açıklayabilmek için önce Osmanlı İmparatorluğu'nda resim sanatının yerini ve tarihsel gelişimini ele almak zorunluluğunu hissettik. İlk bölümde bu bağlamda 17. yy.daki Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet Türkiye'si'ne kadar, resimdeki evreleri, açılan sanat okullarını, devrin önemli ressamalarını kısaca inceledik. Bu bölümde güvenilir kaynaklardan derlenen bilgilere yer verdik. Eserlerinin yanı sıra ülkemizin modern hayata geçiş devresindeki ilk kadın ressamlardan olma ayrıcalığını göstererek tarihimizde iz bırakmış olan kadın sanatçılarımızla ilgili fikir edinilebilmesi amacıyla, hayatlarına ilişkin ve yetiştikleri okul olan İnas Sanayi-i Nefise Mektebi ile ilgili kısaca bilgi verdik.

Araştırmamız sırasında Melek Celal Sofu ile ilgili çok az kaynak olduğu ortaya çıkmıştır. Eserleriyle ilgili bilgi edinebilmek için İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi'nden, Taha Toros'un kitaplarından, müzayede kataloglarından ve galerici, yayıncı ve koleksiyoner Doğan Paksoy'un koleksiyonundan yararlanılmıştır. Özel yaşamı ve sanat yaşamı ile ilgili bilgi edinebilmek için hastane raporları, hakkındaki gazete haberleri, eleştiriler, kendi yazdığı ve ayrıca ailesinin onunla ilgili yazdığı mektuplarla birlikte fotoğrafları da dikkatle incelenmiştir. Özel yaşamıyla ilgili detaylara ulaşabilmek için Doğan Paksoy'un sahip olduğu Melek Celal koleksiyonu

## **TEZ: Türk Resminde Melek Celal Sofu'nun Yeri ve Önemi**

**HAZIRLAYAN: Meltem YAKIN**

### **ÖZ**

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı kapsamında yapılan bu çalışmada, çok yönlü sanatçımız Melek Celal Sofu'nun, bugüne dek hakkında kapsamlı bir araştırma yapılmamış olan yaşamı ve eserleri incelenmiştir.

Melek Celal Sofu'nun eserlerinin yanı sıra modern Türk toplumunda kadının yerini sağlamlaştırarak ve halkımızı bilinçlendirmek amaçlı çalışmaları ele alınmıştır. Melek Celal'in bilinmeyen özel yaşamına da, güçlü kişiliği hakkında daha iyi fikir sahibi olunabilmesi amacıyla yer verilmiştir. Özel yaşamı, eserleri, kendi yazdığı makaleler ve hakkında yazılan makaleler, gazete haberleri, mektuplar incelenerek bu yetenekli ve örnek sanatçımızın daha iyi tanınması ve değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

### **ABSTRACT**

In this study, the life and works of our versatile artist, Melek Celal Sofu has been examined in a comprehensive way for the first time within The Art History Department of İstanbul University Social Sciences Institute Art History Department.

Not only the art works of Melek Celal Sofu, but also her social works which have the purpose of making people conscious and strengthen the place of Turkish women in the society, were studied. Unknown private life of the artist was also added to the study in order to get further information about her strong personality. So that Melek Celal Sofu was to be introduced and evaluated better, her private life, art works, her own articles and the articles about her, news and letters were investigated thoroughly.







### **Nermin Faruki (1904-1991)**

1904 yılında İstanbul'da doğmuştur. İDGSA Resim Bölümünde okurken, Almanya'ya giderek, öğrenimini Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nde sürdürmüştür. Yeni-klasik bir anlayışta çalışırken, değişik teknik ve eğilimlere yönelmiştir. Bakır levhalar üzerinde soyut biçimler denemiştir. İlk kişisel sergisini 1957'de İstanbul'da (Şehir Galerisi) açmıştır. 1956'da Bahar ve Çiçek Bayramı nedeniyle düzenlenen yarışmada ve 2. İstanbul Festivali'nde birincilik ödülleri kazanmıştır. Resimlerinde, doğa, yöresel karakterinden soyutlanmaksızın düşsel öğelerle pekiştirilmiş olarak işlenir.<sup>96</sup>

---

<sup>96</sup>(çevrimiçi) [www.plastiksanat/plastiksanatcilar.html](http://www.plastiksanat/plastiksanatcilar.html),Hazırlayan: Özlem AKÇİL

### **Belkıs Mustafa (1896-1925)**

1896'da İstanbul'da doğmuştur. Makedonya'nın ünlü ailelerinden birinin kızıdır. İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nin ilk öğrencilerindendir ve 1914 yılında eğitime başlayan okuldan 1917 yılında mezun olan ilk kadın ressamdır.<sup>93</sup> Okuldaki başarısı fark edilince eğitim için Berlin'e yollanmıştır. Oradaki eğitimini tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönmüştür ancak üstün yeteneği nedeniyle ikinci kez Berlin'e yollanmıştır.<sup>94</sup>

Belkıs Mustafa Mutlu ilk kez bir kadın ressam olarak Devlet Resim Heykel Müzesi müdürlüğü yapmıştır. Almanya'da ihtisas yapan Mutlu, daha çok nü ve genellikle figüratif resim üzerinde çalışmalar yapmıştır. 1925 yılında, Almanya'da, çok genç yaşta aramızdan ayrılmıştır.<sup>95</sup>

---

<sup>93</sup> Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız, İstanbul, Akbank Yayınları, 1983, s.67

<sup>94</sup> (çevrimiçi) [www.kadınlar.com/kadın/ressamlar/Fahrünnisa Zeid](http://www.kadınlar.com/kadın/ressamlar/Fahrünnisa_Zeid), Hazırlayan: Nilgün Yönter -Filiz Oymak

<sup>95</sup> (çevrimiçi) Okuyanus.com, Plastik Sanatlar Alanında Öncü Kadın Sanatçılarımız-2, Hazırlayan: Doç.Dr. Nazan Erkmen

ulaşmışlardır.<sup>16</sup> 19. yy ressamlarımıza “Primitifler” adını Rene Huygue’ün vermiş olduğunu belirtmektedir.

Resmimizdeki, primitifler, klasikler biçiminde bir sıralama yapılmasına rağmen aslında 19. yy Türk resmi çok kendine özgü koşulların sonucudur. “Primitif” ve “Klasik” sayılan ressamlar arasında görülen farklılık tarih farkından ileri gelmeyip, aynı süreci paylaşan sanatçıların, sanat biçemlerindeki farktan meydana gelir. Çünkü tüm bu sanatçılar aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın koşulları ya da aynı askeri disiplin içinde yetişmiş, özel koşulların değişmesiyle farklılaşmış sanatçılardır.<sup>17</sup>

Hüseyin Giritli, Hilmi Kasımpaşalı, Fahri Kaptan, Necip, Selahaddin, Salih Molla Aşki, Ahmet Bedri, Münip, Ahmet Şekür, Ahmet Ziya Şam, İbrahim, Mustafa, Şefik, Şevki, Osman Nuri, Tefik Beşiktaş, Hüseyin Karagümrük, Darüşşafakalı Hüseyin gibi imzaları olan bu sanatçılar bir, iki ya da üç resimle tanınırlar. Bu sanatçıların resimlerdeki ortak nitelik, benzer peyzajların yorumsuz sayılabilecek bir şekilde resmedilmiş olmasıdır. Bu, sanatçıların genellikle fotoğraftan resim yapma yöntemini kullanmış olmalarından kaynaklanmaktadır.<sup>18</sup>

Batılı anlamda resim anlayışının yaygınlaşması aşamasında ele alınacak en önemli dönem, Osman Hamdi, Şeker Ahmed ve Süleyman Seyyid gibi öncülerin Paris’e resim eğitimi almak üzere gidip, yurda döndükleri ve sanat yaşamında etkin olarak görülmeye başladıkları 1860’lı yıllardan başlayan, 1880’li yıllarda devam eden dönemdir. Paris’te açılan Mekteb-i Osmani’de elli-altmış civarında öğrenci eğitim görmüştür.<sup>19</sup> Okulun 1874’de kapatılma nedeni, öğrencilerin sıkı disiplin altında Fransız toplumundan tecrit edilmeleri zorunluluğudur. Öğrenciler, iyi yabancı dil öğrenememelerinden şikayet edince, bir bakıma ceza anlamında yurda geri çağırılmışlardır. Daha sonra “1914 Kuşağı”na geçişte önemli bir ara dönem oluşturan

---

<sup>16</sup> Seyfi Başkan, **Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, s. 1

<sup>17</sup> Günsel Renda-Turan Erol, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, C.1, İstanbul, Tıglat Yayınları, 1980, s.96-98

<sup>18</sup> Ahmet Kamil Gören, “Türk Resminde Primitifler ve Darüşşafakalı Ressamlar”, **Türkiyemiz**, S.81, İstanbul, Mayıs 1997, s.34

<sup>19</sup> Mustafa Cezar, **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi**, C.1, İstanbul, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, 1995, s.360

19.yüzyılın son yarısı ile 20. yüzyılın ilk on yılı içinde insan figürü, portre, figür kompozisyonu, özellikle nü konusundaki çekingenlikler yavaş yavaş kırılmaya başlamıştır. Fotoğraftan yararlanmanın yanı sıra, Sanayi-i Nefise'de giysili modelden çalışmalar yoğunlaşmıştır.<sup>11</sup> Sivil kuşağın en önemli temsilcisi olan Osman Hamdi, Türk Resim Sanatı'na figürü, kompozisyonun gerçek bir ögesi olarak ilk sokan sanatçısıdır.<sup>12</sup> "Osman Hamdi'nin resimlerinde Oryantalist biçem ağır basar."<sup>13</sup>

1839'da icat edilip, 1860'lardan sonra yaygınlık kazanan fotoğraf makinesi 19. yüzyıl Türk resmi için önem taşımaktadır. İstanbul'da fotoğraf atölyelerine yabancılar ve azınlıklardan başka, Osmanlı sarayı da ilgi göstermiş ve bu tekniğin tasvir konusunda hızlı ve pratik sonuç veren özellikleri giderek alafangalaşan Müslümanlar arasında yoğun bir ilgi kaynağı olmuştur.<sup>14</sup> Böylelikle imparatorluk toprakları Avrupalılar tarafından keşfediliyor, yerli sanatçılara ise bu fotoğraf kartları bir anlamda modellik yapıyordu. Bu uygulamada sanatçıların farklı davrandıkları görülmektedir. Örneğin, figürlü kartpostallardan figürleri ayıklayarak salt manzara resmine yönelen ve sanat tarihine "Primitifler" ve "Darüşşafakalılar" olarak geçen bu ressamların yanında, Osman Hamdi Bey başta olmak üzere bazı diğer sanatçıların fotoğraftan figür bağlamında da yararlandıkları görülmektedir.<sup>15</sup> Osman Hamdi, çektiği fotoğraflarda kendini model olarak pek çok kez kullanmıştır.

"Primitifler" diye anılan sanatçıların yaşam öyküleriyle ilgili elimizde çok fazla bilgi yoktur. Bu sanatçıların, geleneksel Türk resmiyle bağları olmasına rağmen, Batılı anlamda bir resme geçiş dönemi oluşturdukları söylenemez. Bu sanatçılar, resimlerini fotoğraflardan yapmalarına karşın kimi düzenlemelerinde konuda ayıklamalara giderek saf ve titiz bir duyarlığa sahip manzara ressamlığına

---

<sup>11</sup> Sezer Tansuğ, **Çağdaş Türk Sanatı**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986, s.97

<sup>12</sup> Mustafa Cezar, **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi**, C.1, İstanbul, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, 1995, s.197

<sup>13</sup> A.K.Gören, "Yenileşme Döneminden Cumhuriyet Dönemine Türk Resim Sanatının Evreleri", **Türkler**, C.15, Ankara, 2002, s.431

<sup>14</sup> Sezer Tansuğ, **a.g.e**, s.84

<sup>15</sup> Ahmet Kamil Gören, "Türk Resminde Primitifler ve Darüşşafakalı Ressamlar", **Türkiyemiz**, S.81, İstanbul, Mayıs 1997, s.28-41

Türk resim sanatında çağdaş akımların görülmeye başlaması ise “1914 Kuşağı”nı oluşturan sanatçıların Batı’daki eğitimlerini tamamlayıp, yurda dönmesiyle başlar.<sup>8</sup>

### 1.1.1 19. Yüzyıl Türk Resim Sanatı

Geleneksel Türk resmi olan minyatüre baktığımızda figür ağırlıklı olduğunu görürüz. 19. yüzyıl Türk resmi ise, bazı istisnaları da olsa tümüyle manzara türünde yetkinleşir. Bu durum, eğitimle ilgili olduğu kadar, toplumsal, tarihsel koşulların da doğal bir sonucudur.<sup>9</sup> Artık kitap sayfalarından çıkan resmin, özellikle manzara türünde yoğunlaşması doğaldır. Bu durumu oluşturan etkenlerin başında toplumun betime bakış açısındaki sorunların yanı sıra, 19. yüzyılın başından itibaren verilen topografik ve teknik amaçlı resim öğretimi yer alır. Dönemin birçok sanatçısı resim sanatı için gerekli akademik eğitimi almamıştır.

Manzara resmindeki gücü yönünden Şeker Ahmet Paşa, önemli bir üslup ortaya koymuştur. Aynı yönde manzara resimleriyle dikkat çeken diğer sanatçılardan bazıları, pek az resmi bilinen Ziya adında bir ressam, Hüseyin Zekai Paşa, Süleyman Seyyid'dir. Bu dönemde doğa ile sıkı ilişkiler içine giren sanatçılar, aynı zamanda gün ışığının da tadını çıkarmaya başlayanlardır. Bu ressamlar arasında, Ömer Adil, Halil Paşa, Hoca Ali Rıza, Ahmet Ziya Akbulut, ayrı ayrı kişisel üsluplar yaratmışlardır. 19. yy yağlı boya ressamlarımızın unutulmaması gereken ortak bir özellikleri de yeni bir usta-çırak ilişkisine bağlanarak çalışmış olmalarıdır. Bu özellikleri belki de onları eski Türk ressamlarına, nakkaşlara bağlayan zincirin kopmasını önleyen tek yönleridir.<sup>10</sup>

---

<sup>8</sup> Ahmet Kamil Gören, “Türk Resminde Primitifler ve Darüşşafakalı Ressamlar”, **Türkiyemiz**, S.81, İstanbul, Mayıs 1997, s.40

<sup>9</sup> Günsel Renda-Turan Erol, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, C.1, İstanbul, Tıglat Yayınları, 1980, s.105

<sup>10</sup> Renda- Erol, **a.g.e.**, s.167-168

sanatçının Osmanlı topraklarında çalışmasına olanak tanır.<sup>4</sup> 19. Yüzyılda sarayda tanınıp sevilen ressamıar arasında, Gerome, Harpignies, Aivazowsky ve Fromentin'in isimlerini sayabiliriz. Ancak kùltürümüzdeki resim olgusu, henüz saray çevresinin bir lüksü olmaktan başka pek bir işlev taşımamaktadır. Bu şartlarda 1793 yılında Mühendishane-i Berri-i Hümayun'un ders programına resim dersi konulmasını, 1829, 1834 ve 1835 yıllarında Avrupa'ya öğrenci yollanmaya başlanmasını resim sanatı adına önemli ilk adımlar olarak gösterebiliriz.

Mühendishane-i Berri-i Hümayun'da yetişen gençler Batı'ya resim eğitimi için gönderilirken, dönemin padişahı II.Mahmut, yağlıboya portresini yaptırıp devlet dairelerine astırarak ilk defa resim sanatının benimsenmesi için öncü bir harekette bulunmuştur.<sup>5</sup> Ancak halkın bu konuda tutumu o dönem son derece katıdır. II. Mahmut, bu portre nedeniyle epey tepki almıştır.

19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan çeşitli kùltürlere ait insanların oluşturduğu ortam, her konuda olduğu gibi sanat konusunda da etkileşimlere neden olur. İstanbul gibi çok hareketli bir ortamda sanat icra etmeye çalışan Türk ressamlarının, İmparatorluğu oluşturan Hıristiyan, Levanten kesime ait ressamıardan, İstanbul'a gelen yabancı ressamıara, Pera'da açılan çeşitli sergilerden ve çeşitli sanat hareketlerine kadar birçok sanatsal ve kùltürel hareketten doğal olarak etkilendiklerini söyleyebiliriz.<sup>6</sup>

“Resim Sanatımızın başlarında yabancı, azınlık ve Levanten ressamıaların egemenliğine karşın, özellikle 1916'dan itibaren açılmaya başlayan Galatasaray Sergileri'nde bunun giderek azaldığı, Türk sanatçıların ön plana geçtiği görülür.”<sup>7</sup>

---

<sup>4</sup> Kıymet Giray, **Müstakil Ressamıar ve Heykeltıraşlar Birliği**, İstanbul, Akbank Yayınları, 1997, s.16

<sup>5</sup> Gül İrepoğlu, **Feyhaman**, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1986, s.16

<sup>6</sup> Ahmet Kamil Gören, “Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma Çabaları Bağlamında 19. Yüzyıl Sanat Ortamını Oluşturan Azınlık, Levanten ve Yabancı Ressamıar”, **Antik&Dekor**, S.40., İstanbul, Nisan 1997, s.88-99

<sup>7</sup> Ahmet Kamil Gören, “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Sanata Yaklaşım ve Sonuçları”, **Sanat Dünyamız**, S.89, İstanbul, Güz-2003, s.92

# 1.TÜRK RESİM SANATININ OLUŞUMUNA GENEL BAKIŞ

## 1.1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşma Kavramı ve Resim Olgusu

Türk Sanatında çağdaşlaşma sürecinin başlangıcını kesin olarak belirtmek mümkün değildir. Ancak 1795 yılında, Batı'daki modellere uygun modern bir eğitim kurumu olan Mühendishane-i Berri-i Hümayun'un kuruluşu genel olarak bu sürecin başlangıcı sayılabilir.<sup>1</sup> Bu başlangıç Türk toplumunun, "batılılaşma" dediğimiz her alandaki kabuk değiştirme sürecinin de başlangıcıdır.<sup>2</sup>

Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa kökenli yağlıboya resim sanatına ilgi duyması 15. yy'da Fatih Sultan Mehmed'in, Venedikli ressamı sarayına davet ederek portrelerini yaptırması ile başlar. Güzel Sanatlarla yakından ilgilenen Fatih Sultan Mehmed, sarayında İtalyan ressam Gentile Bellini'nin çalışmasına olanak tanır. Daha sonra bir çok Osmanlı padişahı bu ilgiyi sürdürecektir. Fakat bu ilginin yaygınlaşması için Batı ile ilişkilerin yeni boyut kazandığı 18. yüzyılın gelmesi gerekecektir. Türkler bu yüzyılda bilimsel, teknik, ekonomik ve askeri alanlarda sürekli güçlenen Batı karşısında yeniden örgütlenme çabasına girerler.<sup>3</sup>

Batı'ya dönük sanatsal yaşamımızda başlangıçtan beri en etkin görünen alan resimdir. Resim sanatının Osmanlı toplum yapısına katılmasını sağlayan etmenler arasında en önemlilerinden birisi, devlet düzeyinde diplomatik ilişkilerin başlatılmasıdır. Bu yıllarda Osmanlıların Avrupa başkentlerine gönderdikleri ve Avrupa ülkelerinin İstanbul'a gelen elçileri, kültürel etkileşime önyak olurlar. Saraya elçiler aracılığıyla birçok ressam tanıtılır. Batı etkisinin yoğunlaştığı dönemlerde I. Abdülhamid ve III. Selim devirlerinde yabancı sanatçılara gösterilen ilgi, birçok Batılı

---

<sup>1</sup> Sezer Tansuğ, **Çağdaş Türk Sanatı**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986, s.11

<sup>2</sup> Seyfi Başkan, **Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, s.1

<sup>3</sup> Kıymet Giray, **Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği**, İstanbul, Akbank Yayınları, 1997, s.16

Melek Celal'i incelerken önce sanat yaşamı ve aldığı eğitim ele alındı, ardından özel yaşamıyla ilgili gün ışığına çıkmamış, ilk kez bu çalışmada yayınlanacak olan bilgilere yer verildi. Kendi yazdığı makaleler ve onun hakkında kaleme alınmış makaleler, toplumun ona olan bakış açısını görebilmemiz ve Melek Celal'in düşünce tarzıyla ilgili fikir sahibi olabilmemiz amacıyla derlenerek sunuldu. Doğan Paksoy'un koleksiyonunda bulunan Melek Celal'in özel eşyaları arasından çıkan fotoğraflardan, biriktirdiği ve sevdiği resimlerden, elişi desenlerinden, gazete kupürlerinden de yararlanıldı. Ancak kesilmiş ve biriktirilmiş gazete haberlerinin çoğunun üzerinde hangi gazete olduğuyula ve yayınlandığı tarihle ilgili bilgi yoktu. Kütüphanelerden yararlanarak bir kaçına ulaşabildiysek de ismini bulamadığımız gazeteler oldu. Yine de önemli belgeler olduğu için bunlara yer verdik. Resimler, fotoğraflar, desenler, katalog kısmında ana başlıklar altında yer aldı. Araştırmacılara yararlı olur düşüncesiyle sanatçının kitaplarının listesi verildi. Melek Celal'in sadece sanat yaşamı değil, özel yaşamı ve ailesiyle ilgili belgeleri de onu daha iyi değerlendirebilmemiz amacıyla araştırmamıza ekledik. El yazısıyla oğluna yazdığı pek çok mektup elimizdeyse de, çok kişisel bilgilere yer verdiği ve bunun çalışmamız için gerekli olmadığını düşünerek, el yazısının ve mektuptaki zarif üslubunun görülebilmesi amacıyla sadece bir paragraflık mektup örneğine yer vermeyi doğru bulduk. Çalışmamızın sonuna, Melek Celal'in ölüm tarihiyle ilgili bazen yanlış bilgi verildiğini görerek, somut bir belge olması açısından, Türkçe ve Almanca ölüm belgesini ekledik.

Melek Celal'in satmak amaçlı resim yapmadığını ve resimlerini dostlarına hediye ettiğini biliyoruz. Bunun için sanatçının resimlerinin çok önemli kısmı aile dostlarında ve yurtdışındadır. Katıldığı sergilere baktığımızda eser sayısının bir hayli çok olduğunu görürüz. İçlerinden bazılarında fotoğraflar aracılığıyla ulaşmak mümkün olsa da maalesef bunların orijinallerine ulaşmak veya haklarında ayrıntılı bilgiye erişme olanağı olmadı. Bu araştırmadan sonra sanatçının bilinmeyen diğer yapıtlarının da bir bir ortaya çıkmasını umuyoruz.

Melek Celal gibi özverili, kültürlü, araştırmacı, ileri fikirli bir sanatçıyı, ölümünden yıllar sonra, sanat dünyasına yeni belgeler ışığında sunuyoruz..



## GİRİŞ

Melek Celal Sofu, ailesinden gelen köklü kültür, aldığı iyi eğitim ve yeteneği sayesinde bugün adı anılan ilk kadın sanatçılarımızdan biri olmuştur. İlk eşi Celal Sofu'yu genç yaşta kaybetmiştir. İkinci eşi Alman Prof.Dr.A.E Lampe'dir. İki evliliğini de toplumda saygıdeğer bir yere sahip ve kültürlü insanlarla yapmıştır. Melek Celal, yaşamı boyunca Türk kültürünün ve sanatının hak ettiği yeri bulabilmesi için var gücüyle çalışmıştır. Maddi durumunun çok iyi olması da onun daha rahat araştırma yapmasına olanak sağlamıştır. Sanatçı, resimle, heykelle, hat sanatıyla, mimariyle, Türk el işleriyle ilgilenmiş ve hangi sanat dalıyla ilgilenirse ilgilensin, hepsinde de başarılı olmuştur. Bu sanat dallarının tümünü, yazdığı makalelerle, konferanslarla, sergilerle, kitaplarla, yurt içinde ve yurtdışında tanıtmak için çaba göstermiştir. Çalışmamızda bu çabalarına örneklerle yer verdik. Melek Celal'in katıldığı sergilerin bir dökümünü yaptık. Sanatçı, Türk kadınının maddi, manevi ve kültürel anlamda gelişmesi için elinden geleni yapmıştır. El işleriyle ilgili kursların açılmasına önayak olması buna iyi bir örnektir. Kendisini sürekli yenileyen Melek Celal maalesef hayatının önemli bir bölümünü hasta geçirmiş ve çok acı çekmiştir ancak buna rağmen yatağa mahkum olana dek üretkenliğini yitirmemiştir.

Çalışmamızda bir ressamımızı incelediğimiz için, yaşadığı çağın onun ayrılmaz bir bütünü oluşturduğunu düşünerek Melek Celal'in yetiştiği ortamı ve o ortamı hazırlayan etkenleri ele almak zorunluluğunu hissettik. Bu kapsamda 17. yüzyıldan başlayarak, Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar ülkemizde resim sanatının gelişimini özetledik.

Bu çalışma, Melek Celal'i tanıtmanın yanı sıra, onun kişiliğinde Cumhuriyet döneminin cesur, yetenekli ve yenilikçi Türk kadınına tanıtma amacını da güttüğü için, bu kadınların yetiştikleri İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'ne ve dönemin Melek Celal gibi önemli kadın sanatçılarına da kısaca değindik.

- Sofu, Melek Celal: “Milli Halk Sanatımızı Uyandırmak Zamanı Artık Gelmiştir”, **Tan Gazetesi**, 04.07.1942
- Sofu, Melek Celal: “Restore Edilen Mısır Çarşısında Neler Gördüm?”, **Tan Gazetesi**, 16.11.1943
- Sofu, Melek Celal: “Şehrin Ağaçlanması Kararı Karşısında”, **Tan Gazetesi**, 03.03.1939
- Sofu, Melek Celal: “Türk Halısı Milliyet Değiştiremez”, “**Sanat Bahisleri**”, 07.10.1943
- Sofu, Melek Celal: **Reisülhattatin Kamil Akdik**, İstanbul, Kenan Basımevi, 1938
- Tansuğ, Sezer: **Çağdaş Türk Sanatı**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986
- Toros, Taha: “İlk Kadın Ressamlarımız”(II), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:25, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, İstanbul, s.35-45
- Toros, Taha: “İlk Kadın Ressamlarımız”(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.34-44
- Toros, Taha: “İlk Kadın Ressamlarımız”(IV), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:28, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.38-45
- Toros, Taha: “İlk Kadın Ressamlarımız”(V), **Sanat Dünyamız**, Yıl:10, No:29, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1984, s.32-43
- Toros, Taha: **İlk Kadın Ressamlarımız**, Akbank Yayınları, İstanbul 1983
- Turani, Adnan: **Sanat Terimleri Sözlüğü**, 10.bs., Remzi Kitabevi, Kasım 2004
- Ürekli, Fatma: “İnas Sanayi-i Nefise Mektebi”, **Tarih ve Toplum Dergisi**, No:23, C.39, İstanbul, Mart 2003, S.178-188
- Yaman, Zeynep Yasa: “İnas Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C.4, Tarih Vakfı-Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1994, s.170-171

- Gören, Ahmet Kamil: "Yeni Belgeler Işığında İnas Sanayi-i Nefise Mektebi, Kadın Ressamlar, Özel Resim Atölyesi ve Resim Kurslarının Türk Resim Sanatının Gelişim Sürecindeki Yeri", **Sosyoloji Yıllığı-Kitap 11**, 1.bs., İstanbul, İ.Ü. Sosyoloji Araştırma Merkezi, Kızılelma Yayıncılık/27, Mart 2004, s.531-549
- Gören, Ahmet Kamil: "Yenileşme Döneminden Cumhuriyet Dönemine Türk Resim Sanatının Evreleri", **Türkler**, C.15, Ankara, 2002, s.428-439
- Gören, Ahmet Kamil: "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Sanata Yaklaşım ve Sonuçları", **Sanat Dünyamız**, S.89, İstanbul, Güz-2003, s.81-96
- Gören, Ahmet Kamil: "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türk Resim Sanatı:1, **rh+ Plastik Sanatlar Dergisi**, Aralık, 2002, s.32-39
- Gören, Ahmet Kamil: **50. Yılında Akbank Resim Koleksiyonu**, İstanbul, 1998
- İrepoğlu, Gül: **Feyhaman**, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1986
- Nihal, Şükufe: "Melek Celal'in Konferansı", **Vakit Gazetesi**, 20.12.1940
- Nihal, Şükufe: "Türk Kadın Değerlerimiz", **Kadın Gazetesi**, 31 Mayıs 1948 Pazartesi, s.1
- Öz, Tahsin: "Türk İşlemeleri Sergisi ve İşlemelerin Ehemmiyeti", **Tan Gazetesi**, 25.06.1943
- Renda, Günsel -Turan Erol: **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, C.1, İstanbul, Tıglat Yayınları, 1980
- Sertel, Sabiha Zekeriya: "Atatürk Madalyası", **Akşam Gazetesi**, 25.05.1939
- Sofu, Melek Celal: "Bir Minyatür Sergisi", **Tan Gazetesi**, 29.08.1943
- Sofu, Melek Celal: "Üsküdar Çocuk Bakımevi", **Tan Gazetesi**, 13.?.1937
- Sofu, Melek Celal: **Türk İşlemeleri**, Kenan Basımevi, İstanbul, 1939
- Sofu, Melek Celal: "Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi ve Türk İşlemeciliği", **Vatan Gazetesi**, 17.01.1941
- Sofu, Melek Celal: "Macaristan'da Türk İşleme San'atının Büyük Tesiri", **Tasvir Gazetesi**, 17.08.1943

- Beykal, Canan: "Yeni Kadın ve İnas Sanayi-i Nefise Mektebi", **Yeni Boyut**, 2/16, Ankara, Ekim 1983
- Celal, Fahri: "Bayan Melek Sofu", **Tan Gazetesi**, 1949
- Celal, Peride: "Sanatkar Bir Türk Kadınının İsviçre'de Verdiği Konferans", (Kaynak Gazete Bulunamadı), 16.12.1945
- Cezar, Mustafa: **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi**, C.1, İstanbul, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, 1995
- Çoker, Adnan: "Galatasaray Sergileri", **Resim Tarihimizden: Galatasaray Sergileri (1916-1951)**, ed. Ömer Faruk Şerifoğlu, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003
- Derman, M. Uğur, Kıymet
- Duran, Feyhaman: "Fatih Portresi", 1944, Tuval üzerine yağlıboya, 92x76 (TSM)
- Erkmen, Nazan: Plastik Sanatlar Alanında Öncü Kadın Sanatçılarımız-2, (çevrimiçi), [www.okuyanus.com](http://www.okuyanus.com)
- Giray, Fulya Bodur Eruz: **Sabancı Koleksiyonu Hat, Resim, Heykel, Porselen**, İstanbul, Akbank, 1995
- Giray, Kıymet: **Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği**, İstanbul, Akbank Yayınları, 1997
- Gören, Ahmet Kamil: "Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Türk Resim Sanatı", **Türkler**, C.18, Ankara, 2002, s.273-293
- Gören, Ahmet Kamil: "Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma Çabaları Bağlamında 19. Yüzyıl Sanat Ortamını Oluşturan Azınlık, Levanten ve Yabancı Ressamlar", **Antik&Dekor**, S. 40, İstanbul, Nisan 1997, s.88-99
- Gören, Ahmet Kamil: "Türk Resminde Primitifler ve Darüşşafakalı Ressamlar", **Türkiyemiz**, S.81, İstanbul, Mayıs 1997, s.29-41

## KAYNAKÇA

- Akçil, Özlem: (çevrimiçi), [www.plastiksanat/plastiksanatcilar.html](http://www.plastiksanat/plastiksanatcilar.html)
- Anonim: “Melek Celal’in Sergisi”, **Tan Gazetesi**, 09.10.1935
- Anonim: “Melek Celal”, **Vakit Gazetesi**, 25.05.1939
- Anonim: “Türk Elişleri Mevzuu Üzerinde Melek Celal Sofu Tarafından Şayanı Dikkat Bir Konferans Verildi”, **Vakit Gazetesi**, 26.12.1940
- Anonim: Eczacıbaşı Sanal Müzesi, (çevrimiçi), [www.sanalmuze.org/sergiler](http://www.sanalmuze.org/sergiler), 10.08.2005
- Anonim: “Aliye Berger’in Dünyasından”, (çevrimiçi), [www.hurriyetim.com.tr/aliye-berger](http://www.hurriyetim.com.tr/aliye-berger), 15.08.2005
- Anonim: “İki Sanatkarın Eserlerini Birleştiren Sergi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 29.09.1935
- Anonim: Antik A.Ş. Müzayedesi, 12.12.2004, (çevrimiçi), [www.lebriz.com](http://www.lebriz.com)
- Anonim: Burak Filateli Resim-Obje-Hat Müzayedesi, 9 Haziran 2002 Müzayedesi, (çevrimiçi), [www.lebriz.com](http://www.lebriz.com)
- Anonim: Maçka Mezat Antikacılık A.Ş., Ekim 1995 Müzayedesi, (çevrimiçi), [www.mackamezat.com](http://www.mackamezat.com)
- Anonim: **Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, Ankara, Bilgi Yayınları, 1985
- Arseven, Celal Esat: **Türk Sanatı Tarihi**, C.3, İstanbul, Maarif Basımevi, (1955-1959)
- Arslan, N.; “Aliye Berger”, **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C.I, İstanbul, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 1997, s.222
- Atagök, Tomur: **Cumhuriyet’ten Günümüze Kadın Sanatçılar, Contemporary Women Artists**, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, (Pak Holding A.Ş. katkılarıyla), İstanbul 1993
- Başkan, Seyfi: **Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991

Melek Celal, hem bir sanatçı, hem bir kadın olarak, idealist kişiliğiyle çağdaş yaşama yeni geçiş yapan bir ülkenin örnek alınması gereken bir kişiliğidir. Onunla ilgili, zamanla daha başka bilgilere de ulaşılacağını ve Melek Celal'in zamanla sanat dünyasında daha iyi tanınacağını umuyoruz.

daha da kötü etkilemiştir. Ama Melek Celal, özel yaşamındaki acılarına, hastalıklarına ve sıkıntılarına rağmen, ömrünün yatağa bağlı geçen son yıllarına kadar, çalışmaya ara vermemiştir ve ülkemizi Avrupa'da tanıtmak için sürekli çaba göstermiştir. Gönüllü bir kültür elçimiz gibi hareket etmiştir.

Sanatçı, 21.09.1974 tarihinde Münih'te yaşama veda etmiştir. Waldfriedhof mezarlığının Müslümanlar bölümüne defnedilmiştir.

Bu araştırmayı yaparken, Melek Celal'in resimlerinin yanı sıra, onunla ilgili kişisel belgelerden yararlandık. Taha Toros'un kitapları ve Doğan Paksoy'un Melek Celal koleksiyonu başlıca araştırma kaynağımız oldu. Bu koleksiyonda yer alan ve ilk defa ortaya çıkan belgeler bize, Melek Celal'i daha yakından tanıma olanağı sundu. Üzerlerine tarihle ilgili not düşülmemiş olan gazete kupürleri, makaleler ve fotoğraflar, karşılaştırma ve zaman-yer tespiti yapmamızı engelledi. Yine de bu belgelerin en önemli olanlarına, başka araştırmacılara faydası olabilir düşüncesiyle yer verdik.

Katalog bölümünde, sanatçının natüromortlarını, nü çalışmalarını, portrelerini, peyzajlarını, desen çalışmalarını ve heykellerini inceledik. Fotoğraflar kısmında Melek Celal'in kişisel fotoğraflarının yanı sıra kendi çektiği fotoğraflar, onun fotoğraf sanatçısı yönünü ve bakış açısını görebilmemizi sağladı. Böylece onu etkileyen unsurları daha iyi değerlendirebilme şansına sahip olduk. Bunun dışında "Ekler" bölümünde, sanatçının Türk el işi çalışmalarını, sevdiği resimleri, Atatürk'ün ölümü üzerine yaptığı, o yıllarda büyük etki uyandıran çift taraflı madalyayı, ölüm tarihiyle ilgili yanlış yorumları engellemek amacıyla ölüm belgesini, hakkında yazılan makaleleri ve kendi yazdığı makaleleri iyi birer başvuru kaynağı olur düşüncesiyle ekledik. Makalelerde yer alan eski Türkçe bazı kelimelerin açıklamalarını dipnotlarda verdik.

Elimizde pek çok mektubu olmasına rağmen çok kişisel bilgiler içerdiğinden ve bunun çalışmamıza faydalı olmayacağına inandığımız için, sadece oğluna yazdığı mektubun bir paragrafını, sanatçının yazım üslubunu ve el yazısını görebilmemiz amacıyla "Ekler" bölümüne koyduk.

resim yapmamıştır. Bu yüzden eserlerinin çoğu aile dostlarında ya da son yıllarını geçirdiği Almanya'da olmalıdır. Sanatçı, natürmort, peyzaj, portre ve nü çalışmıştır. Desenlerinde, renk kullanımında ve kompozisyonda başarılıdır. Resme başladığı yıllarda her bir resminde ayrı üslup kullanması eleştirilmişse de bu, sanatçının kendi tarzını bulabilmesi için doğal bir aşamadır. Sanatçı son yıllarında, resimlerinde realist bir tutum içerisinde çalışmayı tercih etmiştir. Genellikle yağlıboya kullanmıştır. Pastel kullandığı çalışmaları da mevcuttur. Baskı tekniğiyle resimler de yapmıştır. Empresyonist etkilere rastladığımız resimlerinin sayısı az değildir. Resimlerindeki renk tercihi ele aldığı konuya göre değişir. Peyzajlarında, açık havadaki doğal renkleri kullanırken, nü çalışmalarında yeşil, sarı ve kahverenginin tonlarını tercih etmiştir. Çiçeklerinde ve meyveli natürmortlarında renkler son derece canlıdır. Resimlerinde mekanı hep kullanmıştır. Melek Celal'in çizgisinin kuvveti ve renk kullanımındaki başarısı dikkat çeker. "Sandalyede Kırmızılı Kadın" ve "Eski Büyük Millet Meclisinde Kadın" adlı eserleri başyapıtlarından sayılır. Onun resimlerine bir ağırbaşlılık hakimdir. Resimleri incelerken sanki her birinde sanatçının donanımlı, köklü bir kültüre sahip, ne yaptığını bilen, kuralcı ama aynı zamanda son derece hassas ve duyarlı kişiliğinden izler buluruz.

Melek Celal çok iyi bir heykeltıraştır. En ünlü heykeli, aile dostları olan Polonyalı sanatçı Bilinsky'nin, şu anda Resim ve Heykel Müzesi'nde bulunan büstüdür. Oğlu Ziya Sofu'nun büstü de önemli bir heykeldir. Heykellerinin çoğunun yeri bilinmediğinden, bu çalışmayı hazırlarken, Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraflardan onlar hakkında fikir sahibi olmaya çalıştık.

Melek Celal, zaman zaman aldığı eleştirilere rağmen, elini attığı her işi en iyi şekilde gerçekleştirmeyi başarmıştır ve sanatçının yeteneği her zaman genel bir kabul ve takdir görmüştür.

Melek Celal, ünlü bir avukat olan ilk eşi Celal Sofu'yu 1946 yılında kaybetmiştir. İkinci eşi olan Alman Prof. Dr. A. E. Lampe ile 1956 yılında evlenmiştir ve Münih'e yerleşmiştir. Varlıklı bir yaşam sürmüş ancak sağlık problemleri yüzünden çok sıkıntı çekmiştir. Ömrünün son 16 yılını ağır hastalıklarla mücadele ederek ve felçli olarak geçirmiştir. Bu yıllarda oğluyla arasındaki problemler onu



## SONUÇ

Aileden gelen bir kültür ve birikime sahip, iyi bir eğitim görmüş olan Melek Celal Sofu, eserleri, yaşam tarzı, fikirleri, toplumu geliştirme ve özellikle kadınları bilinçlendirme çabası ile devrinin önder kadın sanatçılarından biri olmuştur. Sanatçı, İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'ne konuk öğrenci olarak devam etmiştir. Nazmi Ziya Güran'dan özel dersler almıştır. Paris'te Julien Akademisi'nde çalışmıştır. Almanca'sının ve Fransızca'sının çok iyi derecede olduğu bilinen sanatçı uzun süre piyano dersleri de almıştır. Çok iyi bir ressam ve heykeltıraş olmasına rağmen yaşadığı dönemde daha çok hat sanatı ile ilgili yazdığı kitaplar ve Türk el işi sanatındaki çalışmaları ile anılmıştır. 1938 yılında ünlü hattat "Reisülhattatin Kamil Akdik", 1939'da "Türk İşlemeleri" ve 1949'da hattat "Şeyh Hamdullah" hakkındaki kitapları yayınlanmıştır. Yayınlandığı tarihlerde kitapları ilgiyle karşılanmıştır.

Melek Celal, ileri fikirli, aydın bir Türk kadını olarak, genç kızlarımızın hem iş sahibi olması, hem de Türk el işi sanatını yakından tanınması için atölyelerin kurulmasına önyak olmuştur. Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi bünyesinde kurulan sim atölyesini, müdire Ayşe Hanım ile birlikte Melek Celal kurmuştur. Sanatçı, büyük şehirlerde pek kalmamış olan eski, tarihi işlemeleri bulabilmek için, Anadolu köylerini uzun zaman dolaşarak incelemeler yapmış ve elde ettiği parçalarla önemli koleksiyonlar meydana getirmiştir. Böyle bir koleksiyonu Münih'te Stadt Museum'da sergilemiştir. Halkevlerinde bu işlerle büyük sergiler açmış, renkli projektörlerle, anlatımlı filmler eşliğinde konferanslar vermiştir. Mimari ile de ilgilenmiş, Türk mimarisinin güçlü geçmişini, başka ülkelere etkisini, yazdığı makalelerde ve verdiği konferanslarda sürekli vurgulamış, şehir planlamasında yapılan hatalara dikkat çekmeye çalışmıştır.

Sanatçı, resimleriyle Galatasaray sergilerine katılmış, yurtdışında ve yurt içinde kişisel sergiler açmıştır. Galatasaray sergilerinde 83 adet eseri sergilenmiştir. İhap Hulusi ile birlikte Mısır Apartmanı'nda açtığı sergi ilk kez bir kadın sanatçının tek başına resimlerinin sergilenmesi anlamında önem taşır. Melek Celal, satmak için

## **Ek:6 Melek Celal ile İlgili Doktor Raporları**

Melek Celal'in sağlık durumuyla ilgili 11 Kasım 1965 yılında Prof. Dr. A. Stormer ve aynı tarihte Prof. Dr. A. Bannwarth tarafından Almanya'da verilmiş iki rapor, sanatçının son yıllarda yaşadığı sıkıntıları özetler.

## **Ek:7 Melek Celal Hakkındaki Makalelerden ve Gazete Haberlerinden Örnekler**

Bu bölümde makalelerin ve haberlerin aslının birer fotokopisine ve rahat okunabilsin diye ayrıntılı açıklamalarına yer verdik. Gazetelerin büyük bölümüne, şimdi Doğan Paksoy koleksiyonunda bulunan, Melek Celal'in kendi arşivini inceleyerek ulaşabildik. Gazetelerin üzerindeki el yazısı Melek Celal'e aittir. Sanatçı gazeteleri biriktiren bazılarının isimlerini ve tarihlerini not almadığı için onların isimlerine ulaşmak mümkün olmadı. Ancak önemli belge niteliği taşıdıkları için yer vermeyi doğru bulduk.

## **Ek:8 Melek Celal'in Kendi Makalelerinden Örnekler**

Melek Celal'in kendi makalelerinin onu daha yakından tanımak ve dünya görüşünü daha iyi anlayabilmek açısından çok faydalı olacağını düşünerek, sanatçının bulabildiğimiz tüm yazılarını aktarmaya çalıştık. Bu bölümde de aynı şekilde makalelerin asıllarının birer fotokopisine ve yan sayfasında da ayrıntılı açıklamalarına yer verdik. Sayfaya sığmayan yazıları bölmek durumunda kaldık.

## **Ek:2 Melek Celal'in Etkilenmiş Olduğu Resimlerin Fotoğrafları**

Bu bölümdeki resimler sanatçının özenle sakladığı resimlerdir. Melek Celal bu resimlerden etkilenmiş olmalı ki her bir resmi kesip, saklayıp, üzerlerine ressamlarıyla ilgili notlar düşmüştür. Resim 1: L. Mayer'e, Resim 2: J. Carabain'e, Resim 3: W. J. Müller'e, Resim 4: W. John Huggins'e aittir.

## **Ek:3 El Yazısıyla Yazdığı Mektuptan Alıntı**

Melek Celal'in, oğlu Ziya Sofu'ya, Almanya'da olduğu yıllarda el yazısıyla yazdığı bir mektuptan alıntıdır. Mektubun tarihi 20.02.1953'tür.

## **Ek:4 Atatürk için Yaptığı Madalya**

Sanatçının çok övgüyle karşılanan madalyasıdır. Melek Celal, Atatürk'ün ölümünden hemen sonra bu madalyayı yapmıştır. Türk Kadınının Atatürk'e olan minnetini ve ölümünden duyduğu acıyı simgeler.

## **Ek:5 Almanya'da ve Türkiye'de Düzenlenmiş Ölüm Belgesi**

İlk sayfada, Melek Celal'in oğlu Ziya Sofu'nun isteğiyle T.C. Münih Başkonsolosluğu tarafından düzenlenen Türkçe ölüm belgesi, ikinci sayfada Alman Makamları tarafından düzenlenen Almanca ölüm belgesi mevcuttur.

## **Ek:1 Melek Celal'in El İŖi Motifleri**

### **Motif 1:**

Melek Celal'in 24 Mayıs 1948 tarihinde Kadın Gazetesi için hazırlamıŖ olduğu Türk motiflerinden bir örnektir.

### **Motif 2,3,4,5,6:**

Kendi arŖivinde bulduğumuz el iŖi alıŖmalarından rneklendir.

### **Motif 7:**

21 Haziran 1948 'de yine Kadın Gazetesi'nde yayınlanan bir yazıda örnek olarak gösterilen, sanatçının Türk motiflerinden almıŖ olduğu bir yastık desenidir.

## **EKLER:**

<b>Ek:1</b> Melek Celal'in El İŖi Motifleri .....	176
<b>Ek:2</b> Melek Celal'in EtkilenmiŖ Olduğu Resimlerin Fotoğrafları.....	183
<b>Ek:3</b> El Yazısıyla Yazdığı Mektuptan Alıntı.....	187
<b>Ek:4</b> Atatürk İçin Yaptığı Madalya.....	188
<b>Ek:5</b> Almanya'da ve Türkiye'de DzenlenmiŖ lm Belgesi.....	189
<b>Ek:6</b> Melek Celal ile İlgili Doktor Raporları.....	191
<b>Ek:7</b> Basında Melek Celal'le İlgili ıkan Haberlerden rnekler.....	193
Ek: 7.1. Kitaplarıyla İlgili Makaleler.....	193
Ek: 7.2. "Türk İŖlemeleri" Sergileri ile İlgili Makaleler .....	197
Ek: 7.3. Resim Sergileri ile İlgili Makaleler.....	210
<b>Ek:8</b> Melek Celal'in Kendi Makalelerinden rnekler.....	214

**Fotoğraf 25:**

Köylü bir aileyi günlük kıyafetleri içinde görürüz.

**Fotoğraf 26:**

İki çocuk vardır fotoğrafta. Çocukların tam ortasından arkadaki minare gözükür.

**Fotoğraf 27:**

Etkileyici bir manzara fotoğrafıdır. Ağaç fotoğrafın sol tarafında kalır. Arkada dalgalı bir koy görürüz.

**Fotoğraf 28:**

Mahalle içinin fotoğrafıdır. Mahalle halkı da fotoğrafta yer alır.

### **3.3.4. Melek Celal'in Kendi Çektiği Fotoğraflar**

Fotoğraf 21-27 sanatçının kendi çektiği fotoğraflardır. Bu fotoğraflar onun gözlemci yönünü, bakış açısını, etkilendiği kareleri anlamamıza yardımcı olmuştur. Çektiği bazı fotoğraflardan az da olsa resimlerinde de yararlanmışır.

#### **Fotoğraf 21:**

Ağaçların arasından deniz manzarası görülür. Melek Celal'in eskizlerinde de bu tarz ağaçları görürüz.

#### **Fotoğraf 22:**

Melek Celal'in çok ilgilendiği konulardan biri olan mezarlıklarla ilgili bir fotoğraftır. Mezarlığın arkasından denizi görürüz. Kadraj, ağaçlar fotoğrafın ortasına gelecek şekilde ayarlanmışır.

#### **Fotoğraf 23:**

Çok güzel yakalanmış bir andır. Üzeri giyinik, alt tarafı çıplak bir çocuğu, arkadan, bir yere tutunarak yürümeye çalışırken görürüz.

#### **Fotoğraf 24:**

Melek Celal, tarladaki koyunları çekmişır.

**Fotoğraf 17:**

Fotoğraf, Melek Celal, atölyesinde çalışırken çekilmiştir.

**Fotoğraf 18:**

Melek Celal, elinde bir tabakla bir koltuğun kenarına oturmuştur. Çok içten gülmektedir. Fotoğraf bir davette çekilmiş olabilir.

**Fotoğraf 19:**

Melek Celal, oturduğu koltukta, elini alınaya dayamış, biraz yorgun gözükmektedir. Fotoğraf hasta olduğu zamanlardan birinde çekilmiş olabilir. Sanatçı yine de zarafetinden bir şey kaybetmemiştir.

**3.3.3. Moda'daki Evin Fotoğrafı****Fotoğraf 20:**

Moda'da, Melek Celal'in içinde yaşadığı yıllarda bir kültür-sanat yuvası haline gelmiş olan ünlü köşklerinin fotoğrafıdır.



### **3.3.2. Melek Celal'in Portre Fotoğrafları**

Bu fotoğraflar, sanatçının değişik yıllarda çekilmiş fotoğraflarıdır. Melek Celal'in yıllar içindeki gerek giyim tarzındaki, gerek ifadesindeki değişimini izleyebiliriz bu fotoğraflarda. Değişmeyen tek şey onun kendinden emin, gururlu ve zeka dolu bakışlarıdır.

#### **Fotoğraf 10-11-12-13;**

Bu vesikalik fotoğraflar sanatçının farklı yıllardaki görünümünü sunar bize. Melek Celal'in her zaman çok şık olduğu dikkat çeker.

#### **Fotoğraf 14:**

Melek Celal'in ilk gençlik yıllarından bir fotoğraftır.

#### **Fotoğraf 15:**

Melek Celal'in gençlik yıllarından bir örnek daha...

#### **Fotoğraf 16:**

Bu fotoğrafta onu ayna karşısında poz verirken görürüz.

**Fotoğraf 6 :**

Bu fotoğrafta Melek Celal ve oğlunu görürüz. Oğlu 2-3 yaşlarında olmalıdır. Buradan fotoğrafın çekildiği senenin 1920 civarı olduğunu söyleyebiliriz.

**Fotoğraf 7:**

Melek Celal, Celal Sofu ve Ziya Sofu'yu görürüz. Fotoğraf 1919 yılında çekilmiş olmalıdır.

**Fotoğraf 8:**

Burada Melek Celal'i ve oğlunu bir hamakta otururken görürüz.

**Fotoğraf 9:**

Melek Celal ve oğlunun fotoğrafıdır. Aradan yıllar geçmiş ve Ziya Sofu büyümüştür artık. Bu fotoğrafta Melek Celal'in oğluna duyduğu sevgi ve onunla duyduğu gurur çok bellidir ve diğer gençlik fotoğraflarıyla bir arada bakılınca izleyeni duygulandıran bir tablo çıkar ortaya.

### **3.3. Fotoğraflar**

#### **3.3.1. Ailesi ve Çocukluk Fotoğrafları**

##### **Fotoğraf 1:**

Melek Celal 3-4 yaşlarında görülüyor. Fotoğraf pencerenin önünde, bahçede çekilmiş.

##### **Fotoğraf 2:**

Melek Celal, annesi Naciye Hanım ve babası Abdurrahman Ziya ile beraber.

##### **Fotoğraf 3:**

Melek Celal'in babası Abdurrahman Ziya'yı yakından görüyoruz.

##### **Fotoğraf 4 :**

Melek Celal'i eşi Celal Sofu ve oğlu Ziya Sofu ile görürüz. Henüz her ikisi de çok gençtir ve oğulları bebektir. 1919-1921 yılları arasında çekilmiş olmalıdır.

##### **Fotoğraf 5 :**

Aile yine bir aradadır. Evlerinin bir odasında çekilmiştir resim. Celal Sofu yerde eşinin yanında oturmaktadır. Ziya Sofu çok küçüktür henüz. Fotoğraf, 1918-1919 yıllarında çekilmiş olmalıdır.

### **Resim 56**

Yapıtın Adı: Ziya Sofu'nun Büstü

Yapıtın Tekniği: Alçı

Yapıtın Boyutu: ?

Yapıtın Tarihi: ?

Melek Celal, gençlik yıllarındaki oğlunun başını çalışmıştır. Ziya Sofu'nun fotoğraflarına bakılırsa gerçekten de başarılı bir çalışma olduğu görülür.

### **Resim 57**

Yapıtın Adı: Genç Kadın Büstü

Yapıtın Tekniği: Alçı

Yapıtın Boyutu: ?

Yapıtın Tarihi: ?

Resim 48-49'daki kadın başının başka bir açıdan, yine Melek Celal tarafından çekilmiş fotoğrafıdır. Bu açıdan bakıldığında kadının saçı daha ayrıntılı olarak görülür.

### **Resim 53**

Yapıtın Adı: Yaşlı Adam Büstü ve Köylü Kadın

Yapıtın Tekniği: Kil

Yapıtın Boyutu: ?

Yapıtın Tarihi: ?

Yaşlı adam yüzünde yılların yorgunluğunu taşıyan çizgileriyle realist bir tarzda çalışılmıştır. Yanında duran köylü kadın figürü duruşundaki tavırla, kıyafetleriyle çok başarılı bir çalışmadır. Fotoğrafı Melek Celal çekmiştir.

### **Resim 54-55**

Yapıtın Adı: Çocuk Büstü

Yapıtın Tekniği: Alçı

Yapıtın Boyutu: ?

Yapıtın Tarihi: ?

Melek Celal'in oğlunun çocukluk hali olma ihtimali vardır. Her iki resimde de heykeli farklı açılardan görürüz. Yüzde belirgin bir ifade yoktur.

### **Resim 50-51**

Yapıtın Adı: Çocuk Büstü Ve Atölyedeki Diğer Heykellerin Toplu Görünümü

Yapıtın Tekniği: Kil

Yapıtın Boyutu: ?

Yapıtın Tarihi: ?

Resim 50'de bir çocuk başını görüyoruz. Bu fotoğrafı Melek Celal çekmiştir. Heykel henüz tamamlanmış gibi duruyor. Çocuğun ağzı hafif aralık ve yüzünde bir şeye hayret etmiş ifadesi var. Resim 51'de ise Melek Celal, yine kendi çektiği fotoğrafta heykellerini bir arada fotoğraflamak istemiş olmalı. Böylece tamamlanmamış halleriyle heykelleri atölye ortamında görme şansına sahip oluyoruz.

### **Resim 52**

Yapıtın Adı: Oturan Kadın

Yapıtın Tekniği: Kil

Yapıtın Boyutu: ?

Yapıtın Tarihi: ?

Bu fotoğrafta oturmuş, kolunu dizine, elini de çenesine dayamış bir figür görürüz. Çıplak çalışılmıştır. Fotoğrafı Melek Celal çekmiştir.

### **Resim 46-47**

Yapıtın Adı: Yaşlı Kadın Büstü

Yapıtın Tekniği: Alçı

Yapıtın Boyutu: ?

Yapıtın Tarihi: ?

Bu resim de Melek Celal'in kendi arşivinden alınmıştır. Yaşlı kadın Melek Celal'in annesi olabilir. Sanatçı, alçıyı burada fırça darbeleri gibi kullanmış ve cildin yaşlılığını böylece vermiştir.

### **Resim 48-49**

Yapıtın Adı: Genç Kadın Büstü

Yapıtın Tekniği: Kil

Yapıtın Boyutu: ?

Yapıtın Tarihi: ?

Yine Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraftan alınmıştır bu resim. Etkileyici bir kadın başı görürüz. Baş sola doğru eğiktir ve yüzünde derin bir anlam vardır. Saçları başının sağ tarafında arkadan toplanmıştır. Gözleri kapalıdır. Uyuyor veya düşünüyor olabilir.

## 3.2. Heykeller

Melek Celal, sanatın elini attığı her alanında başarılı olmuş, her yaptığı işin hakkını vermeye çalışmıştır. Heykel için de bu geçerlidir. Heykellerine baktığımızda anatomik açıdan doğru olmalarının yanı sıra taşıdıkları duyguyu ve ifadelerinin gücünü fark ederiz.

### Resim 44-45

Yapıtın Adı: Ressam Bilinsky'nin Büstü

Yapıtın Tekniği: Bronz

Yapıtın Boyutu: 42x26x19

Yapıtın Tarihi: ?

Melek Celal'in en bilinen heykeli, aile dostları da olan ressam Bilinsky'nin heykelidir. İstanbul Devlet Resim Heykel Müzesi'ndedir. Sert ve güçlü bir ifadeye sahiptir. Resim 45, Melek Celal'in, heykeli henüz tamamlama aşamasındayken çektiği fotoğraftır. Sanatçı, fotoğrafı kendi atölyesinde çekmiştir.



### **Resim 43**

Yapıtın Adı: Reisülhattatin Kamil Akdik'in Portresi

Yapıtın Tekniği: Kağıt Üzerine Karakalem

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: 1938 İmzalı

Ünlü Hattat Reisülhattatin Kamil Akdik'in portresidir. Sakallarda ve kaşlarda pastel kullanılmış olabilir. Portre olarak başarılıdır. Ayrıntıya girilmemiştir. Yüzün üzerinde daha çok çalışılmış, ceketin yakası ve ceket sadece taramalarla vurgulanmıştır. Bu resmi Melek Celal, kitabının iç kapağında kullanmıştır.

## Resim 41

Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraftan alınmıştır.

Yapıtın Adı: Çocuk portresi

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine karakalem

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: 1938 İmzalı

Yine Melek Celal'in büyük ihtimalle, oğlunun çocukluk portresini görürüz. Bu sefer sanatçı karakalemle çalışmıştır. Çizgileri sağlamdır. Gölgeyi çok az kullandığı için bu resimde, karakalem resimlerde alışık olduğumuz derinlik yoktur. Ana hatları belirtmekle yetinmiştir.

## Resim 42

Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraftan alınmıştır.

Yapıtın Adı: Düşünen Adam Portresi

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine karakalem

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: 1932 İmzalı

Bu resimde elini başına dayamış, derin derin düşünmekte olan (ya da uyuyakalmış) bir adam figürü görürüz. Yıl olarak resim 41'den çok daha evvelki bir çalışma olmasına rağmen taramalara, açık-koyu düzenlemesine, figürün anatomisine baktığımızda sanki bu resim ressamın daha olgun zamanının bir çalışmasıymış gibi gözükür. Ceketin her iki tarafının belirgin olmaması, sol tarafın tamamlanmamışlığı resme güzellik katar, dikkatimizi yüze ve ele yöneltmemizi sağlar.

### Resim 39

Yapıtın Adı: Paris

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine lavi\*

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: 1927-İmzalı

Tek renk suluboya ve fırça kullanarak yapılan bir eskizdir. Empresyonist çizgiler hakimdir. Sanatçının üzerine düştüğü nottan, çizimin Paris'te yapıldığını anlıyoruz.

### Resim 40

Yapıtın adı: Celal Sahir Bey'in Portresi

Yapıtın Tekniği: Siyah beyaz karikatür

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: 1924

Melek Celal'in bu karikatürünün ismi "Kabak Çiçeği" yahut "Celal Sahir Bey'in portresidir. Altıncı Galatasaray resim sergisinde sergilenmiştir ve ilk satılan eserlerdendir. Bu karikatür Melek Celal'in bu alanda da başarılı olduğunu göstergesidir.

---

\* Lavi Tekniği: Tek renk suluboya ve fırça ile yapılan leke etkili bir resim tekniğidir. Lavi daha çok ağaç ucla yapılmış desenlerde, leke ile kontrast olanakları ve oylum etkisi sağlanması için kullanılmaktadır. Lekelerin çizilmiş desene ışık-gölge etkisi sağlanması yüzünden lavi tekniğinden özellikle Barok resmi çok faydalanmıştır. Rembrant'ın desenleri, Japonların tek renkli siyah beyaz lavileri bu tekniğin en güzel örnekleridir. (Adnan Turani, **Sanat Terimleri Sözlüğü**, 10.bs., Remzi Kitabevi, Kasım 2004. s.83)

### Resim 37

Yapıtın Adı: Mezarlık  
Yapıtın Tekniği: Gravür  
Yapıtın Boyutu: ?x?  
Yapıtın Tarihi: ?- İmzalı

Yine eski Osmanlı mezarlıklarıyla ilgili bir çalışma görürüz. Her biri birer sanat eseri olan mezar taşlarıyla dolu mezarlıkların harap haliyle ilgili yazılar yazan sanatçı bunları resmederek de sıkıntısını dile getirmeye çalışmıştır.

### Resim 38

Yapıtın Adı: Fatih Sultan Mehmet'in Portresi  
Yapıtın Tekniği: Baskı  
Yapıtın Boyutu: ?x?  
Yapıtın Tarihi: ?

Fatih Sultan Mehmet'in portre çalışmasıdır. İtalyan ressam Constanza da Ferrara'nın Fatih Sultan Mehmet portresinin birçok sanatçıya ilham olduğunu biliyoruz. Melek Celal de 1944 yılında Feyhaman Duran'ın yaptığı bir kopyadan yararlanarak yeni bir kopya yapmıştır.<sup>36</sup> Bu baskının da bir kitap için sipariş edilmiş olma ihtimali vardır.

---

<sup>36</sup> Celal Esad Arseven, **Türk Sanatı Tarihi**, C.3, İstanbul, Maarif Basımevi, (1955-1959), s.94; M.Uğur Derman-Kıymet Giray-Fulya Bodur Eruz, **Sabancı Koleksiyonu Hat, Resim, Heykel, Porselen**, İstanbul, Akbank, 1995, s.191; Feyhaman Duran, "Fatih Portresi", 1944, Tuval üzerine yağlıboya, 92x76 (TSM)

### **Resim 35**

Yapıtın Adı: Mezarlık

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine karakalem

Yapıtın Boyutu: 16x20

Yapıtın Tarihi: ?- İmzalı

Melek Celal, sanatsal ve manevi açıdan her zaman önem verdiği ve değerlerinin anlaşılması için uğraştığı mezarlıklarla ilgili bir çizim yapmıştır. Bu tarz çizimleri için de kendi çektiği fotoğraflardan yararlanmıştır.

### **Resim 36**

Yapıtın Adı: Topkapı, Bab-ı Hümayun (İmparatorluk Kapısı)

Yapıtın Tekniği: Baskı

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: ?- İmzalı

Eski Türk mimarisine önem veren Melek Celal burada da onunla ilgili bir çalışma yapmış; Topkapı'nın ana giriş kapısı olan "Bab-ı Hümayun"u resmetmiştir. Türk resim sanatında tarihi mekanları, şahsiyetleri, iz bırakmış büyük savaşları yeniden resmetmek birçok sanatçı için zaman zaman gündeme gelen bir olguydu. Yayınlanan kitap ve ansiklopedilerde bu konuları resmetmesi için sanatçılara sipariş verildiğini biliyoruz. Olasılıkla Melek Celal de bu resimleri aynı amaçla yapmıştır.

### **Resim 33**

Yapıtın Adı: Eskiz Defteri

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine karakalem

Yapıtın Boyutu: 37x23, 19 Sayfa

Yapıtın Tarihi: ?- İmzalı

Bu sayfada bir yatağa yüzükoyun uzanmış çıplak bir çocuk figürü, bir portre ve oturan bir kadın eskizi vardır. Ressamın çizgilerindeki belirgin rahatlık ve anatomik açıdan doğruluk dikkat çekicidir.

### **Resim 34**

Yapıtın Adı: Desenler

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine karakalem

Yapıtın Boyutu: ?x?, 9 Parça

Yapıtın Tarihi: ?- İmzalı

Bu çalışmalarında Melek Celal'in karikatürize etme yeteneğini görüyoruz. Ayrıca incelediğimiz üzümlü natürmortun da eskizine rastlıyoruz.

### 3.1.6. Desenler

Melek Celal'in portre, natürmort veya peyzajlarına bakıldığında deseninin sağlam olduğu anlaşılır. Ancak karakalem çizimleri ve eskizleri bunu daha da iyi görmemizi sağlar. Sanatçı, objeleri ve kişileri karikatürize etme yeteneğine de sahiptir.

#### Resim 32

Yapıtın Adı: Eskiz Defteri

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine karakalem

Yapıtın Boyutu: 20x13, 30 Sayfa

Yapıtın Tarihi: ?- İmzalı

Bu sayfada Melek Celal'in ağaç, çiçek, figür eskizlerini ve mezarlık taşlarının ayrıntılı bir çizimini görürüz. Desenlerin hepsi başarılıdır. İlk iki desen ağaç eskizidir. 3., 6., 7., ve 8. çizim figür etütleridir. 4. desen vazo ve çiçek, 5. desen mezar taşları ile ilgili eskizlerdir.

### **Resim 31**

Yapıtın Adı: Kız Kulesi

Yapıtın Tekniği: Duralit üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 43x63

Yapıtın Tarihi: ?

Bu resimde de kız kulesi işlenmiştir. Ön planda kayıklar ve iskele vardır. Realist bir tarzda çalışılmıştır.



### **Resim 29**

Yapıtın Adı: Ağaçlar ve Kayıklar

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 46x56

Yapıtın Tarihi: ?

Bir koy, koyda ağaçlar ve kıyıda iki kayık, denizde de küçük bir yelkenli tekne görürüz. Yelkenleri açık değildir. Çok sakin ve huzurlu bir hava hakimdir. Bulutsuz bir gökyüzü ve çok az kırıltılı bir deniz vardır. Resim, seyredene de barındırdığı huzuru bulaştırır.

### **Resim 30**

Yapıtın Adı: Kız Kulesi

Yapıtın Tekniği: Duralit üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 42x33

Yapıtın Tarihi: ?

Resimde, kız kulesini, denizdeki küçük yelkenlileri, ön planda, tahta, derme çatma iskeleyi ve iskelenin yanındaki kayıkla, içindeki kayıkçıyı görürüz. Havada bulut olmasına rağmen, denizin dalgasız olmasına bakarak sakin ve rüzgarsız bir gün olduğuna kanaat getirebiliriz.

### 3.1.5. Peyzajlar

Melek Celal, peyzajlarında son derece başarılıdır. Deseni, renk bilgisi ve gözlemciliği sayesinde çok güzel peyzajlar meydana getirmiştir. Ağaç, kayık ve deniz en çok kullandığı unsurlardır. Genellikle realist bir tarzı vardır. Peyzajlarında bazen fotoğraftan yararlandığını, kendi çektiği fotoğraflara bakarak söyleyebiliriz.

#### Resim 28

Yapıtın Adı: Evler ve Kayıklar

Yapıtın Tekniği: Duralit üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 50x71

Yapıtın Tarihi: ?

Resmin sol tarafında çok az gözüken bir ağacın arkasında, boğazın kıyısı olması muhtemel olan kıyıdaki evleri ve kumsaldaki kayıkları görürüz. Evlerin arkasından, soldan bir vapur geçmektedir. Sakin, güneşli bir yaz havası vardır. İleride bir yelkenli, denizde de içinde bir kayıkçının bulunduğu kayığı görürüz. Fırça darbeleri belirgin değildir.

## Resim 27

Yapıtın Adı: Kur'an, Örtü ve Kitaplar

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya(?)

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: ?

Etkileyici bir resimdir. Bu resimde Melek Celal'in renk konusundaki başarısını görürüz. Resim, oryantal öğeleri barındırır. İşlemeli mavi örtü, arkadaki hat, kitaplar, Kur'an-Kerim olduğunu tahmin ettiğimiz yeşil, kalın kaplı kitap, onun üzerindeki kırmızı daha küçük kitap ve aralarındaki beyaz zarif vazo, bu kompozisyonun üzerinde epey düşünüldüğünü gösteriyor. Ayrıntılarla uğraşılmış, klasik tarzda bir resimdir.

## **Resim 25**

Yapıtın Adı : Sebzeler, Testi ve Tepsi

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine pastel

Yapıtın Boyutu: 46,5x59

Yapıtın Tarihi: ?- imzalı

Resimde üzeri işlemeli bir testi, toprak bir kap, taze ve kuru soğanlar, karnıbahar, turplar ve bunların arkasında, yeşil renkli duvara dayanmış bir tepsi görülür. Resmin sol tarafında, masanın üzerinde bir bıçak durur. Kompozisyondaki renkler uyumludur. Ayrıntıya girilmiştir. Gölgeler tam verilmediği için nesnelere biraz havada durur. Bunda ışığın tam karşıdan geliyor olmasının da etkisi olabilir.

## **Resim 26**

Yapıtın Adı: Tabakta Meyveler

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya(?)

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: ?

Resimde kara üzüm, nar ve ayva işlenmiştir. Kara üzümün dışında empresyonist bir tarz görülür. Üzümlerde biraz daha fazla ayrıntıya girilmiştir. Resmin bütününde sanatçının rahat ve özgürce çalıştığı söylenebilir. Zemin düzdür, kumaş çalışılmamıştır.

### **Resim 23**

Yapıtın Adı : Limonlar ve Vazoda Güller

Yapıtın Tekniği: Duralit üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 55x44

Yapıtın Tarihi: ?

Renk olarak da kompozisyon olarak da başarılı bir çalışmadır. Porselen olması muhtemel bir vazonun içinde sarı, pembe ve iki adet beyaz gül vardır. Arkada beyaz bir perde görürüz. Üç adet limon masanın üzerindedir. Limonların sarısı ve yuvarlaklıkları resme hareket katar. Sanatçı ayrıntıları işlemiştir.

### **Resim 24**

Yapıtın Adı: Beyaz Güller ve Meyveler

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 51x61

Yapıtın Tarihi: ?

Bu resimde toprak bir vazodaki beyaz güllerin dibinde karpuz, üzüm, kavun gibi meyveler görürüz. İşlemeli masa örtüsünün ve duvardaki işlemeli kumaşın, zaten göz yorucu gözükken resmi daha karmaşık hale getirmesini beklerken bunun sanatçının başarılı düzenlemesiyle böyle olmadığını fark ederiz. Kumaşın üzerindeki desenler beyaz güllerin negatifi gibi görünür ve resmi tamamlar. Resimdeki tek boşluğu taraf vazodaki meyvelerin düzenlenmesindeki boşluk eksikliğidir. Güllerin hafif boyunlarını eğmiş olmaları resme doğallık katmıştır.

**Resim 21:**

Yapıtın Adı : Vazoda Çiçekler

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 53x45

Yapıtın Tarihi: ?

Yeşil fon önünde sarı bir testi, testide sarı ve kırmızı çiçekler resmedilmiştir. Melek Celal'in diğer çiçekli natürmortlarındaki konuya hakimiyeti, kompozisyon sağlamlığı bu resimde aynı kuvvette görülmez. Ressam resimdeki tekdüzeliği yok etmek için sağ taraftaki boş alanı vazodan sarkmış tek bir çiçekle doldurmuştur. Vazo masanın tam son çizgisindedir ve dolayısıyla yerli yerine oturmuş gözükmez.

**Resim 22:**

Yapıtın Adı: Güller ve Fincan

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 55x38

Yapıtın Tarihi: ?

Mavi bir vazonun içinde canlı, diri, pembe ve sarı güller vardır. Vazonun hemen solunda porselen mavi-beyaz bir fincan yer alır. Masa örtüsünün ve çiçeklerin rengi uyumludur. Fonu oluşturan yeşil kumaş, mavi vazonun renginin ön plana çıkmasını sağlar. Güller o derece canlıdır ki, seyircide dokunma isteği uyandırır. Resimde simetrik unsurlar vardır. Klasik tarzın izini görürüz.

**Resim 19:**

Yapıtın Adı : Vazoda Kasımpatılar

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 33x40

Yapıtın Tarihi: 1939- İmzalı

Kasımpatılar ve yeşil vazo dışında resimde dikkati dağıtacak başka unsur yoktur. Burada sanatçı, duvar, masa ve vazonun gölgesi ile derinlik vermiştir. Fondaki toprak rengi tonları ile çiçeklerin sarı-turuncu rengi uyumludur. Resme hoş bir sadelik hakimdir. Ancak vazo sanki masanın tam kenarından düşüverecekmiş gibi bir his uyandırır.

**Resim 20:**

Yapıtın Adı :Vazoda Çiçekler

Yapıtın Tekniği: Duralit üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 37x25

Yapıtın Tarihi: ?-İmzalı

Çiçekler gelişigüzel olarak kırık beyaz renkte vazoya konmuştur. Arka planda açık sarı bir kumaş parçası vardır. Vazo bu kumaşın üzerindedir. Fon sarı kumaş ile ikiye ayrılmıştır. Resmin bütününde açık renkler kullanılmıştır. Sanatçı mavi, mor ve pembe çiçeklerle uyum sağladığı için sarıyı ve sarının bu açık tonunu özellikle seçmiştir.

### 3.1.4. Natürmortlar

Döneminde yazılan eleştirileri incelediğimizde, Melek Celal'in natürmortlarının çok beğenildiğini görürüz. Onun figüratif çalışmalarını eleştirenler dahi natürmortlarından övgüyle bahsetmişlerdir. En çok meşgul olduğu resim türü portrenin yanında natürmorttur. Melek Celal natürmortlarında ince bir zevk ve olgunlaşmış bir teknikle çalışır. Kullandığı renklerin canlılığına rağmen tablolarında genel olarak bir sadelik hakimdir. Bunu kompozisyondaki başarısı sağlar. Çiçekli natürmortlarında çiçeklerin yoğunluğu ya da türü ne olursa olsun bu değişmez. Onun çiçekleri, meyveleri, seyircide dokunma, koklama isteği uyandıracak kadar canlı ve tazedir.

#### Resim 18

Yapıtın Adı : Vazoda Güller

Yapıtın Tekniği: Ahşap üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 37x51

Yapıtın Tarihi:?

Kitaplı, vazolu ve güllü bu kompozisyon canlılığıyla seyirciyi ilk bakışta etkiler. Melek Celal, fonda yeşil ve beyaz olmak üzere iki ayrı renk deneyerek resmi sıradanlıktan kurtarmıştır. Yeşil rengin hakim olduğu duvar ile beyaz duvarın kesiştiği yer, resme derinlik verir. Kırmızı renk ve çiçeklerin yoğunluğu tabloya etkileyici ve coşkunun bir ruh hali katar.



### 3.1.3. Figürlü Kompozisyonlar

#### Resim 17:

Yapıtın Adı : Eski Büyük Millet Meclisi Kürsüsünde Kadın

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 36x48,5 cm

Yapıtın Tarihi:1936

Melek Celal'in bu ünlü tablosu onun kişiliğinin ve düşüncelerinin de göstergesidir. Türk kadını, 5 Aralık 1934 tarihinde milletvekili seçme ve seçilme hakkına, Avrupalı kadınlardan çok daha evvel sahip olmuştur. 8 Şubat 1935'te yapılan T.B.M.M. 5. Dönem seçimlerinde 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girmiştir. Ara seçimlerde bu sayı 18'e ulaşmıştır. Bu ortamda bulunan, kadının çağdaş yaşamın her alanında ön planda olması gerektiğini savunan ve bunu bizzat kendi hayatında uygulayan sanatçı da tablosunda T.B.M.M.'de, kürsüde konuşma yapan bir kadını resmetmiştir. Bu tablo, çağdaş Türk kadınının simgelerinden biri olmuştur. Sanatçı ayrıntıya hiç girmemiştir. Yüzler, konunun bütününde önemli bir yere sahip olmadığı için, tamamen belirsizdir. Bu kompozisyon da sanatçının baş yapıtlarından biri olarak kabul edilebilir.

**Resim 16:**

Yapıtın Adı: Yan Yatan Kadın

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya(?)

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: ?

Resim 15 ile Resim 16 arasında ciddi bir fark vardır. Diğer resimlerdeki rahat çizim ve fırça darbeleri burada görülmez. Anatomik açıdan modelin bedeninde gözü rahatsız eden bir incelik görünür ancak bu, modelin duruşundan veya gerçekten ince olmasından kaynaklanabilir.

**Resim 14:**

Yapıtın Adı: Aynalı Odadaki Kadın

Yapıtın Tekniği: Duralit üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 30x46 cm

Yapıtın Tarihi: ?

Figür yatakta yan yatmıştır. Bedeni yarım olarak seyirciye dönüktür. Başını eline dayamış başucundaki bibloyu seyrediyor gibidir. Duvardaki oval ayna ve biblo resimde hareket yaratır. Kumaş kıvrımları üzerinde çalışılmıştır. Bedende ayrıntılı bir işçilik dikkat çeker.

**Resim 15:**

Yapıtın Adı: Sırtüstü Yatan Kadın

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya (?)

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi: ?

Melek Celal bu resminde daha farklı, daha açık renkler kullanmıştır. Önceki resimlerindeki ağırbaşlılık ve klasik tarzın dışına çıkmıştır. Yarı yan yatmış figürün başı duvara dönüktür. Modeli ve kumaşları, ışık-gölge kullanarak, ayrıntıya girmeden resmetmiştir. Bu eseri, sanatçının "nü"lerinde erotik yanı ağır basan çalışmaları içinde değerlendirebiliriz.

**Resim 12:**

Yapıtın Adı: Sırtı Dönük Yatan Çıplak Kadın 1

Yapıtın Tekniği: Duralit üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 47x90 cm

Yapıtın Tarihi: ?

Resim 11'deki modelin duruşunun hemen hemen aynısıdır ancak model bu sefer arkadan resmedilmiştir. Beyaz bir örtünün üstünde yatar. Örtülerde ve perdelerde ayrıntıya girilmiştir. Işık ön taraftan vurur. Sırtı karanlıkta kalmıştır.

**Resim 13:**

Yapıtın Adı: Sırtı Dönük Yatan Çıplak Kadın 2

Yapıtın Tekniği: Duralit üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 32x55 cm

Yapıtın Tarihi: ?

Figürü arkadan görürüz. Genç kadın yatakta yan yatmaktadır. Sanatçı kumaşları, perdeleri, yatak örtülerini betimlemeye önem vermiştir. Odadaki tablonun alt kısmı çerçevenin içindedir. Genel olarak sanatçının nü çalışmalarında tercih ettiği renklerin aynısı, yani kırmızı, yeşil ve sarının tonları kullanılmıştır.

**Resim 10:**

Yapıtın Adı: Ayaktaki Çıplak Kadın

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 46x38 cm

Yapıtın Tarihi: 1936

Model ayakta, bir masaya dayanmış olarak resmedilmiştir. Tamamen çıplaktır. Vücudu bize dönüktür, ancak yüzünü profilden görürüz. Kahverengi tonları kullanılmıştır. Ressamın ten rengini betimlemedeki başarısını görürüz. Çok ayrıntıya girilmemiştir; serbest fırça darbeleri kullanılmıştır.

**Resim 11:**

Yapıtın Adı: Yatağa Uzanmış Kadın

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 40x80 cm

Yapıtın Tarihi: ?

Model bir kolunun üzerine dayanarak yan yatmıştır. Yüzü bize dönüktür. Anatomik açıdan da, renk açısından da başarılı bir eserdir. Kumaşlar, yastıklar başarıyla betimlenmiştir. Modelin üzerinde sadece yeşil bir örtü vardır. Bedenin üstü çıplaktır. Duruştaki rahatlık ve doğallık dikkat çekicidir. Modelin bir önceki (Resim 10) tablodaki genç kıza benzerliği dikkat çeker. Yeni klasik üslubun büyük ustası Ingres'in odalıklarından bir tat vardır bu resimde. Klasik ölçülerin, saflığın ve yalınlığın insan bedeninde dile getirilme çabasını fark ederiz.

### 3.1.2. Nü Çalışmalar

Melek Celal'in nü'lerine baktığımız zaman genellikle aynı modelden yararlanmış olduğunu görürüz. Hemen her resminde figürü mekanla birlikte resmetmeyi tercih eden sanatçı, özellikle kadın figürleri üzerinde çalışmış, yumuşak bir ışık kullanmıştır. Resimlerinde zaman zaman klasik tarzda çalışma arzusu görülür. Desenlerindeki başarısı anatomi bilgisinin iyi olduğunu, insan bedenini etüt ettiğinin göstergesidir. Renk bilgisinin ve fırçasının da güçlü olduğunu görürüz. Resimlerinde çok ayrıntıya girmiş olması eleştirilmiştir. Bazı resimlerinde romantizm, bazı resimlerinde empresyonizm etkisi sezilir. Ancak eserlerinde çoğunlukla forma önem veren bir realizm görülür. Nü çalışmalarında modeli her açıdan resmetmeye gayret göstermiştir.

#### Resim 9:

Yapıtın Adı: Sandalyede Kırmızılı Kadın

Yapıtın Tekniği: Mukavva üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 57x42,5 cm

Yapıtın Tarihi: ?

Bu çalışma sanatçının başyapıtlarından biri olarak kabul edilebilir. Figür, kolunu oturduğu sandalyenin arkasına dayamış, başı da koluna dayalı olarak resmedilmiştir. Model, yarı çıplaktır. Üzerinde belden aşağısını örten kırmızı bir kıyafet vardır. Romantik bir tarz sezilir. Gölge-ışık kullanımı, yaratılan atmosfer içinde son derece etkilidir. Resimde, pişmanlık veya acı dolu bir ruh haliyle birlikte hafif bir erotizm de duyumsanır. Melek Celal, odayı betimlerken ayrıntıya girmemiştir. Sarı, yeşil ve kırmızı renkleri yoğun olarak kullanmıştır. Bu resminde kullandığı model diğer resimlerinde kullandıklarından farklıdır.

**Resim 8:**

Yapıtın Adı : Kırmızı Yazmalı Kadın Portresi

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine pastel

Yapıtın Boyutu: 50x39-Oval

Yapıtın Tarihi:?

Yeşil renk resmin bütününde kullanılmıştır. Kırmızı yazma zıt rengi olan yeşili dengeler. Kadının boynunda, devamı tablonun dışına taşan bir kolye vardır ve yaka çizgisiyle aynı hizada değildir. Bu da resimde tekdüzeliği yok etmeye yarar.

**Resim 6:**

Yapıtın Adı : Louis Sue'nun Portresi

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine Pastel (?)

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi:?

Ünlü Fransız mimarı Louis Sue'nun portresidir. Louis Sue'nun üzerinde sarı bir kazak, beyaz gömlek ve mavi papyon vardır. Resmin tarzına bakılırsa Ziya Sofu'nun gençlik portresinin yapıldığı yıllarda resmedilmiş olması ihtimali vardır. Her ikisinde de düz bir yüzey olması, soğuk renklerin tercih edilmesi, ayrıntıların ifadesi, bize bunu düşündürür.

**Resim 7:**

Yapıtın Adı : Yeşilli Kadın Portresi

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya

Yapıtın Boyutu: 55x44,5

Yapıtın Tarihi:?

Yeşilin resmin bütününde kullanıldığını ve resme canlılık kattığını görürüz. Kadının göğsündeki gülün ve dudaklarının rengi, yeşil rengi dengeler. Ten renginin açıklığı da portreyi ön plana çıkarmış ve resimde boğucu olabilecek havayı engellemiştir. Resim empresyonist tarza daha yakın görünür, fırça darbelerini takip edebiliriz.



#### **Resim 4:**

Yapıtın Adı :Ziya Sofu'nun Çocukluğu

Yapıtın Tekniği: Tuval üzerine yağlıboya (?)

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi:?

Sanatçı, oğlu Ziya Sofu'nun portresini yapmıştır. Portreye bakılırsa resminin yapıldığı yıllarda Ziya Sofu'nun 10'lu yaşlarında olması muhtemeldir. Yeşil ve kahverengi tonları kullanılmıştır. Ziya Sofu'nun yüzünde çocukluğunun verdiği saf ama hafif muzip ifade başarıyla yansıtılmıştır. Işık yüze sağ taraftan vurmuştur. Fırça darbeleri belirgindir. Yüzde daha ayrıntılı çalışılmıştır.

#### **Resim 5:**

Yapıtın Adı :Ziya Sofu'nun Gençliği

Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine Pastel (?)

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi:?

Bu resimde de, sanatçı oğlunun gençlik yıllarını resmetmiştir. Ancak Ziya Sofu'nun çocukluk portresi ile gençlik portresini karşılaştırdığımızda ilkinin daha rahat, daha kendinden emin bir tarzda yapıldığını görürüz. Renkler birbirine yedirilmiştir. Fonda gri renk kullanılmıştır. Ziya Sofu'nun gömleğinin beyazı ve fonun gri rengi arasındaki karşıtlık, resme derinlik katmıştır.

### 3.1.1.2. Diğer Portreler

#### Resim 2:

Yapıtın Adı: Dikiş Diken Kadın  
Yapıtın Tekniği: Mukavva üzerine yağlıboya  
Yapıtın Boyutu: 38,5x34,5 cm  
Yapıtın Tarihi:1923

Resimde sandalyeye yan oturmuş, dikiş dikmekte olan bir figür görürüz. Figürün yüzünü göremeyiz zira başını işine doğru eğmiştir. Resimde empresyonist bir tarz vardır. Ayrıntıya girilmemiş, fırça darbeleriyle yetinilmiştir. Modelin eteğinin ve perdenin yeşil rengi ile vazodaki çiçeğin kırmızısı arasındaki kontrast resimde hoş bir denge ve canlılık sağlamıştır.

#### Resim 3:

Yapıtın Adı: Kadın ve Ayı  
Yapıtın Tekniği: Kağıt üzerine pastel  
Yapıtın Boyutu: 44,5x59 cm  
Yapıtın Tarihi: ?

Sanatçı bu resimde farklı bir konu ele almıştır. Bir ayı postunun üzerine yatmış model, seyirciye doğru bakmaktadır. Resimde Melek Celal'in yağlı boya resimlerindeki muvaffakiyeti görülmez. Ayı çok başarılı çizilmişse de genel olarak bir eskiz havası vardır. Yeşil renk hakimdir.

## **3.1. Resimler**

### **3.1.1. Portreler**

Melek Celal'in portrelerindeki teknik, diğer resimlerinde olduğu gibi zaman içinde tarz olarak farklılık göstermiştir. Bazen empresyonist, bazen romantik, bazen de klasik bir tarz yakalarız portrelerinde. Sanatçı, portrelerdeki ifadeleri vermekte başarılıdır.

#### **3.1.1.1. Otoportre**

##### **Resim 1:**

Yapıtın Adı : Otoportre

Yapıtın Tekniği: Pastel (?)

Yapıtın Boyutu: ?x?

Yapıtın Tarihi:?

Melek Celal'in kendisini resmettiği bu tabloda, kullandığı renklerin yumuşaklığı, yüzün olgun ifadesi, elbisenin beyaz renginin etkisi, resme rahatlatıcı, samimi bir ruh katmıştır. Yüzdeki ayrıntılı çalışmayı elbisede ve fonda göremeyiz. Yüze vuran ışık resmin bütününe bir sıcaklık katmıştır.

## **III. KATALOG**

### **3.1. Resimler**

#### 3.1.1. Portreler

##### 3.1.1.1. Otoportre

##### 3.1.1.2. Diğer Portreler

#### 3.1.2. "Nü" alışmaları

#### 3.1.3. Figürlü Kompozisyonlar

#### 3.1.4. Natürmortlar

#### 3.1.5. Peyzajlar

#### 3.1.6. Desen alışmaları

### **3.2. Heykeller**

### **3.3. Fotoğraflar**

#### 3.3.1. Ailesi ve ocukluk Fotoğrafları

#### 3.3.2. Melek Celal'in Portre Fotoğrafları

#### 3.3.3. Moda'daki Ev

#### 3.3.4. Melek Celal'in Kendi ektiği Fotoğraflar

1941 25. Galatasaray Resim Sergisi  
-Çiçekler (2 Adet)  
-Gravürler

1942 26. Galatasaray Resim Sergisi  
-Nısfıye Zen  
-Güller  
-Manolya  
-Etüd (2 Adet)

1943 27. Galatasaray Resim Sergisi  
-Portre

1964 Münih'te "Galerie Schunmacher'de Kişisel Sergi" 37 Eser

- 1929 Galatasaray'daki "Güzel Sanatlar Birliği Sergisi"  
-İstirahat  
-Çıplak Kız ( 2 Adet)  
-Gül  
-Nü
- 1929 Ankara'da Düzenlenen Sergi  
-"Ayna" isimli eseri
- 1934 18. Galatasaray Resim Sergisi  
-Portre (3 Adet)  
-Çiçek  
-Natürmort (2 Adet)  
-Akademi (Suluboya)  
-Etüd  
-Akademi
- 1935 İstanbul Sergisi (Mısır Apartmanında, İhap Hulusi ile birlikte açtığı sergi)
- 1936 20. Galatasaray Resim Sergisi  
-Portre (2 Adet)  
-Nü (2 Adet)  
-Çiçek (3 Adet)
- 1939 23. Galatasaray Resim Sergisi  
-Portre (3 Adet)  
-Nü  
-Natürmort  
-Desen

- 1924 “Türk Ressamlar Cemiyeti 6. Resim Sergisi”  
-Kırmızı Fonlu Çıplak  
-Beyaz Örtülü Çıplak  
-Baş  
-Vazo İçinde Çiçek  
-Üryan Arap  
-Düşünen Kız  
-Hizmetçi Kız
- 1925 Türk Ressamlar Cemiyeti, 7. Galatasaray Resim Sergisi  
-Nü (2 Adet)  
-Etüd (4 Adet)  
-Manzara  
-Çiçek (Krizantem)
- 1926 Galatasaray’daki “Sanayi-i Nefise Sergisi”  
-Baş (2 Adet)  
-Etüd (2 Adet)  
-İhtiyar Kadın  
-Nü  
-Çocuk Başı  
-İhtiyar
- 1928 12. Galatasaray Resim Sergisi  
-Natürmort  
-Nü ( 2 Adet)  
-Çocuklu Kadın  
-Manzara  
-Portre

## 2.6. Melek Celal Sofu'nun Katıldığı Sergiler<sup>35</sup>

1920 Galatasaray'da açılan "Türk Ressamları Sergisi"

-5 Adet Portre

-Çocuk Başı

1921 Çemberlitaş'ta açılan "Türk Ressamları Sergisi"

-2 Portre

1921 "Galatasaray Resim Sergisi"

-Celal Bey'in Portresi

-Kadın Portresi

-Dayımın resmi

-İki Çocuk Başı (Etüd)

-İki Kadın Başı (Etüd)

1922 "Galatasaray Resim Sergisi "

-“Ayın-Kef” Bey'in Portresi

-Çarşafı Hanım

-Lili'nin Resmi

-Etüd

-Mimoş'un resmi

1923 5. Sanayi-i Nefise Sergisi

-Pastel Etüd (2 Adet)

---

<sup>35</sup> Taha Toros, **a.g.e.**, s.41; Adnan Çoker. "Galatasaray Sergileri", **Resim Tarihimizden: Galatasaray Sergileri (1916-1951)**, ed. Ömer Faruk Şerifoğlu, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.59



## **2.5. Melek Celal Sofu'nun Kitapları<sup>34</sup>**

### **2.5.1. Türkçe, Fransızca ve Almanca Yayınlanmış Kitapları**

1-1938- REİSÜLHATTATİN KAMİL AKDİK

2-1939-TÜRK İŞLEMELERİ

3-1949-ŞEYH HAMDULLAH

### **2.5.2. Yayınlanmamış Kitapları**

1- "UN MOTİF BOUDDHİQUE DANS L'ORMENENT TURC"

2- "LE VIEUX SERAIL DES SULTANS"

3- "TÜRKİSCHE KUNST UND TURKİSCHE STİCKEREIEN"

4- TUĞRAKEŞ İSMAİL HAKKI ALTINBEZER

5- BAHAADDİN TOKATLIOĞLU

6- NECMEDDİN OKYAY

---

<sup>34</sup> Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.43

de Kamil Akdik'in eserlerine ulaşma gerekliliği duyulduğunda Mısır'da olan eserlerin -ki önemli kısmı burada bulunmaktadır- fotoğraflarının Prens Abdülmümin'in izniyle kendisine gönderilmesinden bahseder. Bu vesileyle de Mısır'daki Türk sanatının yerini anlatır.

Özümüzü koruma gerekliliğini savunduğu bir başka makalesinde sanatçı, Ankara'da açılan sanat mektepleri sergisinden bahseder. Burada da Melek Celal'in hoşuna giden, vilayetlerin yöresel sanat eserlerinin sergilenmesi, el işleriyle uğraşan gençlerimizin başarıları, Türk el işi sanatını yaşatabilmek için gösterilen çabadır. Sanatçı, zevkimizin düzeldiğinden, güzeli çirkinden ayırmaya başladığımızdan duyduğu mutluluğu dile getirir.

"Ekler" bölümünde ayrıntıyla verdiğimiz makalelerden yola çıkarak Melek Celal'in sanatın her alanına duyduğu ilgiye ve özellikle özgün Türk sanatının yaşayabilmesi için gösterdiği çabaya tanık oluruz. Sanatçı, ülkemizle ilgili her konuda duyarlı ve yaşamın her alanına sanatçı gözüyle bakabilen biridir.

gelişimleri için tedbirler almaya karar verdiğini, Anadolu'da eski Türk sanatları ile ilgili araştırmalar yapılacağını ve yetenekli gençlerin şehirlere, ustaların yanına yetiştirilmek üzere gönderileceğini belirtmiştir. B. Salahaddin Refik'in dekorasyon mağazasında teşhir edilen el işlerinden ve bu işlerin güzel sanatın yeniden dirilmesinin bir göstergesi olduğundan bahsetmiştir. Türk el işi sanatının canlanmasını Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi'nin faaliyetlerine bağlar. Bu tarz okullar Türkiye'nin muhtelif yerlerinde açılmıştır. Otuzdan fazla kızın faaliyet gösterdiği Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi'nde yapılan sofra takımları, örtüler, bluzlar Melek Celal'e göre bir milli faaliyetimizin ilk adımını teşkil eder.<sup>31</sup>

1943 tarihli, Türk halısının değerinin bilinmemesiyle ilgili bir makalesinde, daha önce de bahsetmiş olduğu bir konuya tekrar değinerek, halı almak için gittiği bir fabrikada ona önerilen Çin, İran ya da modern halı çeşitleri içinde Türk halısının isminin bile anılmamasına duyduğu tepkiyi dile getirir. Bu yazıda da aynı konu çerçevesinde Türk halılarında kullanılacak motifler için Ayasofya'nın tavanındaki motiflerin örnek alınması önerisine, hele de bunun Türk sanatı için bir Rönesans sayılabileceği fikrine şiddetle karşı çıkar. "Şayet biz bir Rönesans yapmak istiyorsak bu kadar yoksulluk içinde miyiz ki onun menbaini ve ilhamını bir Bizans mabedinin kaynağında arıyoruz?" der. Halıcılıkla ilgili yapılmış yanlış yorumları düzeltmeye çalışır. Melek Celal'in anlatmak istediği, sağlam temellere dayanmayan, kendi kültürümüzü bilmeden, araştırmadan ortaya çıkaracağımız her eserin yok olmaya mahkum olduğudur. Kopyacılık onu çok rahatsız eder. Yabancı bir kültürden alınan ya da bizim kültürümüzü tam bilmeden meydana getirilen eserleri eleştirir. Türk halıcılığının dünya çapındaki ününü vurgular.<sup>32</sup> 1943 yılındaki bir başka makalesinde Türk işleme sanatının Macar sanatı üzerindeki etkisiyle ilgili, Gertrude Palotay'ın yazdığı kitabı tanıtır ve buradan yola çıkarak Türk işlemeciliğinin ne kadar köklü bir geçmişe sahip olduğunu anlatır.<sup>33</sup> Mısır'da Türk sanatıyla ilgili makalesinde Reisülhattatin Kamil Akdik hakkında yazdığı kitabın araştırma safhasında, özellikle

---

<sup>31</sup> Bkz.:Ek:8, s.218, Melek Celal Sofu, "Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi ve Türk İşlemeciliği", **Vatan Gazetesi**, 17.01.1941

<sup>32</sup> Bkz.:Ek:8, s.221, Melek Celal Sofu, "Türk Halısı Milliyet Değiştiremez", Sanat Bahisleri, (Gazetenin ismi bulunamadı), 12.05.1941, (Doğan Paksoy Arşivi)

<sup>33</sup> Bkz.:Ek:8, s.237, Melek Celal Sofu, "Macaristan'da Türk İşleme San'atının Büyük Tesiri", **Tasvir Gazetesi**, 17.08.1943

işleme sanatı ile ilgili yazdığı kitaptan, resimlerinden, heykellerinden, hat sanatına olan ilgisinden övgüyle bahsedilmiştir.<sup>28</sup>

## 2.4. Melek Celal Sofu'nun Kendi Yazdığı Makaleler

Melek Celal'in, zamanının en aydın, kendi kültürümüz konusunda en bilinçli sanatçılarımızdan biri olduğunun bir diğer ispatı olan makaleleri onun sanatla, mimariyle, bozuk yapılaşmayla, eğitimle ilgili bakış açısını kendi kaleminden doğrudan görebilmemiz açısından önem taşır. Onun 50-60 yıl evvel üzerinde durduğu, hakkında sıkıntı duyduğu sorunların pek çoğunun günümüzde halen devam etmesi şaşırtıcı ve üzücüdür. Özellikle Türk Sanatı ve Türk Mimarisi ile ilgili konularda insanları bilinçlendirmek için ömrü boyunca bireysel olarak çabalamıştır.

1941 yılındaki bir makalesinde sanatçı, en sevdiği semtlerden biri olan Üsküdar'ın imarıyla ilgili sorunlara değinmiştir. Resim yapmak için Üsküdar'a giderken geçtiği Karacaahmet'teki mezar taşlarının yerinin, tramvay caddesini genişletmek için değiştirilmesi sırasında yapılan yanlışları aktarmıştır. Melek Celal, imar işlerinin, işinin ehli bir heyetin denetiminde yapılması gerektiğini savunur. Üsküdar'ın manevi güzelliğini meydana getiren maddi güzelliklerine özen gösterilmesi gerektiğini önemle vurgular.<sup>29</sup> Başka bir makalesinde benzer bir soruna değinerek park yapmak, bahçe kurmak için yapılan çalışmaların da bilgili, uzman kişilerin kontrolü altında yapılması gerektiğini savunur. Hesapsız dikilmiş bir ağacın gelecekte, güzellik yerine görüntü bozucu bir unsur olabileceğini hatırlatır.<sup>30</sup>

1941 yılında yazdığı bir makalede Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi ve Türk İşlemeciliğini ele almıştır. Melek Celal, son zamanlarda halk sanatlarına duyulan ilgiden memnun olduğunu, İstanbul'daki 36 esnaf cemiyetinin mesleki

---

<sup>28</sup> Bkz.:Ek:7.2., s.204, Şükufe Nihal, "Türk Kadın Değerlerimiz", **Kadın Gazetesi**, Yıl:2, S:66, 31 Mayıs 1948, Pazartesi, s:1

<sup>29</sup> Bkz.:Ek:8, s.215, Melek Celal Sofu, "Üsküdar İmar Edilirken", 12.05.1941, (Gazetenin ismi bulunamadı), (Doğan Paksoy Arşivi)

<sup>30</sup> Bkz.:Ek:8, s.234, Melek Celal Sofu, "Şehrin Ağaçlanması Kararı Karşısında", **Tan Gazetesi**, 03.03.1939

### 2.3. Melek Celal Hakkındaki Makaleler ve Gazete Haberleri

Melek Celal'in hakkında gazetelerde çıkan haberlere veya eleştirilere baktığımızda, onun sanat ve basın camiasında sayılan, sevilen biri olduğu sonucuna varabiliriz. Resimleriyle ilgili olumsuz eleştirilerin yer aldığı yazılarda bile kişiliğine ve sanatına duyulan saygıyı hissederiz. Tan Gazetesinde 1935 yılında yayınlanan bir yazıda, Melek Celal'in, Mısır Apartmanı'nda İhap Hulusi ile birlikte açtığı sergiden bahsedilir. Nü'leri natürmortlarına göre zayıf bulunmuştur. Farklı üsluplar kullanması da eleştirilmiştir ancak kabiliyeti yine de takdir edilmiş, çizgilerindeki kuvvet ve renk kullanmadaki başarısı övülmüştür.<sup>24</sup> Yine 1935'te Cumhuriyet Gazetesinde çıkan bir yazıda Melek Celal'in eserlerini belli bir tasnif yapmadan sergiye koyması, resimlerinde üslup birliğinin olmaması eleştirilmiştir. Ancak yazının sonunda sanatçının hızla geliştiği vurgulanmıştır.<sup>25</sup> Türk el işi sanatına olan ilgisiyle ünlenmiş olan Melek Celal'in bu alanda yaptığı çalışmalar çok ilgi görmüştür. Şükufe Nihal, bir yazısında, sanatçının Beyoğlu Halkevi'nde verdiği konferansın başarısından, gösterilen eserlerin her Türk'ün göğsünü kabartacak cinsten olduğundan bahseder. Melek Celal'den, "Kıymetli sanatkar, çok değerli sanatkarımız" diye söz eder.<sup>26</sup> Peride Celal, bir yazısında Melek Celal'in İsviçre'de Türk el işi sanatı ile ilgili verdiği konferanstan övgüyle bahseder. Peride Celal sanatçıdan bahsederken, "Türk sanat aleminde yüksek kültürlü, sanata olan sevgisiyle tanınmış, seçkin simalarımızdan biridir" cümlelerini kullanır.<sup>27</sup> Kadın Gazetesinde sanatçı için "Her şeyden önce insan vasfının en yüksek ölçülerine sahip bir kadındır" diye yazılmıştır ve Türk

<sup>24</sup> Bkz.:Ek:7.3., s.210, Anonim, "Melek Celal'in Sergisi", **Tan Gazetesi**", 09.10.1935

<sup>25</sup> Bkz.:Ek:7.3., s.213, Anonim, "İki Sanatkarın Eserlerini Birleştiren Bir Sergi", **Cumhuriyet Gazetesi**", 29.09.1935

<sup>26</sup> Bkz.:Ek:7.2., s.197, Şükufe Nihal, **Vakit Gazetesi**, 20.12.1940

<sup>27</sup> Bkz.:Ek:7.2., s.201, Peride Celal, "Sanatkar bir Türk Kadınının İsviçre'de Verdiği Konferans", İsviçre Mektupları Köşesi, (Gazetenin ismi bulunamadı), 16.12.1945, (Doğan Paksoy Arşivi)

Modern medeniyete en kısa yoldan ulaşmağa ve mümkün olduğu kadar süratle ona kendisini uydurmağa ve bu medeniyetin zaruretlerini her ne pahasına olursa olsun topyekün benimsemeğe mecbur olan Türkiye, 1928'de Latin harflerini kabul ettikten sonra, artık bu sanat bizde bin senelik uzun ömrünü bitirmiş oldu. Daha şimdiden bu eski yazı gençlik için bir hiyerogliftir. Fakat buna rağmen, hala bu sanatın üstadları aramızda bulunmakta ve Mısır gibi İslam kültürünün en çok feyizli olduğu memleketler bile, gene mühim yazı işleri için aramızdaki üstahlara müracaat etmektedirler. Seksen senelik hayatını ve sanatını, şu küçük broşürle kısaca anlatmağa çalışacağımız Reisülhattatin Hacı Ahmed Kamil Akdik, bu şahsiyetlerden biri ve kuşkusuz en büyüğüdür.”<sup>23</sup>

---

<sup>23</sup> Melek Celal, “Önsöz”, **Reisülhattatin Kamil Akdik**, Kenan Basımevi, İstanbul, 1938

## 2.2.4. Melek Celal Sofu ve Hat Sanatı

Melek Celal, milli sanatımız hattatlığa da ilgi duymuş, hattatlığın değerlerini araştırmış ve bunun sonucunda da, ilk önce “Reisülhattatin Kamil Akdik” adında, sonra Şeyh Hamdullah Hazretlerinden bahseden önemli iki kitap meydana getirmiştir. Devrin en büyük yazı ustası Reisülhattatin Kamil Akdik'in hayatı hakkındaki bilgileri ve en önemli eserlerinden parçaları içeren kitabına Melek Celal şöyle bir önsözle başlamıştır;

“Binlerce senelik mazisi olan Türk sanatı, İslam Medeniyeti camiasına karıştıktan sonra, bu medeniyetin hususiyetlerini benimsemekle beraber, şahsiyet ve karakterini kaybetmemiş, yeni girdiği medeniyetin her şubesinde kudret ve orijinalitesini göstermiştir. Avrupalıların ekserisi pek haksız olarak, doğrudan doğruya Araplara veya İranlılara mal ettikleri, Müslüman milletler arasındaki müşterek sanatların meşalesini en yüksek zirvelere çıkaran Türkler olmuştur. Hat ve hattatlık bunun en güzel misallerinden biridir. Muhammed'i hak peygamber bilen bütün kavimler, Arap harflerini tezyini mahiyette kullanmışlar ve hat sanatının estetiğinde dehalarını asırlarca tecrübe etmişlerdir. Fakat bin üç yüz seneden beri, bu milletlerin hiçbiri, Türkün vardığı dereceye erişmeğe muvaffak olamamıştır. İranlıların “talik” yazıyı ve Arapların “Küfi”yi bir şiir haline getirdikleri ve bu sahada eşsiz oldukları malumdur. Fakat onların bütün meharetları yalnız bu yazılara münhasır kalmıştır. Halbuki Türkler yazının her şubesinde, hututu muhtelifede, en ince zevkte mücerred kompozisyonlar, lavhalar meydana getirmek hususunda daima teferrüd etmişlerdir. “Tuhfetülhattatin” de, bu güzel sanat uğrunda ömür tüketmiş on binlerce hattatın arasında, yüzlerce istidad sahibi sanatkar ve bir çok kolbaşı, “ecole” sahibi dahi sanatkar ismi yazılıdır. Bu sanat azami inkişaf ve ifade kabiliyetini hiç şüphesiz bizimle bulmuş ve nitekim biz ondan uzaklaşmağa başlar başlamaz, yavaş yavaş sönmeğe yüz tutmuştur.

“Bu motif 150 senelik bir Türk motifidir. Örtünün kompozisyonunu bu dekoratif elemanla yapacağız.”

Resimle uğraştığınızı işitir dururuz. Buna rağmen bana öyle geliyor ki, dekoratif işleri pek anlayamamışsınız. Öyle olmasa idi eleman dekoratif nedir, kompozisyon nedir, ayırt edebilir ve bu tuhaf mektubu kaleme almazdınız.

4- Türk işleme sanatı hiç kimsenin malı değildir ve istismar edilemez. Bu çevre veya benzeri eğer hakikaten sizde ise, yapmakla mükellef olduğunuz şey, ancak onu hüsnü suretle muhafaza etmektir.

5- Bu işin şerefi, bu çevreyi 150 sene evvel işleyen ninemizle, bugün aynı iş üzerinde çalışan ve bu uğurda gözlerinin nurunu akıtan genç kızlarımıza aittir. Sakın ümitlere kapılmayın...”

Melek Celal, İsviçre'de de 1945 yılında Türk sanatı, eski elişleri, mimarimiz hakkında ilgiyle karşılanan konferanslar vermiştir. Konferanslarıyla ilgili özellikle Tribune de Geneve ve Müzeler gazetesi sanatçı için uzun sütunlar ayırmıştır. Konferansta Tac Mahal'in bir Türk sanatkarı tarafından yapılmış olduğuna dair iddiası büyük ilgi uyandırmıştır.<sup>22</sup>

---

<sup>22</sup> Bkz.:Ek:7.2, s.201, Peride Celal, “Sanatkar bir Türk Kadınının İsviçre'de Verdiği Konferans”, **İsviçre Mektupları Köşesi**, (Gazetenin ismi bulunamadı), 16.12.1945, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



motifi, enstitü müdiresi Refia Övünç, muavine Mihrünnisa Güven, Ferhunde Orgun ve Mahzar Resmor tarafından hazırlanmıştır diye ortaya çıkarılmış bulunmasını hayretle karşıladım. Hadisede muhtemel bir yanlışlık olduğunu tahmin ediyorum. Yukarıda bahsi geçen koleksiyonumda bulunan işlemenin aslının resmini de ilişik olarak takdim ediyorum. Bu sebeple sayın gazetenizde keyfiyetin tazvini bilhassa rica ederim. Saygılarımla.”

Bir tartışmaya sebep olduğu anlaşılan konuyla ilgili Melek Celal'e yine gazete vasıtasıyla bir cevap mektubu gönderilmiştir. 20.12.1947 tarihli, “Son Posta” isimli gazetede yayımlanan “Bayan Sofu'ya zaruri bir cevap” başlıklı yazıda ressam Mahzar Resmor, şu açıklamada bulunmuştur;

“Bayan Sofu: Vatan gazetesinin 12.12.1947 tarihli sayısında Prenses Elizabeth'e gönderilecek hediyeye dokunan bir yazınızı okudum. Bu cevabımı umumi efkarı karma karışık etmek istediğiniz için vermek zorunda kaldım: Sofra örtüsünde kullanılmak üzere bu Türk motifini seçtiğimiz vakit bu örneğin nereden geldiğini merak edip sorduğumuştum. Neticede, Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi'nden, hani şu fahriyen ve bilfil çalıştığınızı, sim atölyesini kurduğunuzu iddia ettiğiniz akşam mektebinden geldiğini öğrendik. Tabii, bu örneğin sizin o meşhur, kıymetli aile koleksiyonunuzdan gelebileceğini akıl edemedik! Amma kabahat de sizde. Ne diye bu örneği lütuf buyururken (Her hakkı mahfuzdur, izinsiz kullanmak yasaktır, aksi takdirde gazetelerde kızılca kıyamet koparılır) diye bir iki satır yazıp imzanızı atmadınız? Buram buram egoizm tüten satırlarınızdan, bu şahane hediye vesilesiyle isminizin ve bir de güzel resminizin gazetelere geçmemiş olmasına fena, amma pek fena üzölmüşsünüz. Şimdi müsaade ederseniz ve eğer sinirleriniz yatıştı ise, bu meseleyi beraberce gözden geçirelim ve şu bulanık suları berraklaştıralım:

1-Samimiyetinden şüphe ettiğim bir nezaketle bir yanlışlık olduğunu zannettiğiniz bu meselede hiçbir yanlışlık yoktur. Bu motifi enstitüdeki koleksiyonlarımız arasından örtünün kompozisyonunda kullanmak üzere seçtik.

2- Hiçbir zaman, zannettiğiniz gibi (bu motifi biz icat ettik, biz uydurduk) diye iddiada bulunmadık.

3- Gazeteci arkadaşlara şöyle dedik:

Melek Celal, Halkevlerinde bu işlerle büyük sergiler açmış, renkli projektörlerle, anlatımlı filmler göstermiş, konferanslar vermiş ve bir ilk olarak, Beyoğlu Akşam Kız Sanat Okulu'nda, müdire Ayşe Hanım ile birlikte kendi hazırladığı modellerle "Sim Atölyesi" adını verdiği atölyeyi kurmuştur. Düzenlediği sergilerden, konferanslardan, açtığı kurslardan da pek iyi anlaşılabilceği üzere Türk sanatıyla ilgili idealist bir tutum benimsemiş sanatçının amacı, Türk işleme sanatlarını iş işten geçmeden canlandırıp sönmekten kurtarmak, dünyanın her tarafındaki rağbet karşısında Türk el işlerinin imalatını, Türk köylüsü ve şehirlerin fakir halkı için bir geçim vasıtası haline getirmek, gelir seviyesini böylece yükseltmek, ülkemize gelen bir yabancıнын Türk el işlerine ulaşabilmesini sağlamak, böylece Türk sanat eserlerini birer Türk kültür propaganda vasıtası olarak dünyanın dört bir tarafına yaymaktı.

Melek Celal, bu amaçlar doğrultusundaki çabalarıyla ilgili aldığı tebriklere şöyle cevap vermiştir;

"Beni hiç tebrik etmeyiniz. Ben bunları yapmakla ancak kendi zevkimi ve merakımı yerine getirmiş oluyorum. Ben kağıt oyunu nedir bilmem. Bütün eğlencem bu işlerle uğraşmaktan ibarettir."

Prens Elizabeth'e düğün hediyesi olarak gönderilecek yirmi dört kişilik sofraya takımına işlenecek motifi Melek Celal, aile koleksiyonunda bulunan işlemeden örnek alıp hazırlamıştır. Vatan Gazetesinde 19.11.1947 tarihinde konuyla ilgili yanlış bilgi verilmesine karşılık Melek Celal, 17.12.1947 tarihinde gazeteye şöyle bir mektup göndermiştir;

"Kıymetli gazetenizin 19.11.1947 tarihli nüshasının 3 üncü sayfasında "Prens Elizabeth'e gönderilecek düğün hediyesi" başlığı altında yirmi dört kişilik sofraya takımına işlenecek motifin resmini gördüm. Filhakika yüz elli senelik Türk motiflerinden alınmış bu model, bundan tahminen yedi, sekiz sene evvel fahriyen ve bilfiil çalışmakta olduğum Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi'nde, benim iştirakimle tesis edilen sim atölyesinde işletilmek üzere, tarafımdan, aile koleksiyonumda bulunan bu Türk işlemeden mülhem olarak hazırlanıp verilmiştir. Bu kere aynı

### 2.2.3. Melek Celal Sofu ve Türk İşleme Sanatı

Melek Celal eski Türk işlemleriyle ciddi bir şekilde ilgilenmiş, bu işlemlerin sanatsal değerlerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Aslında sanatçının ününü sağlayan asıl konu, ressamlığından ve heykeltıraşlığından ziyade, Türk işlemleri ve hat sanatı ile ilgili eserleri ve araştırmalarıdır. Büyük şehirlerde pek kalmamış olan eski, tarihi işlemleri bulabilmek için, Anadolu köylerinde uzun zaman dolaşarak incelemeler yapmış ve elde ettiği parçalarla önemli koleksiyonlar meydana getirmiştir. Böyle bir koleksiyonu Münih'te Stadt Museum'da sergilenmiştir.<sup>21</sup> Melek Celal, koleksiyonlarını oluşturduktan sonra bu işler üzerinde incelemelerine devam etmiş ve hepsinin ait olduğu tarihlere göre karakterlerini, özelliklerini, sanatsal açıdan değerlerini gösteren yazılarını ve resimleri bir araya getirip, 1939'da, "Türk İşlemleri" adı altında bir kitapta toplamıştır. Bu eseri meydana getirmekteki amacını şöyle ifade etmiştir ;

"Maksadımız ucuzluğu yüzünden yurdumuza bol bol girip revaç bulan sahte ve harcıalem bir zevkin mahsulü garp tezyini sanat eserlerinin yanibaşında, bir asırdan beri gittikçe hayatiyetini kaybeden ve alıcı bulamadığı için tereddiye yüz tutan Türk tezyini sanatları üzerine nazarı dikkati celbetmek ve böylelikle eski işlemlerimizi hiç olmazsa büsbütün unutulmaktan kurtarmaktır."

Sanatçı, Avrupa mallarının o yıllarda Türkiye'ye hücumuyla, gitgide değeri göz ardı edilmeye başlanan milli sanat eserlerimize gereken ilgiyi çekmek, unutulmaya yüz tutmuş değerlerimizi tekrar canlandırmak için bireysel olarak ciddi bir mücadele vermiştir ve görünen o ki, çabası gazetelerde ve dönemin sanat çevresinde takdirle karşılanmıştır.

---

<sup>21</sup> Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.41

## 2.2.2 Melek Celal Sofu'nun Heykel Çalışmaları

Ressamlığının yanı sıra iyi bir heykeltıraştır Melek Celal. Ancak heykeltıraşlıktan çok resme yönelmiştir. Aile dostlarından olan Polonyalı sanatçı Bilinsky'nin tunçtan yapılmış başı ünlü heykellerinden biridir. Moda'daki evindeki komşusu Salah Cimcöz ile, kendi oğlu Ziya Sofu'nun büstleri de başarılı eserlerindedir.<sup>20</sup> Sanatçının heykellerindeki anatomik doğruluk ve ifadeleri vermekteki başarısı dikkat çekicidir.

Melek Celal, Atatürk'ün ölümünde bir madalya yapmıştır. Atatürk'ün isminin ve öldüğü tarihin bulunduğu bu madalyanın bir tarafı, kendisini hürriyete kavuşturmuş olan Ata için matem tutan Türk kadını, öbür tarafı, sönen büyük ışığı sembolize etmektedir. Heykeltıraş Poisson'un büyük beğenisini kazanan madalyonun arkasında, Atatürk'ün yanan meşalesinin altında "Kurtardığın Türk kadını sana minnetle ebediyen ağlayacaktır" yazar. Dönemin gazeteleri tarafından madalyanın kız enstitülerinde ödül olarak verilebileceği önerilmiştir.

---

<sup>20</sup> Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.41

esinlenmiş gibidir. Bu çalışmalarına bakarak sanatçının anatomi bilgisinin iyi olduğunu söyleyebiliriz.

Melek Celal'in çiçekleri hemen her zaman ilgi ve takdirle karşılanmıştır. Çiçeklerinde canlı renkler ve açık tonlar kullanmış, vazoları ve çiçekleri mekan içinde resmetmiş, zaman zaman kumaşlarla, meyvelerle kompozisyonu desteklemiştir. Çiçekleri, seyredende dokunma isteği uyandırır.

Sanatçının portrelerinde bazen klasik bazen empresyonist tarzı tercih ettiğini görürüz. En çok kadın portreleri ve oğlunun değişik yaşlardaki portreleri üzerinde çalışmıştır. Empresyonist etkilerin bulunduğu, ayrıntıya girmeden fırça darbeleriyle yaptığı resimleri çok daha başarılıdır.

Peyzajlarında desene ve renge hakimiyeti özellikle beğenilir. Konu olarak İstanbul Boğazi'nin, Kız Kulesi'ni, ağaçları, kayıkları işlemiştir. Fırtınalı havalardan ziyade durgun denizi, güneşli, sakin havaları resmetmiştir.

Başarılı bir ressam olan Melek Celal'in son dönem eserleri hayatının son yıllarını geçirdiği Almanya'dadır.<sup>18</sup> 1964 yılında son sergisini de Almanya'da açmıştır. Bu sergide İstanbul görünümüleri, bazı Alman dostları ve filozof Rıza Tevfik'in portresi yer almıştır.<sup>19</sup>

---

<sup>18</sup> Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.40

<sup>19</sup> Taha Toros, **a.g.e.**, s.41

### 2.2.1. Melek Celal Sofu'nun Ressamlığı

Melek Celal, resimlerinde, sanat yaşamının özellikle son yıllarında realist bir tutum içerisinde çiçek, çıplak ve portre üzerinde çalışmıştır. Satmak için resim yapmamıştır. Eserlerini dostlarına armağan etmiş ya da bağış yapmıştır. Bu yüzden eserlerinin çoğu dost ve aile çevresindedir. 1920 ve 1943 yılları arasında on dört Galatasaray Sergisine katılmıştır. Bu sergilerde 83 adet eseri sergilenmiştir. Galatasaray Sergilerindeki eserlerinde genellikle üç köşeli geometrik bir imza kullanmıştır. Melek Celal, Türkiye'de yalnız başına, kendi eserlerinden oluşan bir sergi açan ilk Türk ressamıdır.<sup>15</sup> Tan Gazetesi'nde, 09.10.1935 tarihinde yayımlanan bir yazıda Melek Celal için, "Türkiye'de resme çalışan beş kadının en muvaffak olmuşudur" yorumu yapılmıştır.<sup>16</sup>

Melek Celal, eserlerinin her birinde farklı birer üslup kullandığı yolunda eleştiriler almıştır. Bu eleştiri doğru olmakla beraber, farklı üslup denemeleri sanatçının gelişimi için gerekli bir aşamadır. İhap Hulusi ile beraber 1935 yılında İstanbul, Mısır Apartmanı'nda açtığı sergideki eserlerinin bazılarında tamamen empresyonist, bazılarında forma ve şekle önem veren bir realizm görülür. Bazı eserlerinde romantizm etkisi vardır.<sup>17</sup> Eleştiri yazılarında bütün bu unsurlara karşın, yine de Melek Celal'in çalışkan, araştırmacı ve başarılı bir ressam olduğu kabul edilir.

Natürmortlarında daha yetkin, daha olgun bulunurken, "nü" çalışmalarında natürmorta oranla zayıf olduğu yorumu yapılmıştır. Ancak çalışmalarına baktığımızda "nü"lerinde de başarılı olduğunu görürüz. Mekan ile birlikte kompoze ettiği figürlerde klasik tarzın ağır bastığı gözlemlenir. Kullandığı renkler daha çok yeşil ve sarının tonlarıdır. Melek Celal, resimlerinde Ingres'in odalıklarından

---

<sup>15</sup> Bkz.: Ek:7.3, s.210, Anonim, "Melek Celal'in Sergisi", **Tan Gazetesi**, 09.10.1935

<sup>16</sup> Bkz.: Ek:7.3, s.210, Anonim, "Melek Celal'in Sergisi", **Tan Gazetesi**, 09.10.1935

<sup>17</sup> Bkz.: Ek:7.3, s.213, Anonim, "İki Sanatkarın Eserlerini Birleştiren Sergi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 29.09.1935

## 2.2 Melek Celal Sofu'nun Aldığı Eğitim ve Sanat Yaşamı

Melek Celal, babası Miralay (Albay) Ziya Bey'den kültürel donanımı için gerekli temelleri, dayısı, asker ressamlardan Kazım Bey'den de sanatla ilgili ilk bilgileri almıştır. Almanca ve Fransızca dillerinde özel eğitim görmüştür.<sup>9</sup> Her iki dile de son derece hakim olduğu mektuplarından, resmi yazışmalarından ve kitaplarından anlaşılmaktadır. Meşhur piyanist Furlami'den yıllarca piyano dersi almıştır.<sup>10</sup>

Sanatın pek çok dalında eser vermiş, son derece çalışkan ve araştırmacı bir sanatçı olan Melek Celal, gençlik yıllarında Nazmi Ziya (Güran)'dan özel dersler almış ve İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'ne konuk öğrenci olarak devam etmiştir. Almanya ve Fransa'da yaşadığı süre içinde de resimle ilgili çalışmalarına devam etmiştir.<sup>11</sup> Paris'te Julian Akademisi'nde çalışmıştır. Louis Sue, Andre Planson ve Pierre Poisson'dan yararlanmışır.<sup>12</sup> Almanca'sı ve Fransızca'sının çok iyi olduğunu bildiğimiz sanatçı, döneminin ünlü piyanistlerinden uzun süre piyano dersi almıştır.<sup>13</sup> Resim, heykel, hat ve süsleme gibi güzel sanatların hemen her alanında çalışmalar yapmıştır.<sup>14</sup> 1945 yılında, İsviçre'de yaşadığı dönemde de yurtdışında ülkemizi ve Türk sanatını tanıtmak için gerek makalelerle, gerek konferanslarla kişisel olarak çaba göstermiştir.

---

<sup>9</sup> Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(II), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tıfdruk Matbaacılık, 1983, s.39

<sup>10</sup> Şükufe Nihal, "Türk Kadın Değerlerimiz", **Kadın Gazetesi**, Yıl:2, S:66, 31 Mayıs 1948 Pazartesi, s:1

<sup>11</sup> Şükufe Nihal, **a.g.e.**, s:1

<sup>12</sup> Taha Toros, **a.g.e.**, s.40

<sup>13</sup> Şükufe Nihal, **a.g.e.**, s:1

<sup>14</sup> Taha Toros, **a.g.e.**, s.40

“Pek muhterem bay Sofu,

Bugün almış olduğum 26.12.1972 tarihli mektubunuza ve annenizle alakalı durumu derhal ele aldığınız için en iyi teşekkürlerimi sunarım.

Son mektubumda, aile içerisindeki anlaşmazlıkların, sarih bir lisanla ve iyi niyetlerle ortadan kaldırılabileceğini belirtmiştim. Yazdığınız gibi, siz de aynı fikirdesiniz. Bunun çok daha evvelden olmamasına üzgünüm, fakat inisiyatif tamamen sizde idi. Annenize, kendisini ziyaret etmek istediğinizi söyledim. Sevincinden ağladı. Size bir tavsiyede bulunmak isterim; annenize bir mektup yazarak, oğul sevgisinin mevcut olduğunu bildiriniz...”<sup>7</sup>

Melek Celal'in hastalığı iyileşme şansı olmayan bir biçimde ölümüne kadar onu yatağa bağlı ve bakıma muhtaç kılmıştır. Medikal jimnastikçilerin ve masajcılarının felçli uzuvlarına yaptıkları masajlarla, hemşirelerle, sürekli doktor kontrolünde, kocası Prof.Dr.A.E Lampe'nin kendisinin ve kızının yardımlarıyla yaşamak zorunda kalmıştır. Prof. Dr.A.E Lampe'nin kızının, Ziya'ya gönderdiği bir mektuba göre, 1974 senesine gelindiğinde Melek Celal'in acısı had safhaya ulaşmıştır. İştahı ve ayağa kalkma arzusu gittikçe azalmakta, özellikle geceleri çok şiddetli ağrılar çekmekte ve bir türlü uyuyamamaktadır. Derdini anlatmakta güçlük çekmektedir. Mektuba göre o halde bile hala masallara merakı vardır ve sanki onlara inanmaktadır. Oğlunun ve ülkesinin özlemi onu daha da yıkmaktadır. Kocası Prof. Dr.A.E Lampe'nin elinden geleni yapıp ona en iyi şekilde baktığını da yine mektuplardan ve doktor raporlarından anlayabiliyoruz.

04.08.1974 tarihinde, 88 yaşında ölen Prof.Dr.A.E Lampe'den iki yıl sonra, Melek Celal, 15.09.1976'da Münih'te yaşama veda etmiştir. Cenazesi, oğlu tarafından 21.09.1976 günü İslam örf ve usullerine göre Münih'te, Waldfriedhof mezarlığının Müslümanlar bölümüne defnedilmiştir.<sup>8</sup>

---

<sup>7</sup> Prof. Dr.A.E.Lampe'nin Ziya Sofu'ya yazdığı mektup, 28.12.1972, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

<sup>8</sup> Bkz.: Ek:6, s. 191-192, Melek Celal'in Almanya'da düzenlenmiş ölüm belgesi, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



içinde düşerek kasiğini (kalçasını?) kırmıştır. Re. D. Isar hastanesinin cerrahi kısmında üç ay yatmıştır. 15 Ağustos 1965'te İstanbul'a gelirken uçakta sol karotid'de bir tromboz vuku bularak bayılması sağ tarafta felç ve ağır konuşma problemine yol açmıştır. Bu dönem Alman hastanesine yatırılmıştır.<sup>5</sup> Gitgide artacak olan rahatsızlığıyla ilgili, Prof. Dr.A. Stormer, 11 Kasım 1965 tarihli tıbbi raporunda şöyle not düşmüştür:

“Münih 19, Taxisstr. 21. No.da mukim Dr. A. E. Lampe'nin refikası Sayın Melek Lampe senelerden beri tıbbi kontrolüm altında bulunmaktadır.

Bayan Lampe birkaç yıl önce ağır bir kalp enfarktüsü geçirdi ve enfarktüs tedavisi altı aydan fazla bir müddetle sıkı bir yatak istirahatını gerekli kıldı. Hasta, bu kalp enfarktüsünden sonra devamlı surette bakıma muhtaç haline geldi. 1965 Ağustos'unda meydana gelen bir beyin kanaması sonucu sağ tarafında tam felç teşekkül etti ve ayrıca ağır dimağı bozukluklar, konuşma ve kelime bulma güçlüğü ve saire ortaya çıktı. Bu hastalık sebebiyle hasta ile doğru düzgün bir konuşma yapmak güçleşti, zira hasta istediği kelimeleri bulup çıkaramadığı için ağır ve tehlikeli hiddetlenme durumlarına girmektedir. Bundan dolayıdır ki hastanın münhasıran şahsi itimadını kazanmış bulunan hastabakıcılar tarafından bakım ve ihtimama tabi tutulması gerekmektedir...”<sup>6</sup>

Uzun yıllar süren hastalık ve hastanın bakım masrafları Prof. Dr.A.E.Lampe ile Ziya Sofu arasında oldukça problem olmuştur. Almanya ve Türkiye arasında yıllarca Melek Celal'in malvarlığıyla, masraflarıyla ilgili –saygı seviyesi hiç azalmayan- raporlarla, mahkeme emirleriyle, nazik şikayetlerle ilgili mektuplar gidip gelmiştir. Bu dönem, Melek Celal ve oğlu arasında da bir küslük söz konusu olmuş ve bu da oğluna çok düşkün olan Melek Celal'in acısına acı eklemiştir. Prof. Dr.A.E.Lampe, Ziya Sofu'ya bu konuda da, annesiyle barışma yönünde mektup yazmıştır. 28.12.1972 tarihli mektubunda, Melek Celal'in oğluyla ilgili üzüntüsüne de yer verir:

---

<sup>5</sup> Hastane raporları, Prof.Dr.E.A. Lampe'nin Ziya Sofu'ya yazdığı mektuplardaki bilgiler, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

<sup>6</sup> Bkz.: Ek:6, s.191, Prof. Dr.A. Stormer, 11 Kasım 1965 tarihli raporu, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

doğumlu Alman Prof. Dr. Med. Arno Eduard Lampe ile evlenmiş ve Münih'e yerleşmiştir.

Melek Celal'in Prof. Dr. Med. Arno Eduard Lampe hakkında ve evlilik kararı ile ilgili oğluna Münih'ten yazdığı mektuplarda hem özelemlerine hem de sıkıntılarını oğluyula paylaşmaya duyduğu ihtiyaca tanık oluyoruz:

02.02.1953 tarihli bir mektubunda,

"Ziya'cığım,

Evvela gönderdiğin koliye teşekkür edeyim. Dört günde salimen elime vasıl oldu. Hele sana rica etmeyi unuttuğum beyaz peyniri görünce çocuk gibi sevindim, bir haftadır afiyetle yiyorum ve ağzımın tadı yerine geldi. Kitapları da bugün aldım çok merci.

Mektubuna gelince: Her zamanki gibi mantığınla her şeyi ölçüp hesaplayarak hareket ediyorsun, hakkın var oğlum. Ben biraz da hissime kapılarak gelmeni rica etmiştim. Müşkül vaziyetimde senden manen de bir yardım istiyordum. Uzaktan buradaki vaziyeti anlayamazsın, ve mektupla da anlatılmaz, ancak etraflı konuşup "pour et contre"u tayin edebilirsin...

İşte evladım, vaziyet maalesef çok pürüzlü ve üzücü. Sonu inşallah hayır olur. Seçtiğim adamı muvafık göreceğini biliyordum, zira benden evvel onu sen seçmiştin. Esasen ben de onun için bu vaziyeti kabul ettim, çünkü bilirim analyse eden bir görüşün vardır- mamafih sana şunu da söyleyeyim ki ben de kaç aydır onu iyice tetkik ettim ve yalnız hissiyatıma kapılmadım. Pek güzel kullandığın bir cümleye cevap verebilirim: şimdiye kadar bu hususta ruhunu tavırları gibi kibar gördüm, müsterih ol canım."<sup>4</sup>

Melek Celal, senelerce sağlık problemleriyle uğraşmıştır. Prof.Dr.E.A. Lampe ile evlendiği yıllarda bile sağlığının iyi olmadığını biliyoruz. Aralık 1960'da ağır bir enfarktüs geçirmiştir. 4 hafta sonra bir enfarktüs daha geçirmiştir. Nisan 1965'te ev

---

<sup>4</sup> 02.02.1953 tarihli el yazısı ile yazılmış mektup, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

## II. MELEK CELAL SOFU

### 2.1 Sanatçının Ailesi ve Yaşamı

Tepedelenli Ali Paşa soyundan, baba adı Abdurrahman Ziya, ana adı Naciye olan 02.04.1896 İstanbul doğumlu Melek Celal'in ailesinde Sadrazam Topal Osman Paşa, Namık Kemal, Abdülhak Şinasi Hisar gibi isimlere rastlanır.<sup>1</sup>

Melek Celal, ilk evliliğini 14 Ekim 1918'de "Lefkoşalı Sofuzade Bay Celal" diye de bilinen İstanbul'un ünlü ve saygın avukatlarından Hasan Celal Sofu ile yapmıştır. Bu evliliğinden, 1918 yılında doğan Mustafa Ziya Sofu, Saint Joseph Lisesi'ni bitirmiş, Galatasaray Lisesi'nde olgunluk imtihanlarını vermiştir.<sup>2</sup> 1940 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş ve babası gibi avukat olmuştur.

Celal Sofu, İstanbul avukatları arasında büyük bir ünü olan, varlıklı, kültürlü bir salon adamıdır. Melek Celal'le, uzun yıllar Moda'da, o zamanlar Moda çayırlığı denilen semtteki villalarında oturmuşlardır. Bu ev Sofu çiftinin dostları ve sanatseverler için bir kültür yuvasıdır. Yahya Kemal, Abdülhak Şinasi, Hamdullah Suphi, Celal Esat, Fazıl Ahmet, Burhan Toprak gibi edebiyat ve sanat adamları bu evin daimi konuklarıdır. Ayrıca yabancı sanat ve kültür adamlarından Türk dostu Prof. Albert Gabriel, Prof. L. Sue, Alman ressamı Radhan, Polonyalı ressam ve heykeltıraş Bilinski, ressam Leopold Levi ve Prof. Belling de bu evin misafirlerindedir.<sup>3</sup>

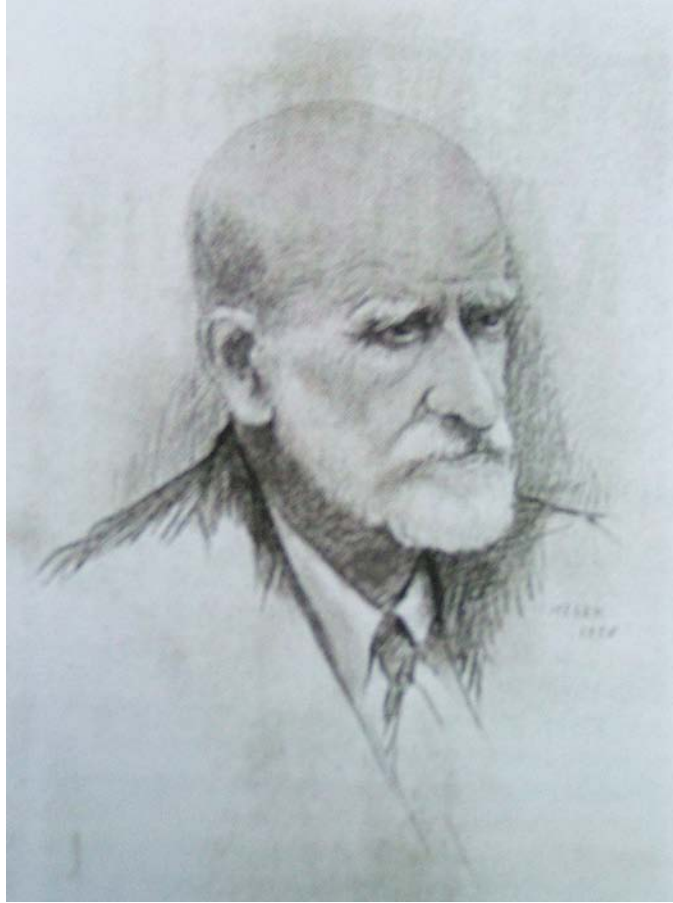
Celal Sofu, 14.04.1946 yılında, erken denebilecek bir yaşta hayatını kaybetmiştir. Eşinin ölümünden 10 yıl sonra, 1956 yılında Melek Celal, 1886

---

<sup>1</sup> Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tıfdruck Matbaacılık, 1983, s.39

<sup>2</sup> İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi tarafından verilmiş olan Ziya Sofu'nun mezuniyet belgesi, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

<sup>3</sup> Taha Toros, **a.g.e.**, s.39



**Resim 43:** "Reisülhattatin Kamil Akdik'in Portresi", (1938, İmzalı), Kağıt Üzerine Karakalem, ?x? (Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 41:** “Çocuk Portresi”, (1938, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, ?x?, (Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 42:** “Düşünen Adam Portresi”, (1932, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, ?x?, (Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 40:** "Celal Sahir Bey'in Portresi", (1924), Siyah beyaz karikatür, ?x? (Yeri:?)

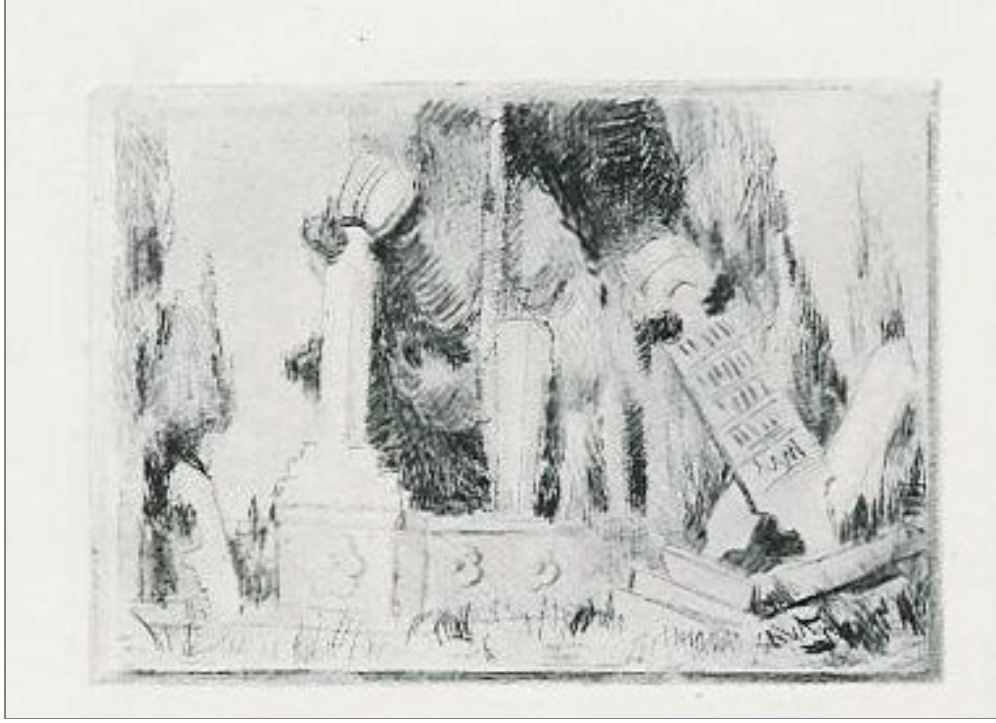


**Resim 39:** "Paris", (1927, İmzalı), Kağıt üzerine lavi, 20x26 cm  
(Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesi, 9 Haziran 2002)



**Resim 38:** "Fatih Sultan Mehmet'in Portresi", (Tarihsiz), Baskı, ??  
(Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesini, 9 Haziran 2002)





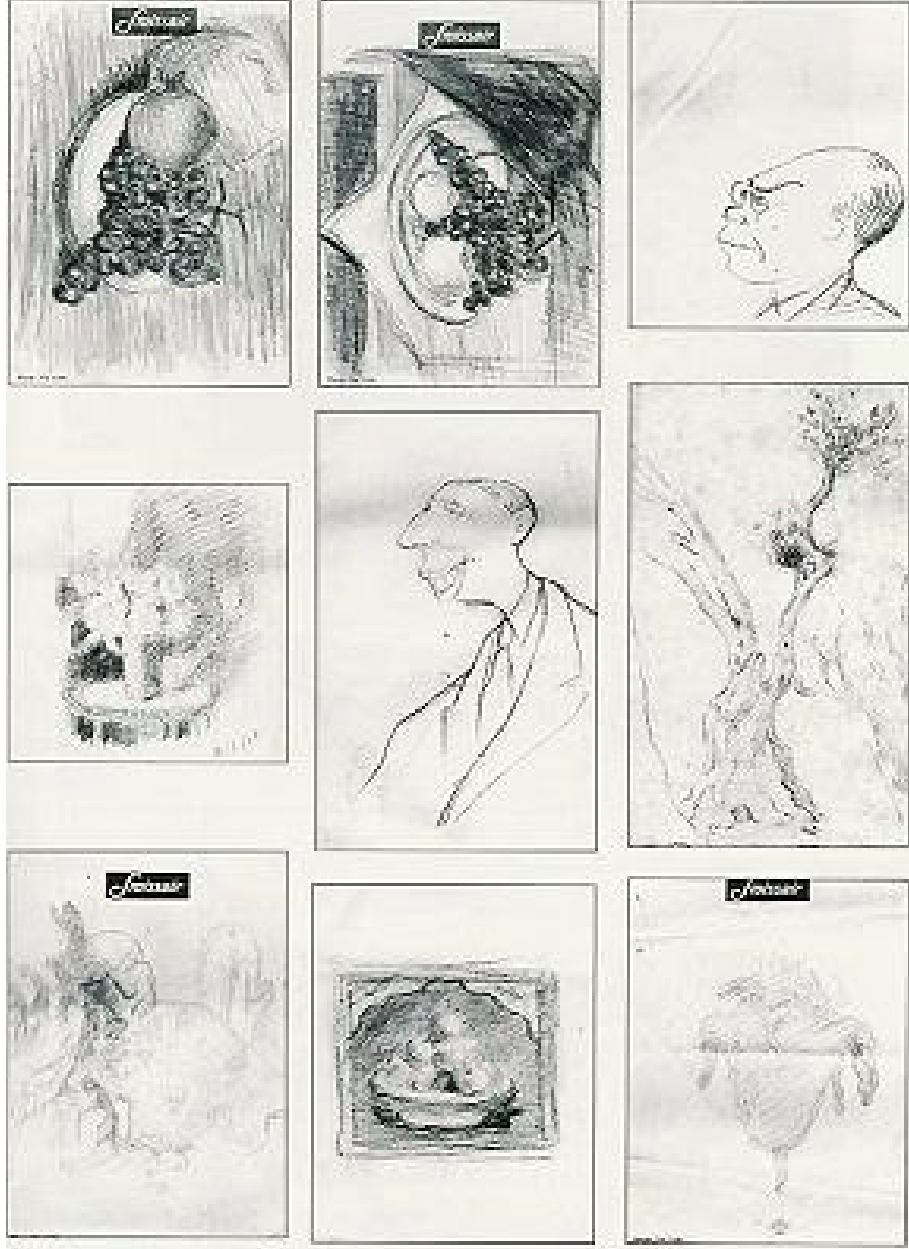
**Resim 37:** “Mezarlık”, (Tarihsiz, İmzalı), Gravür, ??,  
(Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesı, 9 Hazıran 2002)



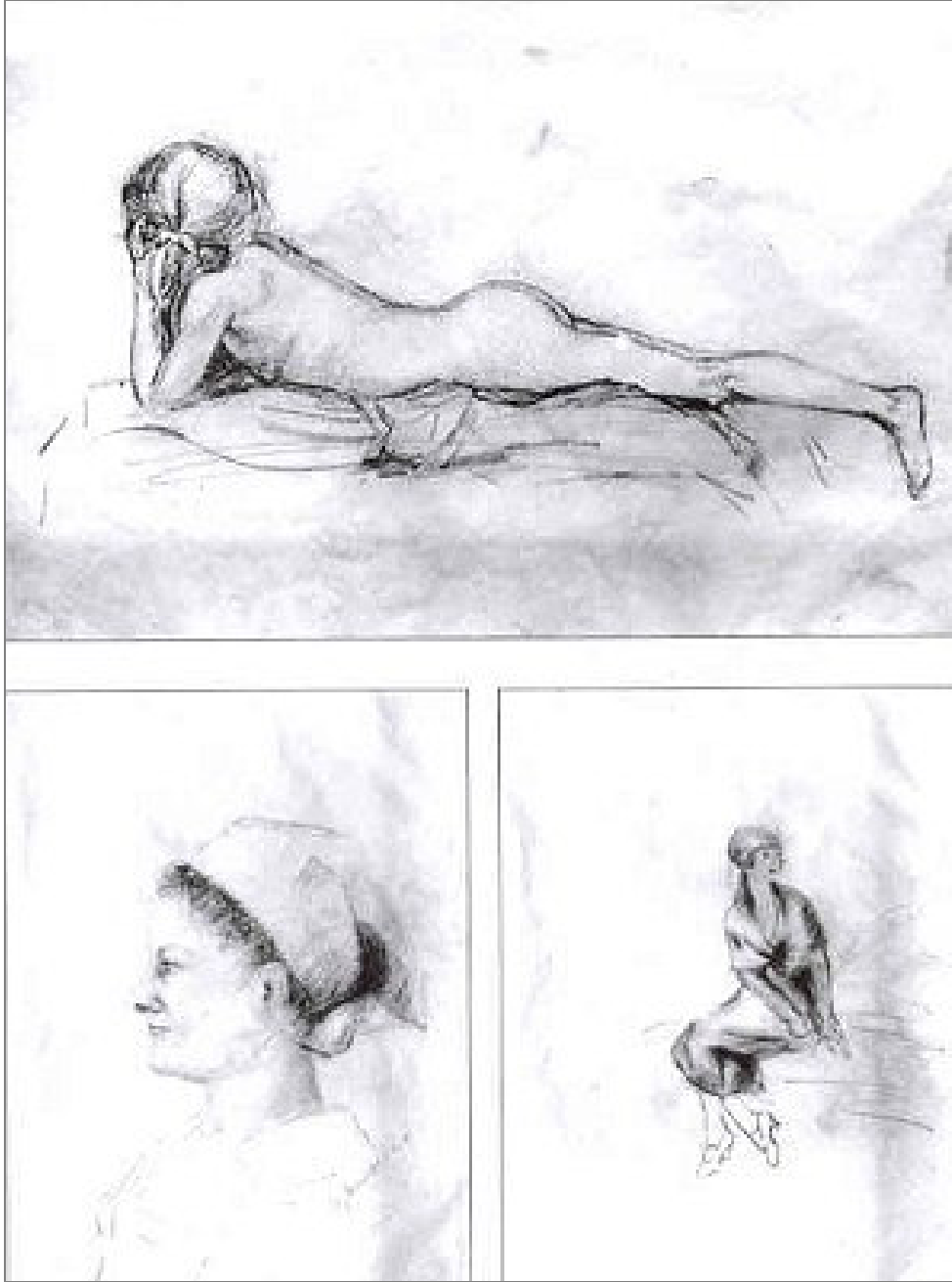
**Resim 36:** "Topkapı Sarayı, Bab-ı Hümayun" (Tarihsiz, İmzalı), Baskı, ?x?,  
(Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesı, 9 Haziran 2002)



**Resim 35:** "Mezarlık", (Tarihsiz, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, 16x20 cm (Burak Filateli Resim-Obje-Hat Müzayedesi, 9 Haziran 2002)

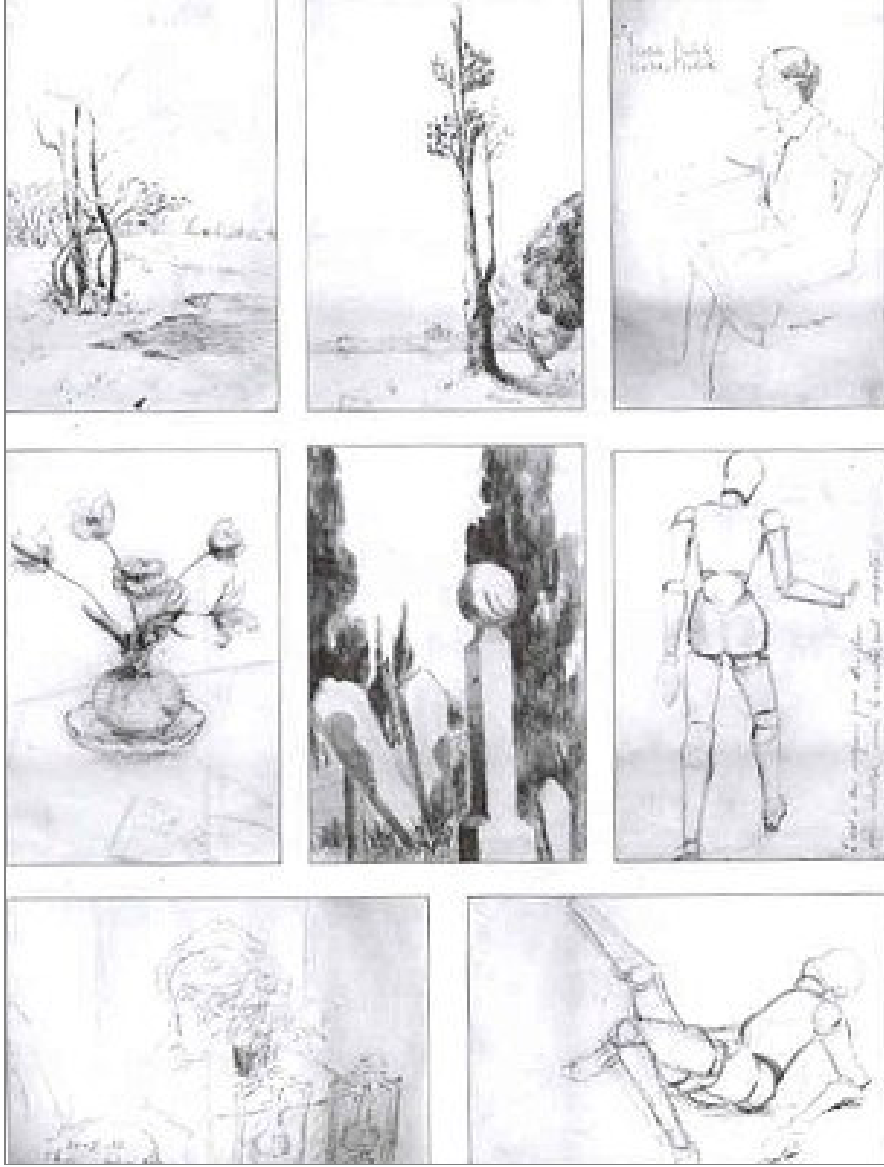


**Resim 34:** “Desenler”, (Tarihsiz, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, 10 parça, (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesı, 9 Hazıran 2002)



**Resim 33:** "Eskiz Defteri", (Tarihsiz, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, 37x23 cm, 19 sayfa, (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesi, 9 Haziran 2002)

### 3.1.6. Desenler



**Resim 32:** "Eskiz Defteri", (Tarihsiz, İmzalı), Kağıt üzerine karakalem, 20x13 cm, 30 sayfa, (Burak Filateli Resim-Objekt-Hat Müzayedesı, 9 Hazıran 2002)



**Resim 31:** “Kız Kulesi”, (Tarihsiz), Duralit üzerine yağılıboya, 43x63 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



**Resim 30:** "Kız Kulesi", (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 42x33 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)





**Resim 29:** "Ağaçlar ve Kayıklar", (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya, 46x56 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

### 3.1.5. Peyzajlar



**Resim 28:** "Evler ve Kayıklar", (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 50x71 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



**Resim 27:** "Kur'an, Örtü ve Kitaplar", (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya (?), ?x?, (Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.42)



**Resim 26:** "Tabakta Meyveler", (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya (?), ?x?, (Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız"(II), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.39)



**Resim 25:** “Sebzeler, Testi ve Tepsi”, (1906, İmzalı), Kağıt üzerine pastel, 46,5x59 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)



**Resim 24:** "Beyaz Güller ve Meyveler", (Tarihsiz, İmzalı), Tuval üzerine yağlıboya, 51x61 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



**Resim 23:** "Limonlar ve Vazoda Güller", (Tarihsiz, İmzalı), Duralit zerine yağlıboya, 55x44 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



**Resim 22:** "Güller ve Fincan", (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya, 55x38 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)





**Resim 21:** "Vazoda iekler", (Tarihsiz), Tuval zerine yağlıboya, 53x45 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)



**Resim 20:** "Vazoda iekler", (Tarihsiz, İmzalı), Duralit zerine yağlıboya, 37x25 cm, (Antik A.Ş. Müzayedesi, 12.12.2004)



**Resim 19:** “Vazoda Kasımpatılar”, (1939, İmzalı), Tuval üzerine yağlıboya, 33x40, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

#### 3.1.4. Natürmortlar

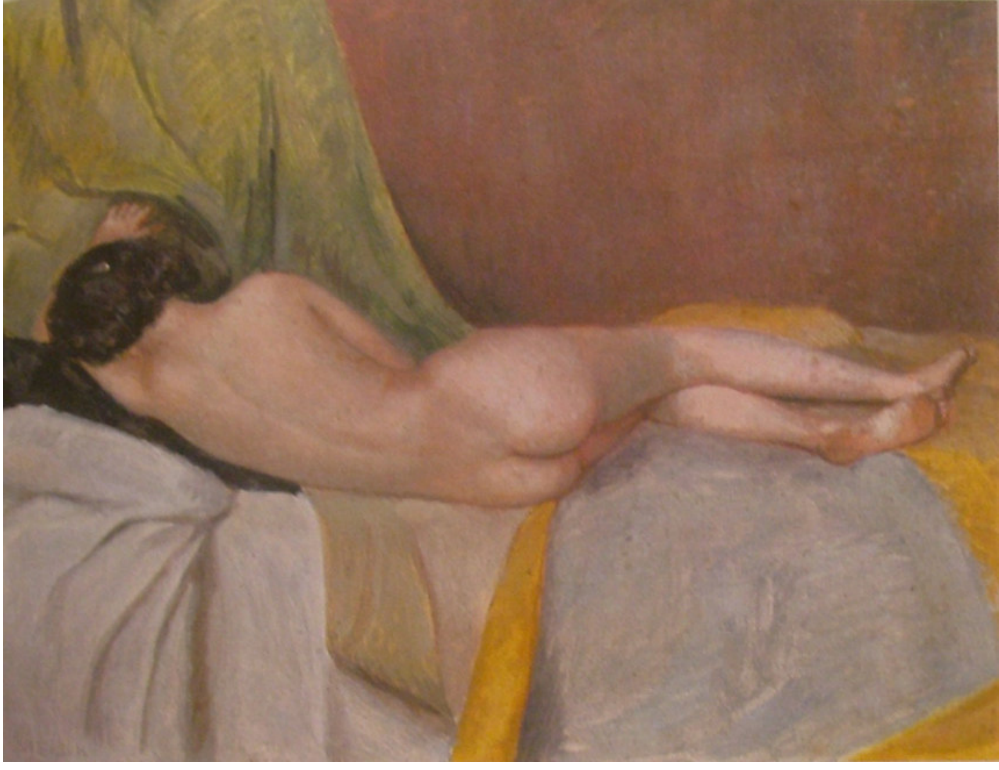


**Resim 18:** “Vazoda Güller”, (Tarihsiz), Ahşap üzerine yağlıboya, 37x51, (Maçka Mezat –Ekim 1995 Müzayedesı)

### 3.1.3. Figürlü Kompozisyonlar



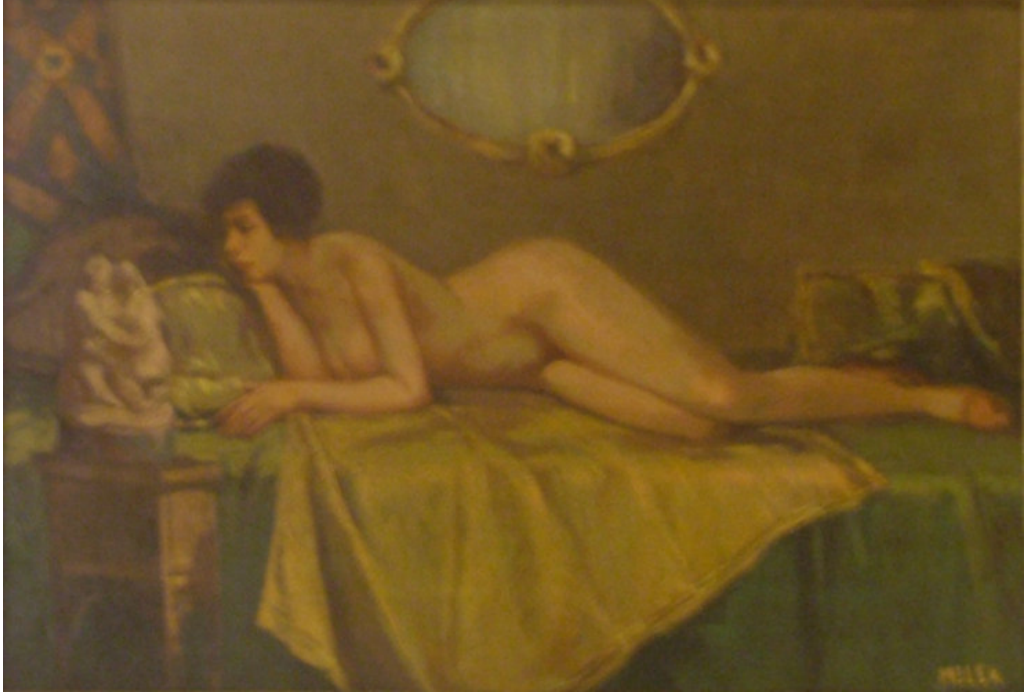
**Resim 17:** "Eski Büyük Millet Meclisi Kürsüsünde Kadın", (1936), Tuval üzerine yağlıboya, 36x48,5 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)



**Resim 16:** “Yan Yatan Kadın”, (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya (?), ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(II), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.43)



**Resim 15:** “Sırtüstü Yatan Kadın”, (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya ?, ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(II), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.44)



**Resim 14:** "Aynalı Odadaki Kadın", (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 30x46 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)





**Resim 13:** “Sırtı Dönük Yatan Çıplak Kadın II”, (Tarihsiz-İmzalı), Duralit üzerine yağlıboya, 32x55 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



**Resim 12:** Melek Celal, "Sırtı Dönük Yatan Çıplak Kadın I", (Tarihsiz), Duralit üzerine yağlıboya, 47X90, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



**Resim 11:** Melek Celal, "Yatağa Uzanmış Kadın", (Tarihsiz), Tuval zerine yağlıboya, 40x80 cm, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)



**Resim 10:** Melek Celal, "Ayaktaki ıplak Kadın", (1936), Tuval zerine yağlıboya, 46x38 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)

### 3.1.2. Nü Çalışmalar



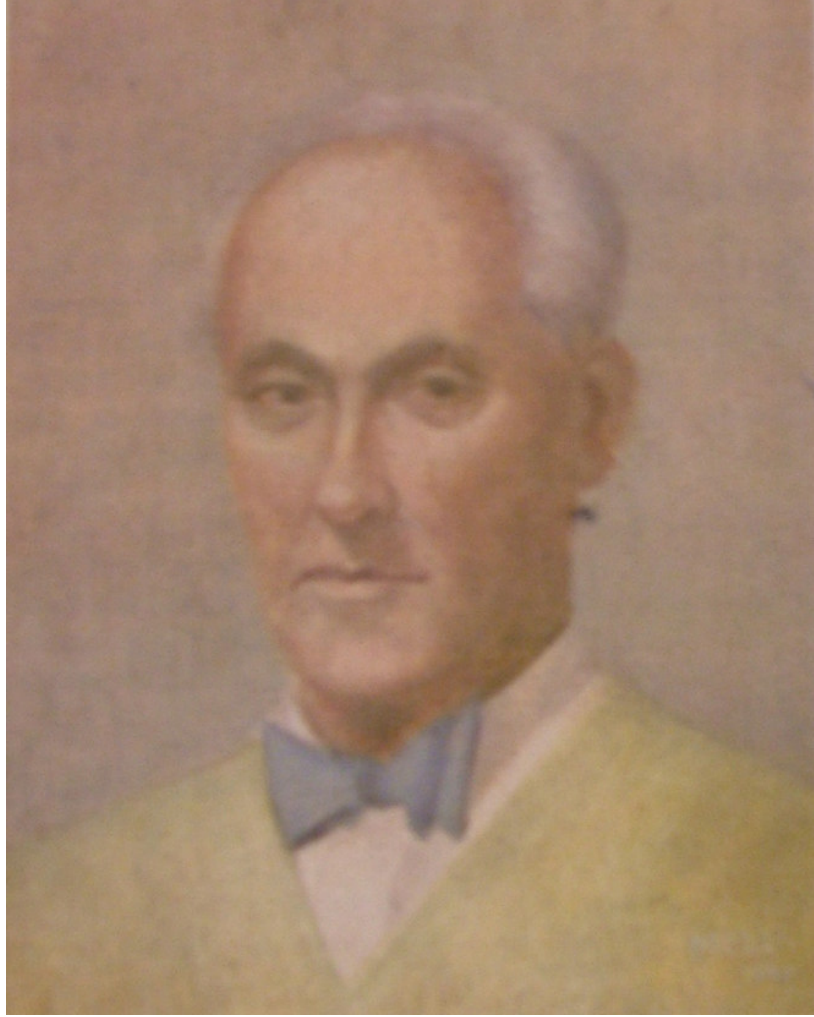
**Resim 9:** Melek Celal, "Sandalyede Kırmızılı Kadın", (Tarihsiz), Mukavva üzerine yağlıboya, 57x 42,5 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)



**Resim 8:** Melek Celal, "Kırmızı Yazmalı Kadın" Portresi, (Tarihsiz), Kağıt üzerine pastel, 50x39 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)



**Resim 7:** Melek Celal, “Yeşilli Kadın Portresi”, (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya, 55x44,5 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)

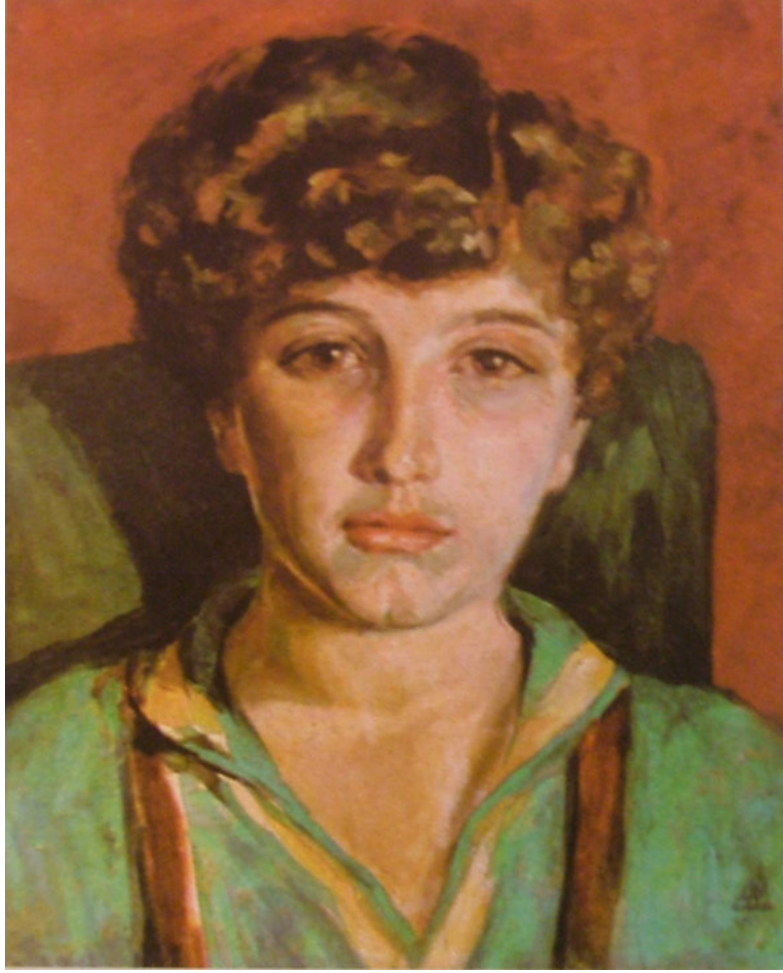


**Resim 6:** Melek Celal, “Louis Sue’nun Portresi”, (Tarihsiz), Kağıt üzerine pastel, ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.40)





**Resim 5:** Melek Celal, “Ziya Sofu’nun Gençliği”, (Tarihsiz), Kağıt üzerine pastel, ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.40)



**Resim 4:** Melek Celal, "Ziya Sofu'nun Çocukluğu", (Tarihsiz), Tuval üzerine yağlıboya (?), ?x?, (Taha Toros, "İlk Kadın Ressamlarımız" (III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.40)



**Resim 3:** "Kadın ve Ayı", (Tarihsiz), Kağıt üzerine pastel, 44,5x59 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)

### 3.1.1.2. Diğer Portreler

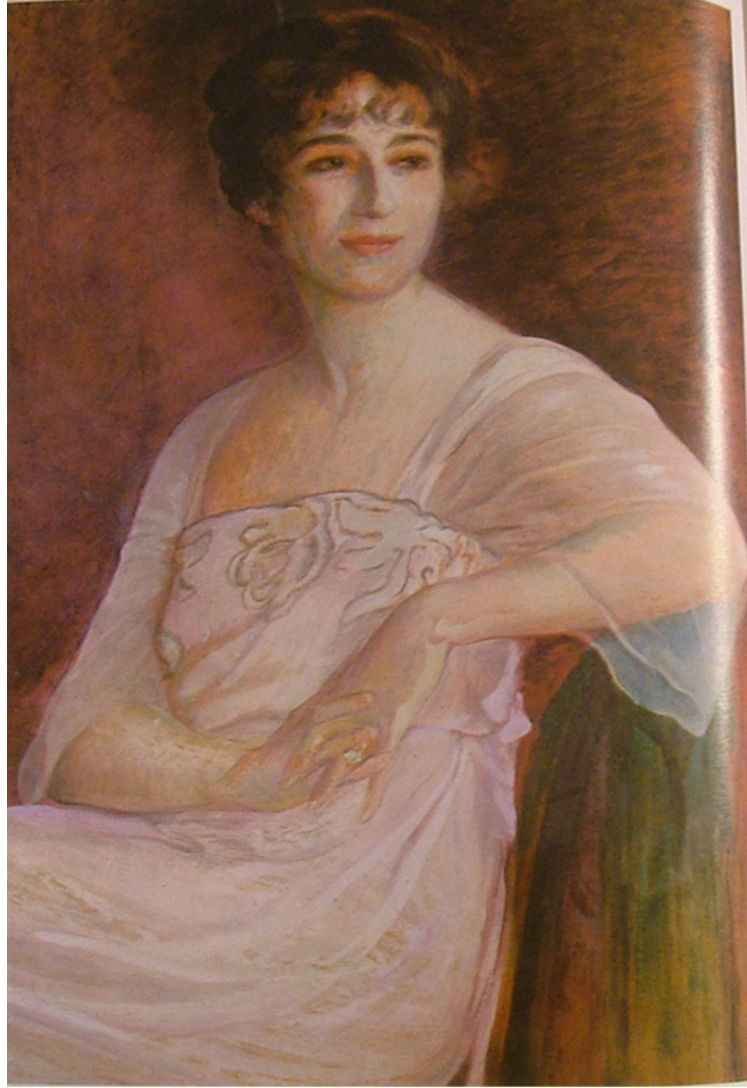


**Resim 2:** "Dikiş Diken Kadın", (1923), Mukavva üzerine yağlıboya, 38,5x 34,5 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)

### 3.1. Resimler

#### 3.1.1. Portreler:

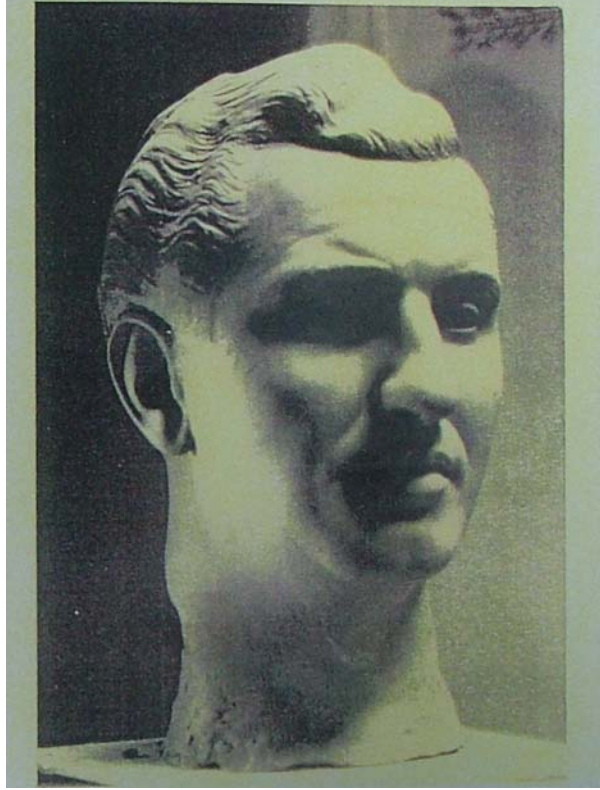
##### 3.1.1.1. Otoportre:



**Resim 1:** “Otoportre”, (Tarihsiz), Pastel (?), ?x?, (Taha Toros, “İlk Kadın Ressamlarımız”(III), **Sanat Dünyamız**, Yıl:9, No:26, İstanbul, Tifdruk Matbaacılık, 1983, s.42)

## **III.KATALOG**

## **RESİMLER**



**Resim 56:** “Ziya Sofu'nun Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 57:** “Genç Kadın Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 54:** “Çocuk Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 55:** “Çocuk Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Arşivi)





**Resim 52:** "Oturan Kadın", (Tarihsiz), Kil, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), ( Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 53:** "Yaşlı Adam Büstü ve Köylü Kadın", (Tarihsiz), Kil, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 50:** “Çocuk Büstü”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 51:** “Atölyedeki Heykellerin Toplu Görünümü”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), ( Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 48:** "Genç Kadın Büstü", (Tarihsiz), Kil, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), ( Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 49:** "Genç Kadın Büstü", (Tarihsiz), Kil, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), ( Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 46:** “Yaşlı Kadın Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), ( Doğan Paksoy Arşivi)



**Resim 47:** “Yaşlı Kadın Büstü”, (Tarihsiz), Alçı, ?x?x?  
(Melek Celal'in kendi çektiği fotoğraf), ( Doğan Paksoy Arşivi)

### 3.2. Heykeller



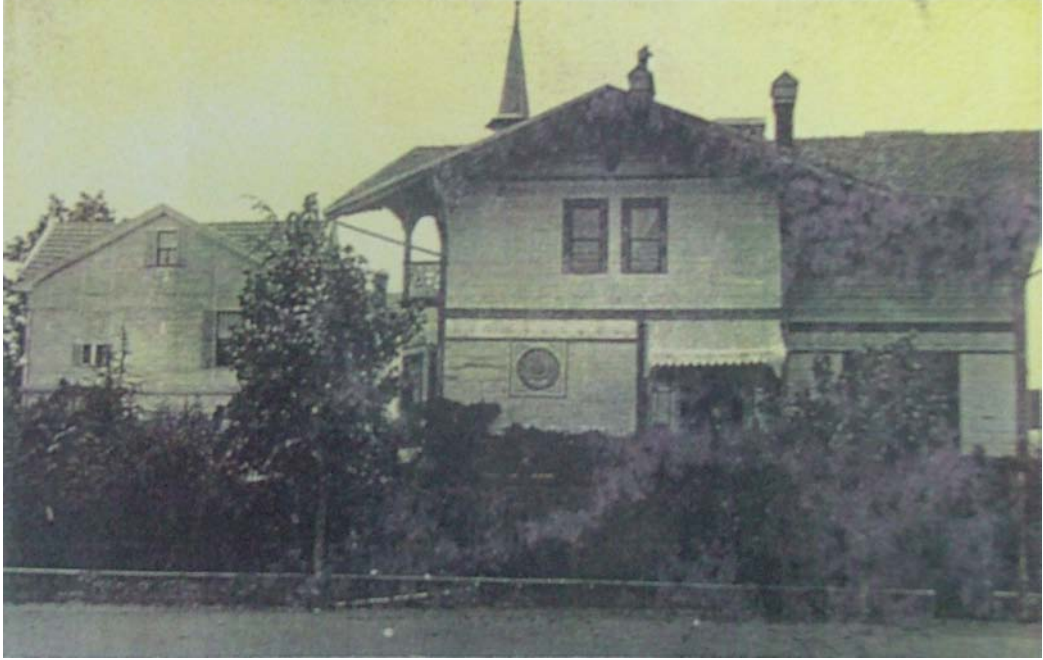
**Resim 44:** “Ressam Bilinsky'nin Büstü”, (Tarihsiz), Bronz, 42x26x19 cm, (İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi)



**Resim 45:** “Ressam Bilinsky'nin Büstü”, (Tarihsiz), Kil, ?x?x?, (Melek CelaI'in kendi çektiği fotoğraf), ( Doğan Paksoy Arşivi)

**HEYKELLER**

### 3.3.3. Moda'daki Evin fotoğrafı



**Fotoğraf 20:** Melek Celal'in Evi

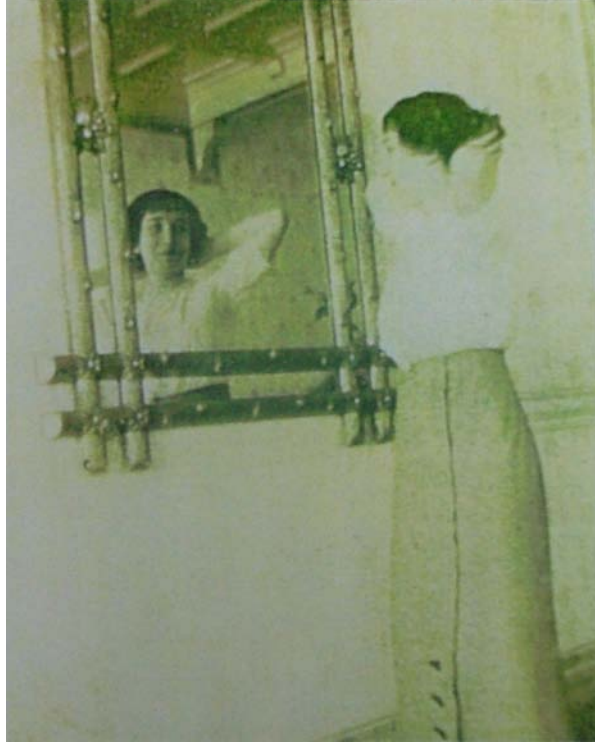


**Fotoğraf 18:** Melek Celal



**Fotoğraf 19:** Melek Celal





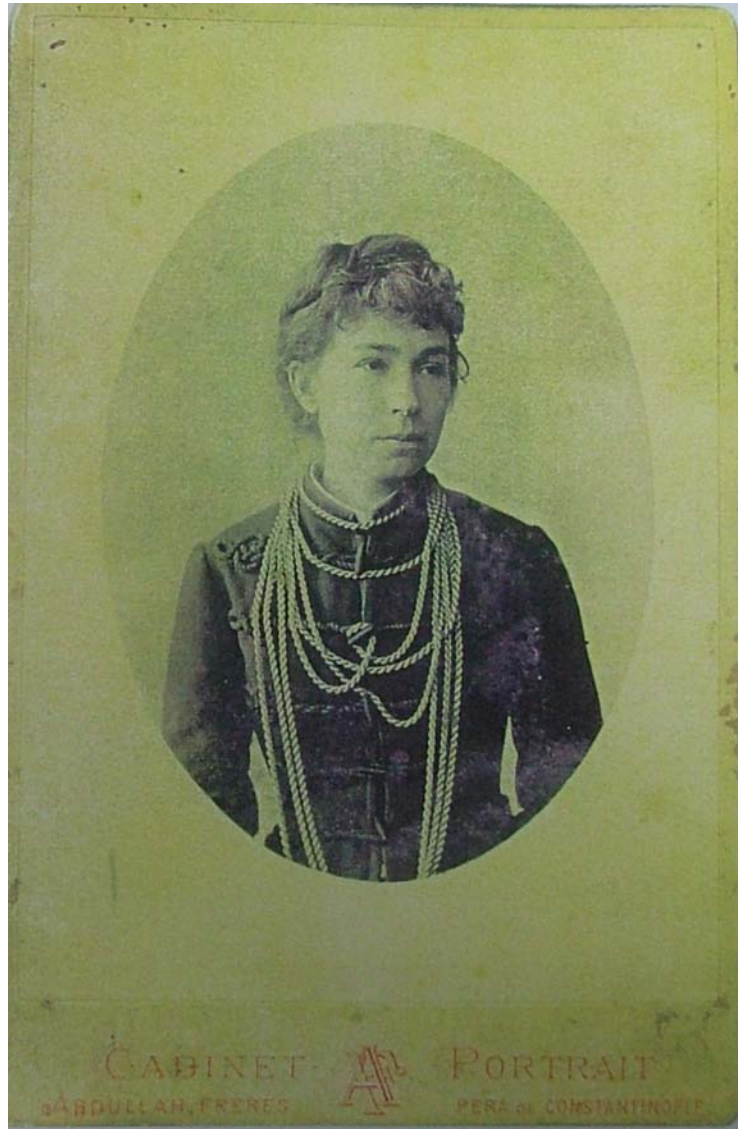
**Fotoğraf 16:** Melek Celal



**Fotoğraf 17:** Melek Celal Resim Çalışırken



**Fotoğraf 15:** Melek Celal



Fotoğraf 14: Melek Celal

### 3.3.2. Melek Celal'in Portre Fotoğrafları



**Fotoğraf 10:** Melek Celal



**Fotoğraf 11:** Melek Celal



**Fotoğraf 12:** Melek Celal



**Fotoğraf 13:** Melek Celal



**Fotoğraf 8:** “Melek Celal ve Oğlu Ziya Sofu”, (1920?), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Fotoğraf 9:** Melek Celal ve Oğlu Ziya Sofu



**Fotoğraf 6 :** “Melek Celal ve Oğlu Ziya Sofu”, (1920?), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Fotoğraf 7:** “Melek Celal, Eşi Celal Sofu ve Oğlu Ziya Sofu”, (1919-1920), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Fotoğraf 4** : “Melek Celal, Eşi Celal Sofu ve Oğlu Ziya Sofu”, (1919-1921), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Fotoğraf 5** : “Melek Celal, Eşi Celal Sofu ve Oğlu Ziya Sofu”, (1919-1921), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Fotoğraf 2:** “Melek Celal, Annesi Naciye Hanım ve Babası Abdurrahman Ziya”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Arşivi)



**Fotoğraf 3:** “Melek Celal'in Babası Abdurrahman Ziya”, (Tarihsiz), (Doğan Paksoy Arşivi)



### 3.3. Fotoğraflar

#### 3.3.1. Ailesi ve çocukluk fotoğrafları

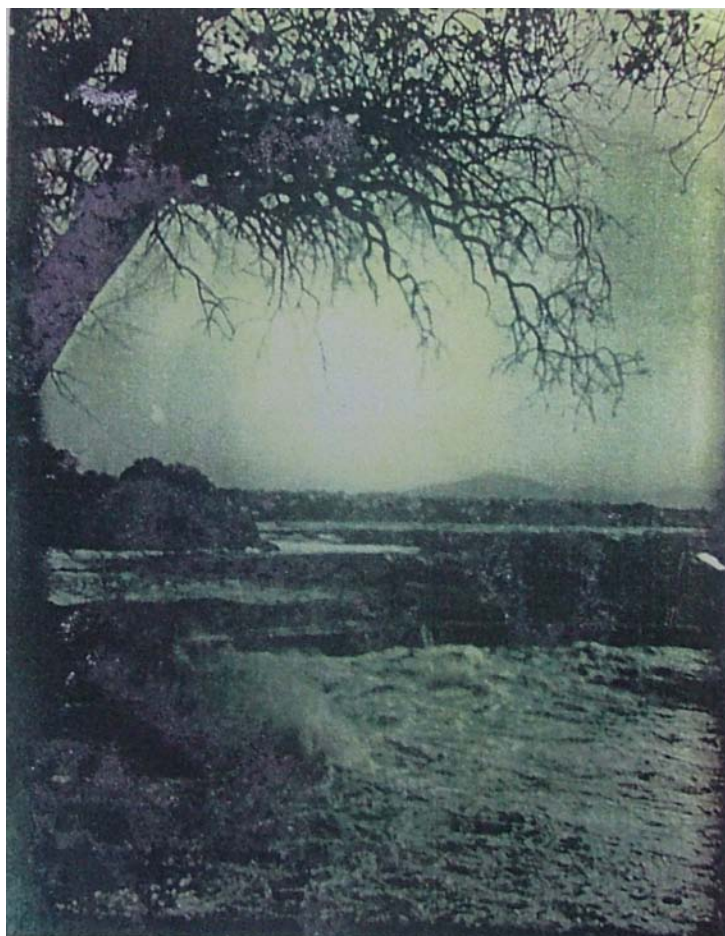


**Fotoğraf 1:**” Melek Celal’in Çocukluğu”, (Tarihsiz), (Doğın Paksoy Arşivi)

## **FOTOĞRAFLAR**



**Fotoğraf 28:** Mahalle Halkı



**Fotoğraf 27:** Manzara



**Fotoğraf 25:** Köylü Aile



**Fotoğraf 26:** İki Çocuk



**Fotoğraf 23:** ıplak ocuk



**Fotoğraf 24:** Tarladaki Koyunlar

### 3.3.4. Melek Celal'in Kendi Çektiği Fotoğraflar



**Fotoğraf 21:** Deniz Manzarası



**Fotoğraf 22:** Mezarlık

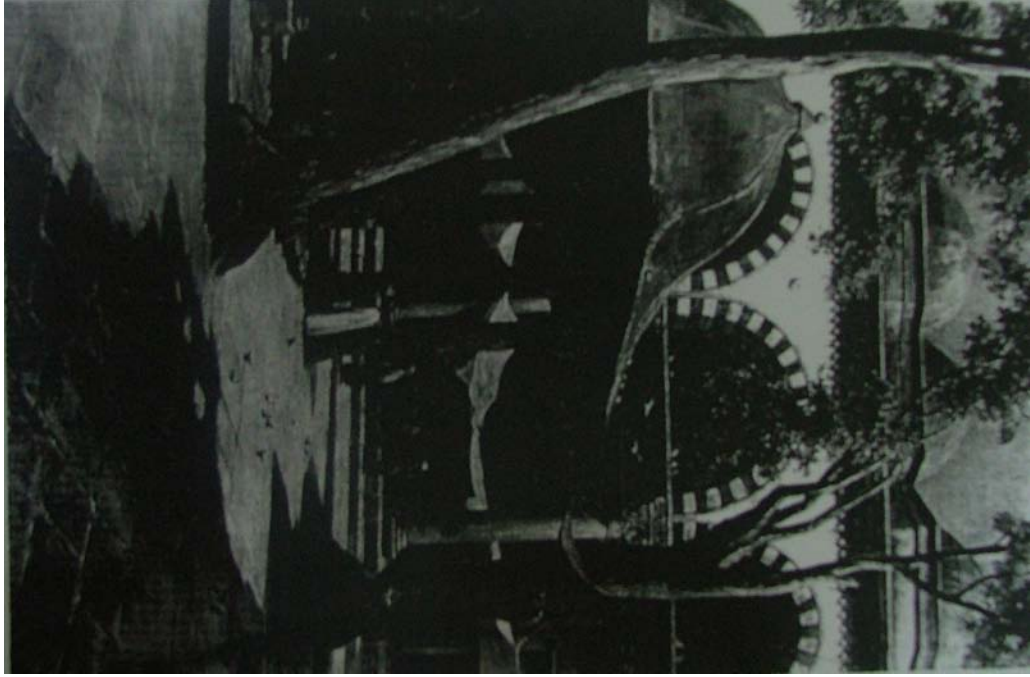


**Resim 4:** W. John Huggins, "İstanbul"





**Resim 3:** W. J. Müller, "Dans Edenler"



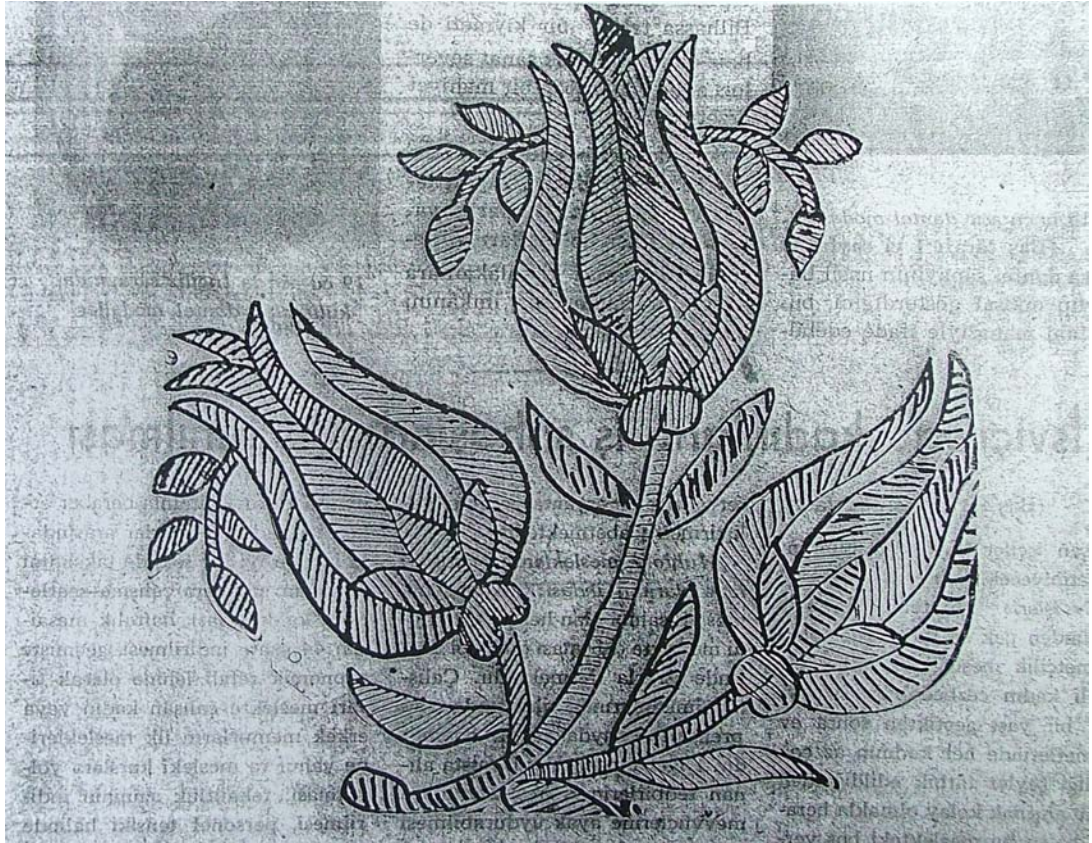
**Resim 2:** J. Carabain, "Cami Avlusu"

**EK:2**

**Melek Celal'in Etkilenmiş Olduğu Resimlerin Fotoğrafları**



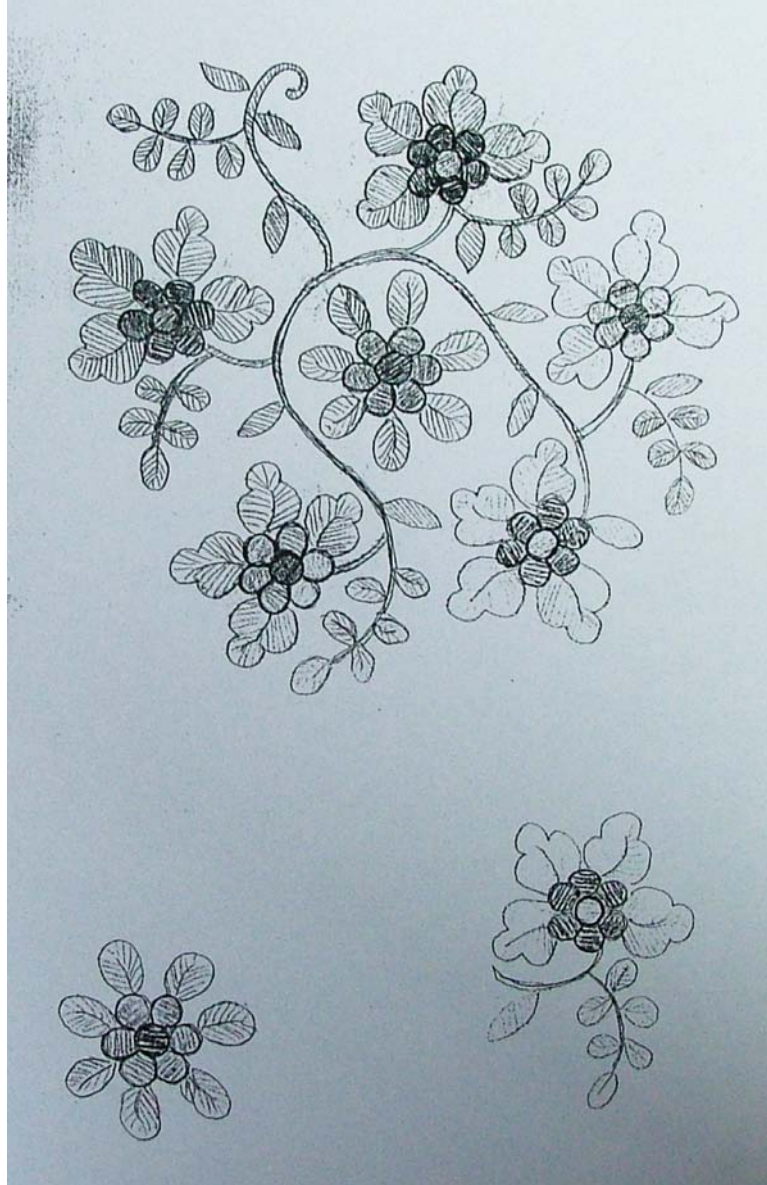
**Resim 1:** L. Mayer, "Camili Sokak"



**Motif 7:** Yastık Deseni



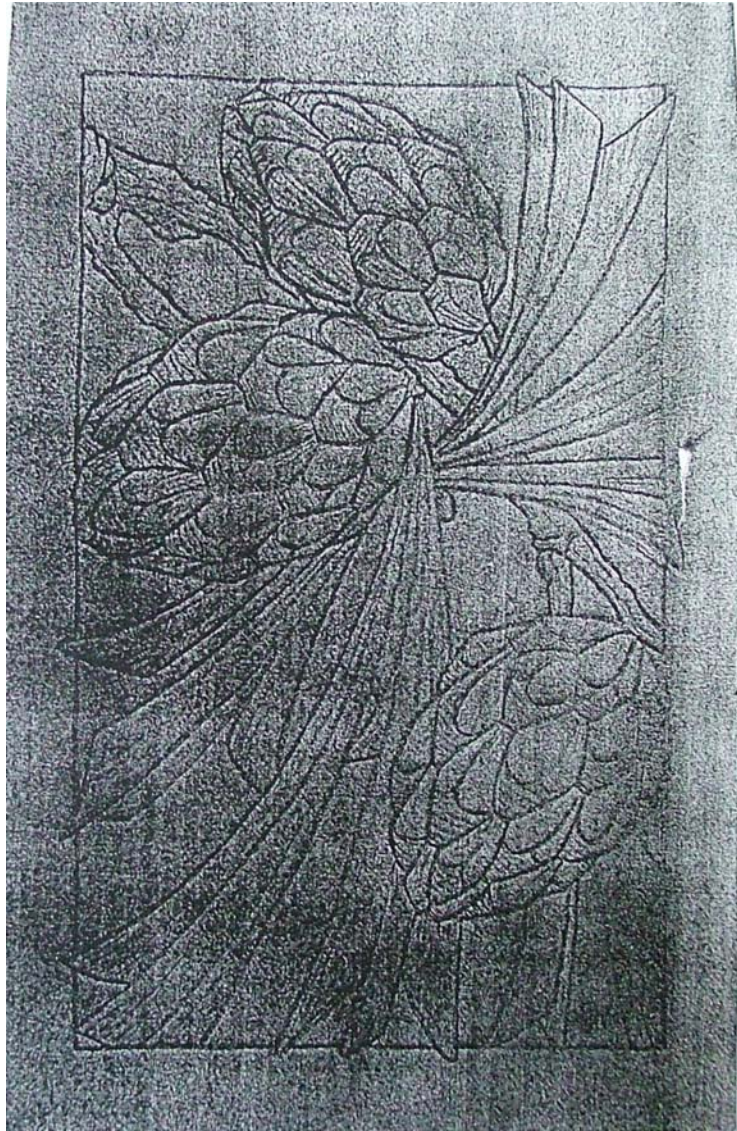
**Motif 6:** Eskiz



**Motif 5:** Eskiz

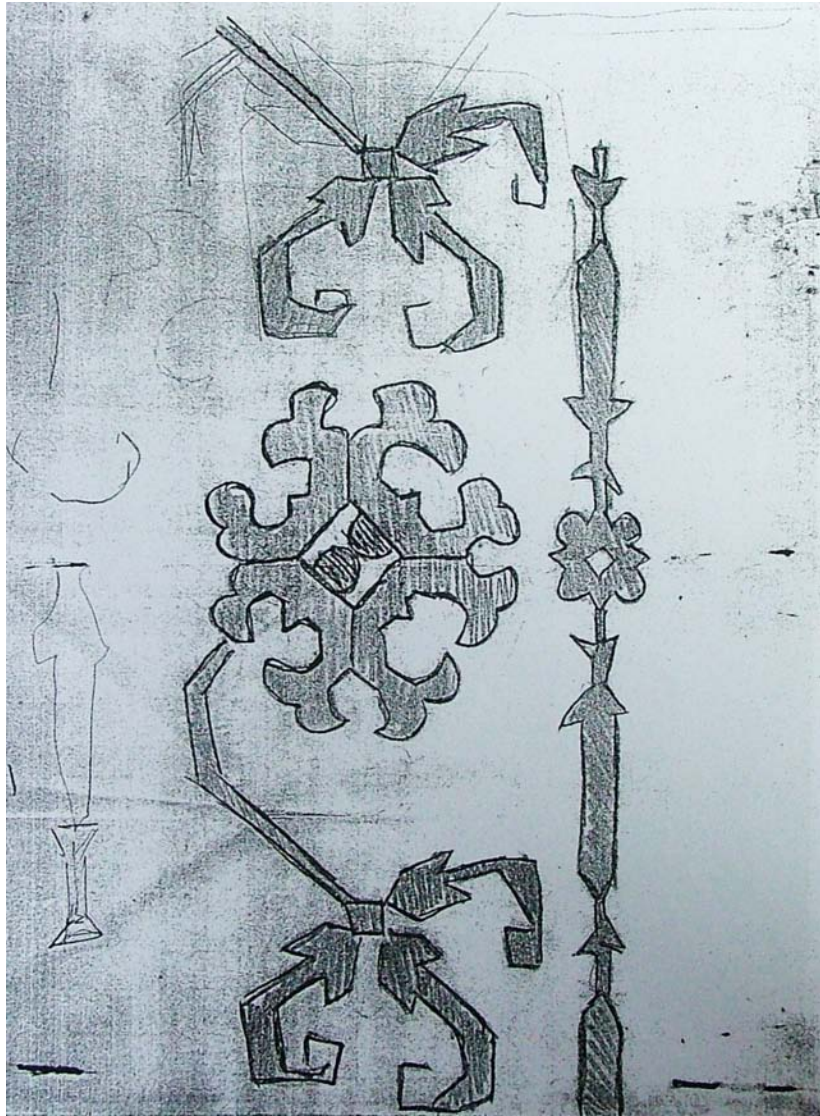


**Motif 4:** Eskiz



**Motif 3:** Eskiz





**Motif 2:** Eskiz

**EK:1**

**Melek Celal'in El İşi Motifleri**



**Motif 1: Türk Motifi**

## **EKLER**



Melek Celal Sofu'nun konferansı İsviçre sanat muhitinde herhangi bir konferanstan çok daha canlı bir sanat hadisesi olmuştur. Çünkü mevzu İsviçreliiler için yepyenidir. Yabancıların memleketimizi ne kadar az tanıdıkları göz önünde tutulursa bu gibi konferansların büyük faydası anlaşılmış olur.

Konferanstan sonra birçok sanatkarlar, profesörler Türk kadın ressamımızı tebrike gelmişler, kendisine teşekkür ederek Türk sanatı hakkında bilmedikleri birçok enteresan şeyleri bu konferansta öğrenmiş olduklarını söylemişlerdir. Melek Celal Sofu aynı mevzu üzerinde görüşmek üzere davetiyeler ve tebrik kartları almaktadır. İsviçre'nin birçok gazeteleri konferansın mevzuunu hulasa eden takdir yazıları yazmışlardır. Bu gazetelerden Tribune de Geneve ve Muzeler gazetesi sanatkar için uzun sütunlar ayırmışlardır.

Melek Celal Sofu'nun İsviçre'de memleketimiz lehine uyandırmış olduğu bu büyük alakayı, Türk sanatı hakkında yabancıları aydınlatmak için gösterdiği gayreti yalnız takdir değil, iftiharla da karşılamalıyız. Bu arada konferansın tertibini üzerine almış olan Türk-İsviçre Dostluk Cemiyeti'ne teşekkürü de unutmamak lazımdır.

- Peride Celal 'in yazısı, "Sanatkar bir Türk Kadınının İsviçre'de verdiği konferans"<sup>41</sup>

Ressam Melek Celal Sofu Türk sanat aleminde yüksek kültürlü, sanata olan sevgisi ile tanınmış, seçkin simalarımızdan biridir. Kendisi bir iki senedir İsviçre'de bulunuyor. Memleketten uzak olması kıymetli ressamımızın sanat alemindeki çalışmalarına mani olmamaktadır. Melek Celal Sofu resim sahasında bir çok güzel sanat eserleri vermekle kalmayarak İsviçre gazetelerinde Türk sanatı, eski elişleri, mimarimiz hakkında gayet canlı, öğretici makaleler yazmakta, büyük bir alaka ile karşılanan konferanslar vermektedir. Bu vesile ile kadın ressamımızın Cenevre'de, Etnografya müzesinde vermiş olduğu bir konferanstan bahsetmek istiyorum. Konferansın mevzuu Türk sanatı, mimarisi ve tezyini sanatları idi. Konferans Türk dostluğu ile tanınmış Profesör Pittard'ın Türk sanatı, kültürü hakkında söylediği gayet sitayişkar, güzel bir mukaddeme\* ile açıldı. Salon büyük bir kalabalıkla doluydu. Ön sıraları İsviçre'nin tanınmış profesörleri, sanat alemine mensup yüksek simaları dolduruyordu.

Melek Celal Sofu, Türk tezyini sanatlarından, Türk işlemelerinin menşeiinden ve bugüne kadar geçirmiş olduğu istihalelerden\*\*, nihayet Türk mimarisinden bahsederek, Türklerin hünerli parmaklarının yaratmış olduğu eski Türk işlemelerinin inceliği, değeri, Balkanların ve başka memleketlerin dahi bizim işlemelerimizin tesirinde kalmış olduklarını anlatmış, sözlerini yabancı yazıcıların aynı mevzu üzerinde yazmış oldukları parçaları okuyarak ve projeksiyonla elişlerine ait güzel resimler göstererek teyit etmiştir. Bundan başka Türk mimarisinden ve Türk tezyini sanatlarından bahseden kadın ressamımız, hepsi ayrı birer sanat şaheseri olan camilerimiz, sebil ve çeşmelerimiz hakkında uzun, aydınlatıcı sözler söylemiş, bu arada Tac Mahal'i bir Türk sanatkarının yapmış olduğunu emin vesikalar ve izahlarla belirtmiş olması dinleyiciler tarafından büyük bir alaka ile karşılanmıştır.

---

<sup>41</sup> Peride Celal, "Sanatkar bir Türk Kadınının İsviçre'de Verdiği Konferans", **İsviçre Mektupları Köşesi**, (Gazetenin ismi bulunamadı), 16.12.1945, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

\* Mukaddeme: Başlangıç, önsöz

\*\* İstihale: 1. Olamazlık, 2. Bir halden başka bir hale geçiş, başkalaşma, başkalaşım

70 Vakit 26, 12

Türk elişleri mevzuu  
üzerinde 9/10

## Melek Celâl Sofu tarafından

Sayarı dikkat bir  
konferans verildi

Türk elişleri sanatı üzerinde kıymetli tetkikleri ile istihar etmiş Bayan Melek Celâl Sofu dün Beyoğlu halkevinde "Türk elişleri" mevzuu çok sayarı dikkat ve faydalı bir konferans vermiştir.

Konferansa pek mümtaz bir münevver dinleyici kâfilesi gelmişti.

Bilhassa güzel sanat mensuplarının mühim simaları görülü-yordu. Sair Yahya Kemal, müze müdürü Tahsin, dekoratör profesör Sü. Selim, mimari Prost, ekser muharrir ve ressamlar ve bir çok kadın münevverler dinleyiciler arasındaydı. Ayrıca sabık şehremini operatör Emin, Dr. Nihad Reşad oradaydı.

Beyoğlu halkevi reisi Ekrem Turun, güzel bir takdimesini müteakip kürsüye gelen Melek Celâl, Türk elişlerinin Avrupa-da gördüğü rağbet ve Avrupa işlemleri üzerindeki tesirinden bahşarak, muhtelif devirlerin Türk işlemediliğine ait hususiyetlerini anlatmış, bu arada müteaddit eñcibi eserlerden Türk işlemediliğine ait takdirleri ihtiva eden parçalar okumuştur.

Konferans, Türk elişlerinden muhtelif nümunelerin projeksiyonla gösterilmesi suretinde nihayet bitmiştir.

Öğrendiğimize göre, bu konferans, "İstanbul Sevenler Cemiyeti", tarafından temin edilmiştir.

- Melek Celal'in Türk El İşleri Konferansıyla İlgili Makale<sup>40</sup>

Türk elişleri sanatı üzerinde kıymetli tetkikleri ile iştihar\* etmiş Bayan Melek Celal Sofu dün Beyoğlu Halkevinde "Türk elişleri" mevzulu çok şayanı\*\* dikkat ve faydalı bir konferans vermiştir. Konferansa, pek mümtaz bir münevver\* dinleyici kafilesi gelmişti. Bilhassa güzel sanatlar mensuplarının mühim simaları görülüyordu. Şair Yahya Kemal, müze müdürü Tahsin, dekoratör Prof. Sü, şehir mimarı, ekser muharrir\*\* ve ressamlar ve bir çok kadın münevverler dinleyiciler arasındaydı. Ayrıca sabık\*\*\* şehremini operatör Emin Dr. Nihad Reşad oradaydı. Beyoğlu halkevi reisi Ekrem Turun'un güzel bir takdimesini müteakip kürsüye gelen Melek Celal, Türk elişlerinin Avrupa'da gördüğü rağbet ve Avrupa işlemleri üzerindeki tesirinden başlayarak, muhtelif devirlerin Türk işlemeciliğine ait hususiyetlerini anlatmış, bu arada müteaddit\* ecnebi eserlerden Türk işlemeciliğine ait takdirleri ihtiva eden parçalar okumuştur.

Konferans, Türk elişlerinden muhtelif numunelerin projeksiyonla gösterilmesi suretinde nihayet bulmuştur. Öğrendiğimize göre bu konferans "İstanbul'u Sevenler Cemiyeti tarafından temin edilmiştir.

---

<sup>40</sup> Anonim, "Türk Elişleri Mevzuu Üzerinde Melek Celal Sofu Tarafından Şayanı Dikkat Bir Konferans Verildi", **Vakit Gazetesi**, 26.12.1940

\* İştihar: Ün alma, ünlü olma

\*\* Şayan: Yakışır, yaraşır, değer, Şayanı dikkat: Önemli, ilginç

• Münevver: Aydınlatılmış, parlak

\*\* Muharrir: Yazılmış, yazılı

\*\*\* Sabık: 1. Geçen, önceki, eski, 2. Zamanca, rütbece önde bulunan

♦ Müteaddit: Çoğalan, çok, birçok, birkaç türlü



## NOTLAR:

# Sanatkârın köyde gördükleri

Yazan: Şükûfe Nihal

Çok değerli sanatkârimiz Bayan Melek Ceâli, geçen hafta Beyoğlu halkesinde eski Türk elişlerine dair bir konuşma yaptı ve protokollerle bir not yazdı.

Kıymetli sanatkârimin eski millî sanatın hakkında uzun, cıvıllı incelemeleri içinde ettiği fikirler ve topladığı eserler her

Türkün göğsünü gururla süsleyecek kadar değerlidir.

Bizim gördüğümüzde sanatın, modanın geçmişi geçtiği diye anıların ünü kurtulmuş bir şekilde sürüyor. Bunların örnekleri de sanatın ve sanatçının ancak bugün anılarına üzülmeye başlıyorlar. (Devamı 4 üncüde)

Bu işlerde pek çok şey vardır. Bayan Melek Ceâli bu ilk konuşmasında yalnız keten üzerine renkli ipek ve sünya ile işlenen müstakim çevre ve şekillerden bahsetti. Bunların yanı sıra Bursa köylerinde yaptıkları ağızmalarda ele geçirdiğini söyledi.

Köylerdeki bu tür işler, cıvıllı, beşli bir köy kadının evinde çalıştırılan kadınlara bizzat kıymet bildirilen, millî sanat eserlerine rastlamak. Türkün, bu Türkün vaktiyle ne işler, ne beşli bir sanat zevkine sahip olduğunu anlatıyor mu?

Bu işlerde hemfikir, hayran, nazik ve etnik tabiiat unsurları motifleri karşılıyor. Seçim geliyor.

Renklerde önce bir beşli renkleri österen, en kıymetli renkler seçilmiştir: havalı mavimsi, arook pembe, sarımsı, arook veşil gibi bun solmuş ve tıbbî renkler... Bizzatıyla renk güzel işlenmiş olan bu renkler arasında etnik motifler ve vakımlar vardır. Bunlar da o bere renk ve seçilmiştir. Bir beşli bir kıymet vermiştir.

Melek Ceâli, bizzat birçok garip müzede bulunan eserlerinde bizzat ile saklanan bu eski belgelerin bir kısmını, Türkün o muazzam istiklal devrinde nasıldığını, Macaristanın yavuluşuna; bizzat evlerinde görülen birçok işlemlerde eski Türk sanat eserlerinin izleri bulunduğunu anlatır. Meselâ,

## EK: 7.2.

### “Türk İşlemeleri” Sergileri ile İlgili Makaleler

- Şükufe Nihal'in yazısı;<sup>39</sup>

“Çok değerli sanatkarımız Bayan Melek Celal, geçen hafta, Beyoğlu halkevinde eski Türk elişlerine dair bir konferans verdi ve projeksiyonla birçok renkli örnekler gösterdi. Kıymetli sanatkarın eski milli sanatımız hakkında uzun, ciddi incelemelerle elde ettiği fikirler ve topladığı eserler her Türk'ün göğsünü gururla kabartacak kadar değerlidir.....Melek Celal, bize, birçok garp memleketleri müzelerinde itina ile saklanan bu eski işlerimizin bir zamanlar, Türkün o muazzam istila devrinde nasıl Balkanlara, Macaristan'a yayıldığını, bugün oralarda görülen birçok işlemlerde eski Türk sanat eserlerinin izleri bulunduğunu anlattı... .Bu işlerin pek çok nevi vardır. Bayan Melek Celal, bu ilk konferansında yalnız keten üzerine ipek ve sırma ile işlenen mendil, çevre ve örtülerden bahsetti. Bunların çoğunu Bursa köylerinde yaptığı araştırmalarda ele geçirdiğini söyledi. Köylerimizde fakir bir çiftçinin, basit bir köy kadınının evinde eskiden kalmış böyle kıymet biçilmez, zarif sanat eserlerine rastlamak, Türkün, öz Türkün vaktiyle ne ince, ne bedii\* bir sanat zevkine sahip olduğunu anlatmaz mı?”

---

<sup>39</sup> Şükufe Nihal, **Vakit Gazetesi**, 20.12.1940

\* Bedii: Güzellik, güzel



- Fahri Celal'in yazısı "Bayan Melek Sofu"<sup>38</sup>

Maruf\* ve meşhur ressamımız, hattat Kamil Akdik'e dair yazdığı eserinden sonra şimdi de Şeyh Hamdullah Hazretlerinden bahseder bir tetkik daha yayınladı. Zamanın şık ve zarif ve lisan bilir bir kadınının bu kadar mazisine bağlı, memleketinin büyüklerine bu derece meftun\*\* olmayı bilişine biraz hayret eder gibiyiz değil mi? Moda'daki modern köşkünde eski nakışlar, eski elişleri ortasında hayran, sanatkar elleri arasında onları ahababa izah ede ede, anlata anlata bitiremeye bitiremeye huzur ve sükun içinde fakat kalbi titreye titreye yaşar. İşte bu yaşayış kimseye benzemeye gayri mütenezzil\* bırakarak şimdi de eski yazının kıblesi, büyük üstat, Mikelanji, Fidyası Şeyh Hamdullah ile bildik çıkarmış. Beş yüz sene içinde muakkip\*\* ve mukallitten\* başka eşi, emsali çıkmadan, çıkmadan geçen ömrünü tetkike girişmiş... Hep anlayarak, bilerek...Şeyh Hamdullah hayranlarından topladığı levhalarını Topkapı Müzesi'nde tamamlayarak hep kuşe kağıdına bastırmış.

Şeyh Hamdullah'ın yazıları insan kudretinin üstündedir. Resmin, boyanın günah olduğu bir memlekette resmin, boyanın, tablonun manasını bir vavın gözüne toplamaya çalışan bu sanat bizi çorak yerlerde coşturmuş...ve birçok da harap etmiş...Bu coşkunlukları Şeyh Hazretlerinin her harfinde bulmak ve empresyon ve ekspresyonlar sanatını onda katre katre duymak uzun bir antrenman istemez. Tıpkı büyük musikileri anlamak için hiçbir hazırlığa ihtiyaç olmadığı gibi...

Melek Sofu Hanımefendi, kibar ressamımız bu kadar ayrı bir kültür, ona göre bir huzur ve aram\* isteyen bu muğlak işlerle uğraşırken muhakkak ki kendine layık,

---

<sup>38</sup> Fahri Celal, "Bayan Melek Sofu", **Tan Gazetesi**, 1949

\* Maruf, marufa: Bilinen, tanınmış, ünlü.

\*\* Meftun: Büyülenmiş, vurgun

• Mütenezzil: Alçalan, Kötü bir işi işleyen

\*\* Muakkib, Muakkibe: Bir şeyin ardına düşen takipçi

\* Mukallid: Taklitçi, yansıluyıcı

\* Aram: Dinlenme, rahat etme

İşlemelerdeki Türk tezyinatı\* hakkında çıkan ilk Türkçe eser olan bu kitabla (kitapla), Melek Celal, büyük bir boşluğu doldurmuş bulunuyor. Kendisinin de temenni ettiği gibi, bu ilk ve cesur denemesinin daha mufassal\*\* tetkiklere yol açmasını ümid edelim.”



\* Tezyin: i. Süsleme

\*\* Mufassal, mufassala: s. Uzun uzadıya anlatılan

## EK: 7

### Melek Celal Sofu Hakkındaki Makaleler ve Gazete Haberleri

#### EK: 7.1.

#### Kitaplarıyla İlgili Makaleler

- Nurullah Berk'in yazısı;<sup>37</sup>

“...Melek Celal öteden beri sanat muhitlerimizce tanınan seçici bir kadındır. Onun, güzel sanatlara olan büyük bağlılığı, sadece bir amatörlük olarak kalmayıp, bahislerin derinliğine nüfuz etmektedir. Melek Celal'in telif etmekte olduğu koleksiyonun ilk cildi, “Reisülhattatın Kamil Akdik” adı altında geçen sene neşredilmişti. Bugün Melek Celal bize nefis bir “Türk İşlemeleri” hediye ediyor. Koleksiyonun ilk cildi gibi renkli ve renksiz resimleri ile büyük bir zevk mahsulü olan bu kitab, Türk tezyini sanatlarının en zengin kısımlarından biri olan “İşlemeler hakkında esaslı malumat vermektedir. Yağlık, çevre, havlu, örtü veya bohçalar gibi her gün kullanılan eşyayı süsleyen Türk tarihi işlemelerine dikkat ve tetkik gözüle bakacak olursak, onların çizgi, renk ve terki<sup>\*</sup> bakımından namütenahi<sup>\*\*</sup> zenginliğinde bir sanat taşıdığını görürüz. Melek Celal'in kitabı, işlemlerin muhtelif karakterlerini tebarüz<sup>\*\*\*</sup> ettirdiği gibi en güzel nünunelerini de gözlerimiz önüne sermektedir. Bir kısmı renkli olan bu nünuneler, XVI nci, XVII inci, XVIII inci ve XIX uncu asır Türk işleme tiplerinin en karakteristikleri arasından seçilmiştir. Muharrir,<sup>°</sup> kısa ve sarih<sup>\*\*</sup> tariflerle, muhtelif işleme tarzları, üslubları hakkında faydalı malumat vermektedir.

---

<sup>37</sup> Nurullah Berk, (Gazetenin ismi bulunamadı), 06.08.1939, (Doğan Paksoy Koleksiyonu), (Melek Celal'in kendi arşivinde bulunmuştur)

\* Terki<sup>b</sup>: *i.* Birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme.

\*\* Namütenahi: *s.* Sonsuz, uçsuz bucaksız

\*\*\* Tebarüz: *i.* Görünme, gözükme, belirme

• Muharrir: *s.* Yazar

\*\* Sarih: *s.* Açık, belli, sade, halis

Prof. Dr. A. STOSBERG  
München 27, Arberstr. 18

Mnich 11 Kasım 1965

Tıbbi Rapor

Mnich 19, Taxisstr. 21 no. da mukim Dr.  
A.E. Lampé nin refikası Sayın Alek Lampé sene-  
lerdenberi tıbbi kontrolun altında bulunmaktadır.  
Sayın Lampé bir kaç yıl önce ağır bir kalp  
infarktüsü geçirdi ve infarktüs tedavisi altı  
aydan fazla bir müddetle sıkı bir yatak istirahatı-  
tini gerekli bildi. Hastası, bu kalp infarktüsünden  
sonra devamlı surette bakıda ruhta, hale geldi .  
1965 yazında meydana gelen bir beyin  
kanaması sonucu sağ tarafında tam felç teşekkül  
etti ve ayrıca ağır diraga bozukluklar, konuşma  
ve kaline kalma güçlüğü ve sair ortaya çıktı.  
Bu hastanın sebebiyle hasta ile doğru düğün bir  
konuşma yapılmak güçleşti , zira hasta istediği  
kelimeleri bulup çıkarabildiği için ağır ve tehlikeli  
hastalıklara maruz kalmaktadır . Bunun  
doluğudur ki hastanın mühasıran pekki itinasını  
konusunda bulunan hastabakıcılar tarafından bakın  
ve itinasını teki tutulması gerekmektedir . Bu gibi  
hastalar hastalığın muayenelerine vakıf -  
olmaları için ağır hastaların daha iyi bir tesas  
kuvvetlidir . Bu hastanın sıhhi durumu ciddi  
olduğu için daha uzun bir zaman sigareti kabulü  
mümkün olmayacaktır . Bu sigaretler ,

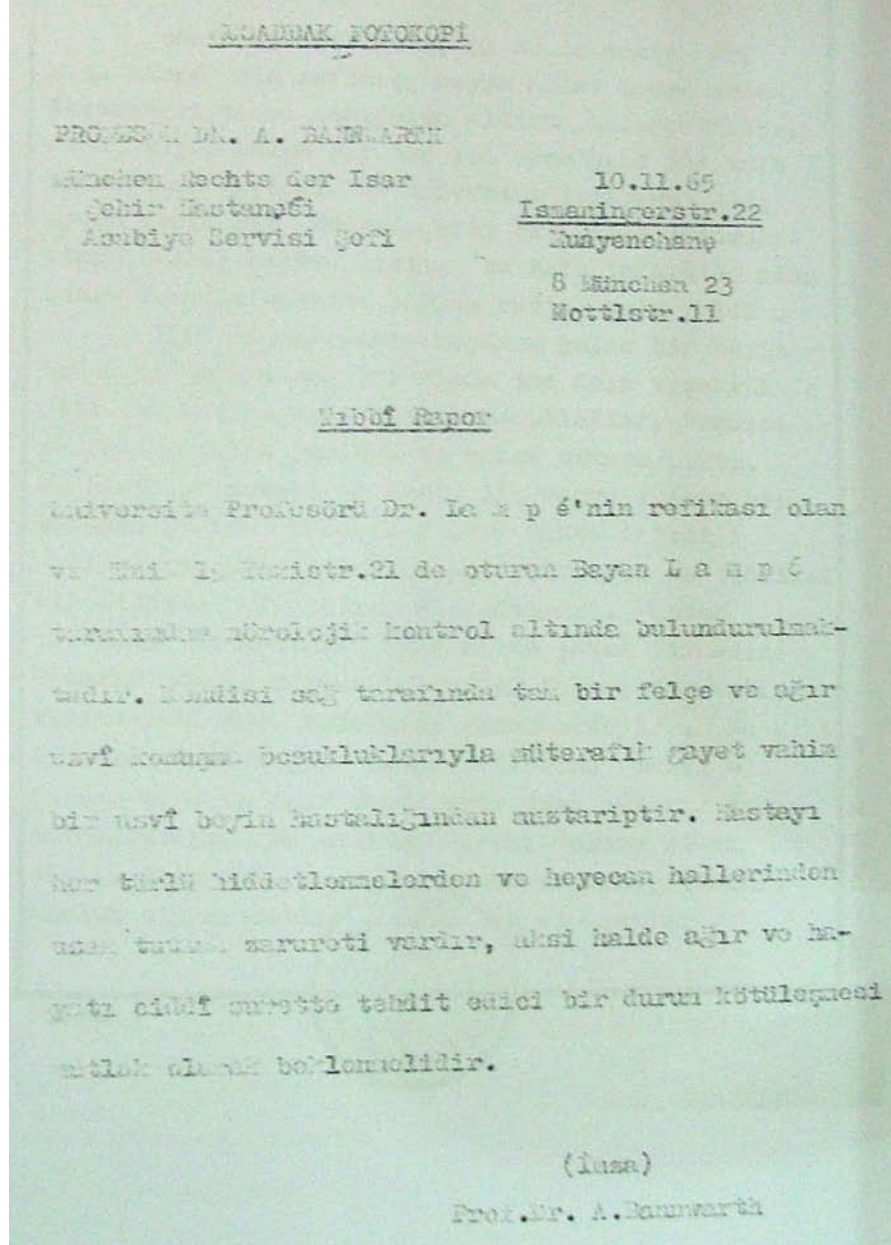
Nimne : 1



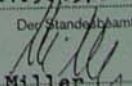
1966 - Darius Maibaum

EK:6

Melek Celal ile İlgili Doktor Raporları

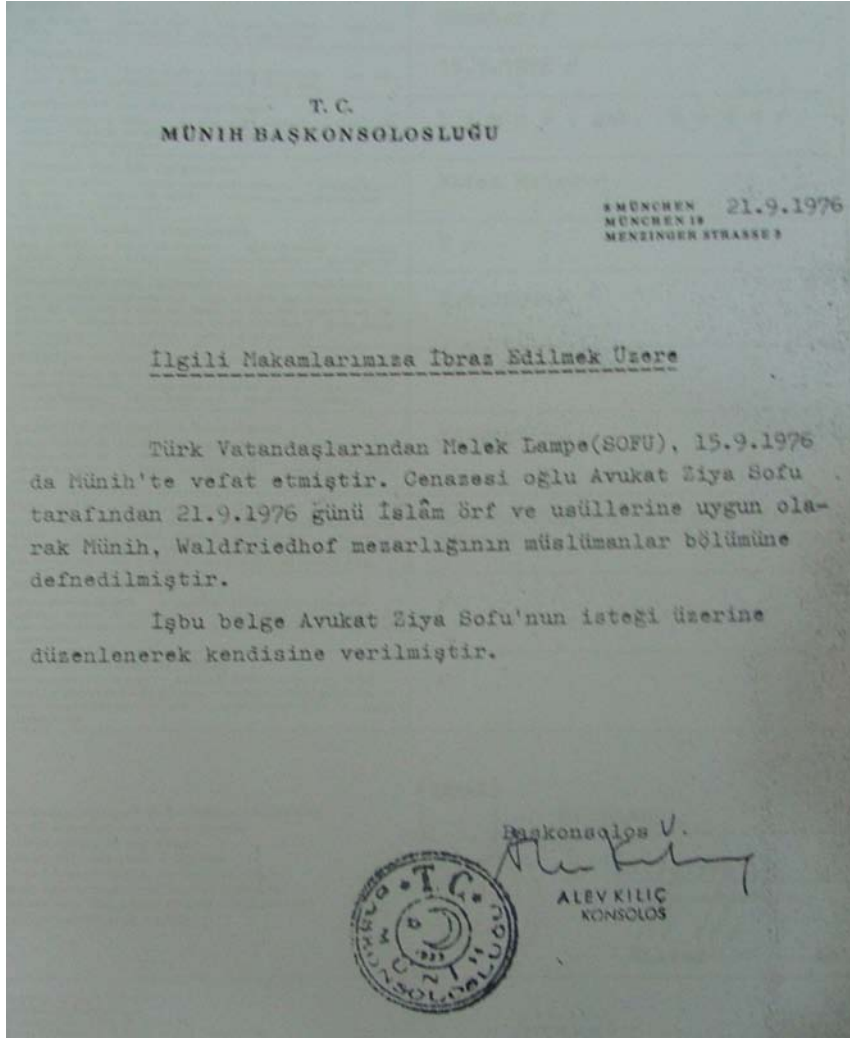




<b>C</b>	Staat: BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND État: RÉPUBLIQUE FÉDÉRALE D'ALLEMAGNE Staat: FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY Estado: REPUBLICA FEDERAL DE ALEMANIA Stat: REPUBLICA FEDERALE DI GERMANIA	Staat: BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND Devlet: FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ Država: SAVEZNA REPUBLIKA NEMAČKA	Gemeinde: München ✕ Standesamt IV München, Nr. 1925/ 1976 Comune de - Municipality - Municipio de - Comune di - Gemmeite - Kêy neya mahalle - Qoyun
	<b>Auszug aus dem Todesregister</b> Extrait des registres de l'état civil concernant un décès - Extract of the register of death - Extracto del registro de defunciones - Estratto del registro delle morti - Utskaat uit de registers van de burgerlijke stand omtrent een overlijden - Ölüm kayıt hüsnası sunu - İstisat ic mal'one kyyge utruñ		
	a) Todesort:	München ✕	
	b) Todesdatum:	15.9.1976 ✕	
c) Familienname des (der) Verstorbenen:	Lampé, geb. Sofu ✕		
d) Vornamen des (der) Verstorbenen:	Fatma Melek ✕		
e) Geschlecht des (der) Verstorbenen:	F ✕		
f) Geburtsdatum oder Lebensalter des (der) Verstorbenen:	2.4.1896 ✕		
g) Geburtsort des (der) Verstorbenen:	Istanbul, Türkei ✕		
h) Letzter Wohnsitz des (der) Verstorbenen:	München ✕		
i) Name und Vornamen des letzten Ehegatten:	Dm. Dr.med. Lampé Arno Eduard ✕		
j) Name und Vornamen des Vaters:	✕		
k) Name und Vornamen der Mutter:	✕		
Ausstellungsdatum, Unterschrift und Dienstsiegel des Registerführers date de délivrance, signature et sceau du dépositaire fecha de expedición, firma y sello del depositario data in cui è stato rilasciato l'atto, con firma e bollo dell'ufficio datum van afgifte, ondertekening en zegel van de bewaarder veridigi tarih, nüfus (ahvali şahadet) memurunun imzası ve mühürü datum izdavanja, potpis i pečat matičara			München 21.9.1976 Den Standesamt  Miller Le.
Bestell-Nr. 15/468-5 - C 269 Internationale Sterbekunde (Komplett-SÄmt Mappe III Tasche 65) Verlag für Standesamtswesen GmbH, Frankfurt/AM.			80 9 8 7 6 5 4 20 19 18 17 16 15 14 15/468-5

**EK:5**

**Almanya'da ve Türkiye'de Düzenlenmiş Ölüm Belgesi**



EK:4

Atatürk İçin Yaptığı Madalya

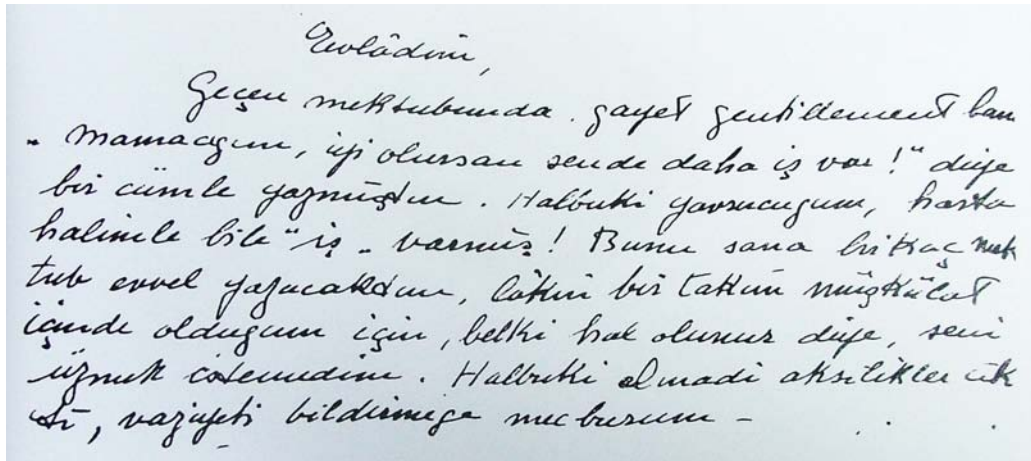


### EK:3

#### El Yazısıyla Yazdığı Mektuptan Alıntı (20.01.53 tarihli)

Evladım,

Geçen mektubunda gayet "gentilement" bana, "Mamacığım, iyi olursan sende daha iş var" diye bir cümle yazmıştın. Halbuki yavrucuğum, hasta halimle bile "iş varmış"! Bunu sana birkaç mektup evvel yazacaktım, lakin bir takım müşkülat içinde olduğum için, belki hallolunur diye, seni üzmemek istemedim. Halbuki olmadı, aksilikler çıktı, vaziyeti bildirmeye mecburum....



Evladım,  
Geçen mektubunda . gayet gentilement bana  
"Mamacığım, iyi olursan sende daha iş var!" diye  
bir cümle yazmıştın. Halbuki yavrucuğum, hasta  
halimle bile "iş varmış"! Bunu sana birkaç mek  
tup evvel yazacaktım, lakin bir takım müşkülat  
içinde olduğum için, belki hallolunur diye, seni  
üzmemek istemedim. Halbuki olmadı aksilikler çıktı  
Evladım, vaziyeti bildirmeye mecburum -

## 2 san'atkârın eserlerini birleştiren bir sergi...

İhab Hulusinin afis ve Meleğin yağlıboya tabloları  
takdirle geziliyor ve çok beğeniliyor

Mani apartmanı  
nınin genç bir daire  
inde genç ve çok  
tanınmış afis ressamı  
nu İhab Hulusi bir  
sergi açtı.

Reviyede afis yap  
mak san'atı, süren  
de bedel bir haye  
can yaratmak kay  
necunu güden bir  
san'at değildir. Bu  
san'at birer bir san  
atır. Yani herhan  
sı bir metin beğen  
dirilmek istemek için  
olmuş hokinda yazı  
laştıkları propagandist  
ve reklâm o metin  
Güvenle alâkaya u  
yandıracak en iyi bir  
san'atıdır ve işte genç ressam İhab  
Hulusi Avrupa'da resim tablolari  
nemelektininize yerleştiğinden beri  
bu san'at deşil, ayrıca reklâm yapmak  
işini de Türkiye'de İhab Hulusi an  
lamıştır, diyorlar.

İhab Hulusinin elde yapılmış afişler  
araya girilmeden önce birde yapılan rek  
lâm afişleri Kapalıçarşıdaki vitrinler ge  
riyi gösterdi, bir san'at ve ticaret mektebi  
zarından hiçbir kıymeti olmayan şeylerdir.  
Eskiden yeni bir afişle, bir Avrupa a  
lınını ilk nazarda seçebilirdik. Halbuki  
İhab Hulusinin afişleri bize bütün yeni  
resim sanatının da Avrupa resim sanatı  
tarafında çağrışabileceklerini gösterdi.

Mani apartmanında tezahürat eser  
lerinin hepsini biz eskiden tanıyorduk. On  
ları sergi, sergi duvarlarında, sokaklarda,  
timsahlarda seyretmiştik. Şimdi bunları  
toplu bir halde görmek fırsatını, bütün  
resim sanatına adeta müstakkiniz.

Sergiye geliyoruz. İhaner köşerüğü  
seleri üzerindeki etiketler bize Alkor  
işlerinin üstüne bütün gelen en güzel ve  
en dekoratif etiketlerdir.

Ve Yalova ile İstanbul turizm afişle  
rindeki kompozisyon ve Misirda Türk  
tümünü satmak için yapılan reklâmın  
kıymetli san'atların en hoş gelecek eser  
lerinde doyulabilir.

Aynı dairenin diğer salonlarında Me  
lek arzama bayran hassas ve duygulu



İhab Hulusinin sergisinden bir köşe

bir kadın fırçasından çıkan yağlıboya es  
erleri teşah ediyor.

Bütün bu salonları gezip dolandıktan  
sonra Bayan Meleğin yalnız kuvvetli e  
serlerini değil, bu salonlardaki bütün me  
sasını ve her etüdüne teşah etmek için  
böyle bir sergi yapmış olduğu itibarı ben  
de hisal oldu. Çünkü bu eserler arasında  
en son salonda bulunan küçük barman  
tablosu gibi hakikaten çok kıymetli bir  
eser bulunduğu gibi, sanatın verimsiz züm  
lerinde yapmış olduğu bazı çocukça lev  
haların da duvarlara asılmış olduğunu  
gördüm.

Esasen eserlere teker, teker bakıldık  
zaman san'atkârın kendi kendine yaptığı  
araştırmaları aralarında bir tasvir yapma  
dan sergiye yolladığı görülüyor.

Bayan Meleğin tabloları bazen tama  
mlempresiyonisttir. Baran forma ve  
tekle son derece ehemmiyet veren bir sa  
hım tizliği görülür. Bazı levhalar ro  
mantiktir.

Mesela ilk salondaki yeşil serviler em  
presiyonist, yanındaki çiplak kadın tea  
lüt, karşı duvardaki bapçı bir ukonlemp  
kenarına dayıyan kadın romantik bir fırça  
nın eseridir.

Maamafik genç sanatı söylemeliyiz ki  
bu salonlar doluduran eserler, henüz ol  
gunlaşmamış, fakat araştırma kaması bir  
san'atkârın büyük bir hırsıyla çalı  
makta ve araştırmakta olduğunu bize gö  
sterdiği için bizi gene memnun etmiştir.

- “Melek Celal’in Sergisi” ile ilgili yazı 2: <sup>46</sup>

...Aynı dairenin öbür salonlarında Melek imzasını taşıyan hassas ve duygulu bir kadın fırçasından çıkmış yağlıboya eserler teşhir ediliyor. Bütün bu salonları gezip dolaştıktan sonra Bayan Meleğin yalnız kuvvetli eserlerini değil, bu senelerdeki bütün mesaisini ve her etüdünü teşhir etmek için böyle bir sergi yapmış olduğu intibai bende hasıl oldu. Çünkü bu eserler arasında en son salonda bulunan küçük harman tablosu gibi hakikaten çok kıymetli bir eser bulunduğu gibi, artistin verimsiz günlerinde yapmış olduğu bazı çocukça levhaların da duvarlara asılmış olduğunu gördüm. Esasen eserlere teker teker bakıldığı zaman sanatkarın kendi kendine yaptığı araştırmaları aralarında bir tasnif yapmadan sergiye yolladığı görülüyor. Bayan Meleğin tabloları bazen tamamen empresyonisttir. Bazen forma ve şekle son derece ehemmiyet veren bir realizm titizliği görülür. Bazı levhalar\* romantiktir. Mesela ilk salondaki yeşil serviler empresyonist, yanındaki çıplak kadın realist, karşı duvardaki, başını bir iskemlenin kenarına dayayan kadın romantik bir fırçanın eseridir. Mamafih gene şunu söylemeliyiz ki bu salonlar dolduran eserler, henüz olgunlaşmamış, fakat araştıran hassas bir sanatkarımızın büyük bir hızla çalışmakta ve araştırmakta olduğunu bize gösterdiği için bizi gene memnun etmiştir.

---

<sup>46</sup> Anonim, “İki Sanatkarın Eserlerini Birleştiren Bir Sergi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 29 Eylül 1935

\* Levha: Bir yere asılmak üzere yapılmış yazı, resim, tablo.

## Melek Celâlin Sergisi

Tan 2-10-35

Geçen hafta Mısır apartmanının birinci katında kıymetli bir ressamımızın sergi açtığını haber vermiştik. Melek Celâl İhâp Hulusînin âîşleri yanında yağlı ve sulu boyanın, pastel ile süsenin güzel örneklerini serdi. Evvelce Galatasaray sergilerinde üç köşeli bir imza taşıyan bu ressam kadının eserleri sanki herbiri başka başka insanların ellerinden çıkmış gibi o kadar ayrı janr ve üslûp gösteriyorlar. Meselâ natürmortlarında ince bir zevk, olgun bir teknik ile çalışan Melek Celâl nûlûlerinde zayıf. Kadınlığından em, yoksa canlı modelden fazla natürmort çalışmasından mı gelen bir bilgi ve zevkle Melek Celâl'in vazeleri, çiçekleri, krizantem, magnolya ve menekşeleri daha vakıtsane boyadığını görüyoruz.

Manzamlar, boya ve desen sağlamlığından sarımsız, çerçevesinin içinde hatikülâde güzel kompozit edilmiş şeylerdir.

Aynı zamanda Melek Celâl insan-



Melek Celâl'in bir natürmortü

da et ve form lezzetini alacak şekilde çalışmak fırsatını bulabilmiş olsaydı portrelerinde muhakkak ki daha canlı işler meydana getirebilecekti. Melek Celâl'in sergisinde gördüğümüz portreler, kıssık çalışmak arzusu ve kirpik saymak gibi zâflarına kapılmış olmakla beraber fırçasını kısıp kıvrak süken o tutkunluktan kurtulduğu gibi mükemmel bir portre ressamı olacağını müjdeliyen işaretlerdir. Meselâ boyamız olmasana rağmen Fazıl Ahmedin krokisi ötekilerinden daha farklı.

Vellhasıl gerek karakter itibarile olsun, gerek renk itibarile olsun Melek Celâl'in portrelerinde "portre" yi anlamış bir hal var.

Melek Celâl'in bilhassa bu sergisinde üç tane ofort var ki üçü de güzel. Zaten Melek Celâl peyizajlarında çizgi itibarile harikulâde.

Melek Celâl'de resim ve boya kabiliyeti o kadar geniş bir tecelliye mazhurdur ki, tabloları için birer büyük san'at eseridir diyebilmemiz için fırçasının bileğinden yakalayıp onu bir çıkmazda boğmak istiyen kötü empresiyonizm inhimakinden kendini kurtarması lâzımdır. Bununla beraber Melek Celâl Türkiye'de resime çalışan beş kadının en muvaffak olanıdır.

Natürmortlarında ve ofortlarında ki sadelikle çalışmakta devam ederse pek kısa bir zaman sonra Melek Celâl'in, janrında büyük bir artist olarak meydana çıktığını göreceğiz.

Melek Celâl, Türkiye'de yalnız başına kendi eserlerinden bir sergi açan ilk Türk kadınıdır. Kendisini gerek bu teşebbüsünden, gerekse resimlerdeki muvaffakiyetinden dolayı tebrik ederiz.

Melek Celal'in bilhassa bu sergisinde üç tane ofort\* var ki üçü de güzel. Zaten Melek Celal peyzajlarında çizgi itibarile harikulade. Melek Celal'de resim ve boya kabiliyeti o kadar geniş bir tecelliye\*\* mahzardır ki, tabloları için birer büyük sanat eseridir diyebilmemiz için, fırçasının bileğinden yakalayıp onu bir çıkmazda boğmak isteyen kötü empresyonizm inhimakinden\*\*\* kendini kurtarması lazımdır. Bununla beraber Melek Celal Türkiye'de resme çalışan beş kadının en muvaffak olmuşudur. Natürmortlarında ve ofortlarındaki sadelikle çalışmakta devam ederse pek kısa bir zaman sonra Melek Celal'in, janrında büyük bir artist olarak meydana çıktığını göreceğiz. Melek Celal, Türkiye'de yalnız başına kendi eserlerinden bir sergi açan ilk Türk kadınıdır. Kendisini gerek bu teşebbüsünden, gerekse resimlerindeki muvaffakiyetinden dolayı tebrik ederiz.<sup>45</sup>

---

\* Ofort: (Fr. Eau-forte) Metal bir plaka üzerindeki resmi, asitle yedirme esasına dayanan gravür. Metal olarak çinko, bakır ve alüminyum gibi madeni plakalar kullanılır. Bu plakaların üzerine asitin etki yapmayacağı asfalt ya da 2 ölçü asfalt+2 ölçü balmumu+1 ölçü reçine karışımı bir vernik eritilerek yaydırılır. Eğer yumuşak vernik yapılmak isteniyorsa 1 ölçü vernik içine 2 ölçü don yağı ya da vazelin katılır. Bu vernik daha çok ince izler elde etmek için kullanılır. Gravür asiti ise, 1 ölçü nitrik asit, 9 ölçü su ile yapılır. Asiti daima suyun içine azar azar dökmek gerekir. Kesinlikle asit içine su dökülmez. Vernikli plaka hazırlandıktan sonra üzerine ucu sivri bir aletle istenilen resim yapılır ve asitin içine 10-15 dakika bırakılır. Ondan sonra plaka, terebentin, tiner ya da benzin içine atılarak üzerindeki vernik temizlenir ve plaka üzerindeki yarıklara mürekkep yedirildikten sonra nemlendirilmiş (tavlanmış) özel bir kağıdın üzerine basılır. (Adnan Turani, **Sanat Terimleri Sözlüğü**, 10.bs., Remzi Kitabevi, Kasım 2004. s.83)

\*\* Tecelli: 1. Görünme 2. Tanrı kudret ve sırrının kişilerde ve eşyada eserinin görülmesi

\*\*\* İnhimak: Bir şeye fazla düşme

<sup>45</sup> Anonim, "Melek Celal'in Sergisi", **Tan Gazetesi**, 09.10.1935



## EK: 7.3.

### Resim Sergileri ile İlgili Makaleler

- “Melek Celal’in Sergisi” ile ilgili yazı 1: <sup>44</sup>

Geçen hafta Mısır apartmanının birinci katında kıymetli bir ressamımızın sergi açtığını haber vermiştik. Melek Celal, İhap Hulusi'nin afişleri yanında yağlı ve suluboyanın, pastel ile fuzenin güzel numunelerini serdi. Evvelce Galatasaray sergilerinde üç köşeli bir imza taşıyan bu ressam kadının eserleri sanki her biri başka başka insanların ellerinden çıkmış gibi o kadar ayrı janr ve üslup gösteriyorlar. Mesela natürmortlarında ince bir zevk, olgun bir teknik ile çalışan Melek Celal, nülerinde zayıf. Kadınlığından mı, yoksa canlı modelden fazla natürmort çalışmasından mı gelen bir bilgi ve zevkle Melek Celal'in vazoları, çiçekleri, krizantem, manolya ve menekşeleri daha vakıfane boyadığını görüyoruz. Manzaralar, boya ve desen sağlamlığından sarfınazar, çerçevesinin içinde harikulade güzel kompoze edilmiş şeylerdir. Aynı zamanda Melek Celal insanda et ve form lezzetini alacak şekilde çalışmak fırsatını bulabilmiş olsaydı portrelerinde muhakkak ki daha canlı işler meydana getirebilecekti. Melek Celal'in sergisinde gördüğümüz portreler, klasik çalışmak arzusu ve kirpik saymak gibi zaaflarına katılmış olmakla beraber fırçasını kısıvrak sıkın o tutkunluktan kurtulduğu gibi mükemmel bir portre ressamı olacağını müjdeleyen işaretlerdir. Mesela boyasız olmasına rağmen Fazıl Ahmed'in krokisi ötekilerden farklı. Velhasıl gerek karakter itibarile olsun, gerek renk itibarile (itibarıyla) olsun Melek Celal'in portrelerinde “portre”yi anlamış bir hal var.

---

<sup>44</sup> Anonim, “Melek Celal'in Sergisi”, **Tan Gazetesi**, 09.10.1935

# Kadıköy Halkevinde Açılan Sergi Münasebetile Türk İşlemeleri Sergisi ve İşlemelerin Ehemmiyeti

**K**adıköy Halkevinde yeni bir hayvanlar gezmesi yapılmış ve bu hayvanlar kadir değerli olan el işlemeleri sergisiyle...

**YAZAN:**  
**TAHSİN ÖZ**  
Türk Halkı Kültürü Enstitüsü

İnsan elinden çıkan sanat eserleri zenginliklerdir. Bu eserlerin her biri bir insanın zihni ve ruhani hayatının bir yansımasıdır. Kadıköy Halkevinde açılan bu sergi, Türk halkının zengin sanat mirasını göstermektedir.

İşlemelerin bu kadar önemli olduğu, sadece bu sergiyle değil, aynı zamanda halkın bu eserlere olan ilgi ve sevgisiyle de gösterilmektedir.

Bu eserlerin her biri bir insanın zihni ve ruhani hayatının bir yansımasıdır. Kadıköy Halkevinde açılan bu sergi, Türk halkının zengin sanat mirasını göstermektedir.

Müzik, edebiyat, görsel sanatlar gibi diğer sanat dallarında da benzer eserler üretilmiştir. Bu eserlerin her biri bir insanın zihni ve ruhani hayatının bir yansımasıdır. Kadıköy Halkevinde açılan bu sergi, Türk halkının zengin sanat mirasını göstermektedir.

İnsan elinden çıkan sanat eserleri zenginliklerdir. Bu eserlerin her biri bir insanın zihni ve ruhani hayatının bir yansımasıdır. Kadıköy Halkevinde açılan bu sergi, Türk halkının zengin sanat mirasını göstermektedir.

Bu eserlerin her biri bir insanın zihni ve ruhani hayatının bir yansımasıdır. Kadıköy Halkevinde açılan bu sergi, Türk halkının zengin sanat mirasını göstermektedir.

**S**ayın Melek ÖZEL, işleme sanatlarında gösterdiği başarıları ve bu sanatın geleceğine olan güveniyle, bu sergiyi düzenleyen komiteye büyük katkı sağlamıştır. Bu eserlerin her biri bir insanın zihni ve ruhani hayatının bir yansımasıdır. Kadıköy Halkevinde açılan bu sergi, Türk halkının zengin sanat mirasını göstermektedir.

İnsan elinden çıkan sanat eserleri zenginliklerdir. Bu eserlerin her biri bir insanın zihni ve ruhani hayatının bir yansımasıdır. Kadıköy Halkevinde açılan bu sergi, Türk halkının zengin sanat mirasını göstermektedir.

Bu eserlerin her biri bir insanın zihni ve ruhani hayatının bir yansımasıdır. Kadıköy Halkevinde açılan bu sergi, Türk halkının zengin sanat mirasını göstermektedir.

- Tahsin Öz'ün yazısı;<sup>43</sup>

“Kadıköy Halkevinin yeni bir başarısı da, geçen Perşembe günü açılan ve on beş gün kadar devam edecek olan el işlemleri sergisidir. Sergi, Sayın Melek Celal Sofu'nun, Türk işlemlerine dair değerli bir konferansından sonra açıldı...Melek Celal, işlemlerdeki motiflerin çeşitlerini, bunların terkiplerini, renklerin güzelliğini ve ahengini bir sanatkarın duyduğu ve gördüğü gibi anlattılar. İşlemlerimizin, Türk halkının üstün zevkinin bir mahsulü olduğunu belirtirken hala köylülerimizin sandıklarında, ecdat yadigarı yığın yığın işlemler olduğunu ve bunlar büyük şehirlerde yapılan işlemlerle mukayese edilince, sanat ve zenginlik itibarıyla birbirinden farksız bulunduğunu ileri sürerek şehrin veya köyün mü diğerinden tesir aldığına anlaşılamayacak bir halde bulunduğunu söylemekle, Türkün fikri istidadını ve vaktiyle köylerimizdeki refahın ne kadar geniş olduğunu anlatmış oluyorduları.

...Sayın Melek Celal, işlemlerimizdeki motiflerin ekseriyetinin stilize edilmiş olduğunu ve bunların serbest bir zeminde kullanıldığını, sanatkarın, maksadı bezemek olduğu cihetle buna erişmek için kendisini bir şey ile mukayyet\* görmediğini ve muvaffakiyetin sırrının da bu olduğunu örnekler vererek kendilerine has ince ve olgun bir ifade ile anlattılar. Yalnız motiflerden bahsederken, birçok sanat eserimizde tesadüf olunan üç yuvarlak şekil ile iki ufki çizginin menşeinin Thchintamani denilen ve budizmin bir sembolü olan mukaddes inciler olduğu kanaatini ileri sürdüler ki, biz, buna ihtimal veremeyeceğiz.

...Sayın ressam, işlemlerimizde kullanılan renkleri ve bunların devir devir nasıl değiştiğini ve bir köylü kızının elindeki mini mini iğnesi ile muhitinde gördüğü her şeyi hissettiği şekilde ve istediği renkte yaptığını ve fakat bunda ne kadar muvaffak olduğunu ne kadar güzel ve açık izah ettiler.

...Sergi, eserlerin üzerine dikkati çekmek gayesi güdülerek sade bir surette tanzim edilmiş, bilhassa ince bez üzerine işlenmiş iki yüz kadar işleme grupları halinde teşhir olunmuştu.”

---

<sup>43</sup> Tahsin Öz, (Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü), “Türk İşlemleri Sergisi ve İşlemlerin Ehemmiyeti”, **Tan Gazetesi**, 25.06.1943

\* Mukayyet, (Mukayyed): 1. Bağlı, sınırlanmış 2.Yazılmış, yazılı, kayıtlı

Atatürk'ün düğünde Partide bulunan Melek Celâl gözyaşları içinde bir madalya yapmıştır. Bu madalyanın bir tarafı, kendisini hürriyete kavuşturmuş olan Ata için matem tutan Türk kadını, öbür tarafı, sönen büyük ışığı sembolize etmektedir.

Melek Celâl eski Türk işlemleriyle ciddi bir şekilde ilgilenmiş, onların sanat bakımından değerlerini belirtmiştir. Bu eski işlerin renk, şekil güzellikleri onun sanatkar ruhunda derin bir sevgi yaratmış, Türk kadınının dehasından doğan o eşsiz ince sanat eserlerine karşı adeta bir büyük aşkla bağlanmış.

Büyük şehirlerde pek kalmamış olan bu eski, tarihi işlemleri bulmak için, Anadolu köylerinde uzun zaman dolayarak incelemeler yapmış ve elde ettiği parçalarla nefis koleksiyonlar meydana getirmiştir. Bu, gerçekten büyük fedakârlıklar bekleyen bir iştir ki, ancak idealist bir ruhun enerjisiyle başarılabılır.

Melek Celâl, bundan sonra bu işler üzerinde ilmi incelemelere başlamış, ve hepsinin, ait olduğu tarihlere göre karakterlerini, hususiyetlerini, sanat değerlerini, gösteren yazılar ve renkli resimlerle «Türk işlemleri» adlı gayet nefis bir eser meydana getirmiştir.

Melek Celâl'in bu koleksiyonlarını görmek, insana erişilmez bir sanat zevki verir ve Türk kadınının bedii yaratıcılığı karşısında, kalbimiz haklı bir övünme ile çarpar. Bu işler, aralarında kat kat ince kâğıtlar açıldıkça gözlerimize tablo tablo ince sanat eserleri halinde serilir. İnce ipek ve keten bezler üzerindeki renk füsunu, şekil, kompozisyon ahengi öyle büyüleyicidir ki, onlara doyamadan, ayrılamadan bakmak ihtiyacını duyarız. Gözlerimizi yaşartacak kadar sanat güzelliği taşıyan o eserler; Melek Celâl'in gökler, güneşler değen hazineleri!...

Melek Celâl; Avrupa mallarının yurdumuza hücumuyla bir zamanlar değerlerini unuttuğumuz bu milli sanat eserlerinizi yeniden yaratmaya çalışıyor.

O eserler ki, saltanat ve ihtişam çağlarımızda, hüyük iktisadularımıza, Macaristan işlerine, Balkanlara, İtalyaya kadar yayılmıştı. Bugün aralarda görülmüyor ve (Rumsen işi) diye kaputmuş şeyler, eski Türk el işlerinin kopyeleridir.

(Baştarafı 1 nci sayfada)

Melek Celâl, Halkevlerinde bu işlerle büyük sergiler açtı; renkli projektörlerle izahlı filmler gösterdi, konferanslar verdi ve ilk defa, Beyoğlu Akşam Kız sanat mektebinde, müdire bayan Ayye ile birlikte kendi hazırladığı modellerle (sim atölyesi) ni kurdu.

Melek Celâl'in ülküsü, bu işleri mümkün olduğu kadar yurda ve bütün dünyaya yaymak, bir yandan eşsiz sanat eserlerimizi tanıtarak, bir yandan da birçok genç Türk kızlarının bu işlerle geçinmelerini sağlamaktır.

Ne hayırlı iş değil mi? Köylerde hâlâ bu işleri yapan kadınlar vardır; lakin ne yazık ki, eski ince zevk yavaş yavaş kaybolmaktadır.

Bütün bu birbirinden üstün şeylerden başka, Melek Celâl, bir başka milli sanatımız olan hattatlıkla da uğraşmış, ve belki de bir resim yapma ihtiyacından doğan hattatlığın değerlerini araştırmış; (Hattat Kâmil Akdik) adlı nefis bir eser meydana getirmiştir. Bu kitapla, şaheser birer tablo olan eski Türk yazısının türlü şekillerini, değerlerini tanıyoruz. (Hattat Şeyh Hamdullah) a ait bir eser de yakında çıkacaktır.

Melek Celâl, şimdi, (Topkapı Sarayı Müzesi) için büyük bir eser hazırlamaktadır.

İlme, sanata ait kitaplarla, albümlerle dolu kütüphanesi, atölyesi ve sanatkar dostları arasında verimli bir hayat geçiren Melek Celâl; giyinmesinden görüşmesine, düşüncesine kadar ince, zarif, sevimli, itinalıdır. İşlenmiş, olgun ruhunun asıllığı pek kısa zamanda insanı kendisine bağlar. Özünü bilgi ve sanatın asıl kaynağından alan heyecan ve enerjisiyle bize şüphesiz daha pek çok kıymetli eserler verecektir. O, meziyetlerini kendisine saklıyarak mesut olmayı düşünmemiş, tersine olarak, onlardan yurdun faydalanmasını zevk edinmiş idealist bir Türk kadınıdır.

asil kaynağından alan heyecan ve enerjisiyle bize şüphesiz daha pek çok kıymetli eserler verecektir. O, meziyetlerini kendisine saklayarak mesut olmayı düşünmemiş, tersine olarak, onlardan yurdun faydalanmasını zevk edinmiş idealist bir Türk kadınıdır.

**TÜRK KADIN DEĞERLERİMİZ**  
**Ressam Melek Celâl**  
*Paran: Şükûfe Nihal*

Tepedelenli Ali Paşa ailesinden olup İstanbul'da doğan Melek Celâl her şeyde önce «insan» vasfının en yüksek ölçülerine sahip bir kadındır.

Bususi olarak esdi, sistemli bir tahsil görmüş, Türkçe kadar Fransızca ve Almanca da iyi öğrenmiş, çok yaşındanberi uyuzuk, sanatkâr zekâsı, duygulu, ince ruhlu ve güzel sanatların her şubesine karşı derin ilgi ve heyecan göstermiştir.

Meghar piyano (Furlani) den villarda piyano ders aldığı gibi, İstanbul'da Hıyanetî ve Fehimî'nin zamanlar rosme çalışmıştır. Bu çok meşgul olduğu, çiçek ve portreler

Melek Celâl, korvetli bir heykeltraştır da: kütüphanesinin duvarlarını süsleyen portrelerin sırasıyla, soluna üstünde yerim bir yağlı boyu çok resimni yanında sıra sıra almadan büstler görülür.

(Devamı 2 no sayfa)



aralarında kat kat ince işler açıldıkça gözlerimize tablo tablo ince sanat eserleri halinde serilir. İnce ipek ve keten bezler üzerindeki renk füsünü\*, şekil, kompozisyon ahengi öyle büyüleyicidir ki, onlara doyamadan, ayrılamadan bakmak ihtiyacını duyarız. Gözlerimizi yaşartacak kadar sanat güzelliği taşıyan o eserler; Melek Celal'in gökler, güneşler değen hazineleri!...

Melek Celal, Avrupa mallarının yurdumuza hücumuyla (hücumu ile) bir zamanlar değerlerini unuttuğumuz bu milli sanat eserlerimizi yeniden yaratmaya çalışıyor. O eserler ki, büyük istila ordularımızla Macaristan içlerine, Balkanlara, İtalya'ya kadar yayılmıştı. Bugün oralarda gördüğümüz ve Rumen işi diye kapıştığımız şeyler, eski Türk el işlerinin kopyalarıdır. Melek Celal, Halkevlerinde bu işlerle büyük sergiler açtı; renkli projektörlerle izahlı filmler gösterdi, konferanslar verdi ve ilk defa Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi'nde, müdire bayan Ayşe ile birlikte kendi hazırladığı modellerle "Sim Atölyesi"ni kurdu. Melek Celal'in ülküsü bu işleri mümkün olduğu kadar yurda ve bütün dünyaya yaymak, bir yandan eşsiz sanat eserlerimizi tanıtırken, bir yandan da birçok genç Türk kızlarının bu işlerle geçinmelerini sağlamaktır. Ne hayırlı iş değil mi? Köylerde hala bu işleri yapan kadınlar vardır, lakin ne yazık ki, eski ince zevk yavaş yavaş kaybolmaktadır.

Bütün bu birbirinden üstün şeylerden başka, Melek Celal, bir başka milli sanatımız olan hattatlıkla da uğraşmış ve belki de bir resim yapma ihtiyacından doğan hattatlığın değerlerini araştırmış "Hattat Kamil Akdik" adlı nefis bir eser meydana getirmiştir. Bu kitapla, şaheser birer tablo olan eski Türk yazısının türlü şekillerini, değerlerini tanıyoruz. "Hattat Şeyh Hamdullah"a ait bir eser de yakında çıkacaktır.

Melek Celal şimdi "Topkapı Sarayı Müzesi" için büyük bir eser hazırlamaktadır. İlime, sanata ait kitaplarla, albümlerle dolu kütüphanesi, atölyesi ve sanatkar dostları arasında verimli bir hayat geçiren Melek Celal, giyinmesinden görüşmesine, düşüncesine kadar ince, zarif, sevimli, itinalıdır. İşlenmiş, olgun ruhunun asilliği pek kısa zamanda insanı kendisine bağlar. Özünü bilgi ve sanatın

---

\* Füsün: Büyü

- Kadın Gazetesi, 31 Mayıs 1958, "Ressam Melek Celal"<sup>42</sup>

Tepedelenli Ali Paşa ahfadından olup İstanbul'da doğan Melek Celal her şeyden önce "insan" vasfının en yüksek ölçülerine sahip bir kadındır. Hususi olarak ciddi, sistemli bir tahsil görmüş, Türkçe kadar Fransızca ve Almanca'yı da iyi öğrenmiş, çocuk yaşından beri uyanık, sanatkar zekası, duygulu, ince ruhiyle, güzel sanatların hemen her şubesine karşı derin ilgi ve heyecan göstermiştir. Meşhur piyanist Furlami'den yıllarca piyano dersi aldığı gibi burada, Almanya ve Fransa'da uzun zamanlar resme çalışmıştır. En çok meşgul olduğu çiçek ve portredir.

Melek Celal, kuvvetli bir heykeltıraştır da; kütüphanesinin duvarlarını süsleyen portrelerin, atölyesinde, sehpa üzerinde yarım bir yağlı boya çiçek resminin yanı sıra alçıdan büstler görülür. Atatürk'ün ölümünde Paris'te bulunan Melek Celal gözyaşları içinde bir madalya yapmıştır. Bu madalyanın bir tarafı, kendisini hürriyete kavuşturmuş olan Ata için matem tutan Türk kadını, öbür tarafı, sönen büyük ışığı sembolize etmektedir.

Melek Celal, eski Türk işlemleriyle de ciddi bir şekilde ilgilenmiş, onların sanat bakımından değerlerini belirtmiştir. Bu eski işlerin renk, şekil güzellikleri onun sanatkar ruhunda derin bir sevgi yaratmış, Türk kadınının dehasından doğan o eşsiz ince sanat eserlerine karşı adeta büyük bir aşkla bağlanmış.

Büyük şehirlerde pek kalmamış olan bu eski, tarihi işlemleri bulmak için, Anadolu köylerinde uzun zaman dolaşarak incelemeler yapmış ve elde ettiği parçalarla nefis koleksiyonlar meydana getirmiştir. Bu, gerçekten büyük fedakarlık gerektiren bir iştir ki, ancak idealist bir ruhun enerjisiyle başarılabilir. Melek Celal bundan sonra bu işler üzerinde ilmi incelemelere başlamış ve hepsinin ait olduğu tarihlere göre karakterlerini, hususiyetlerini, sanat değerlerini gösteren yazılar ve renkli resimlerle "Türk İşlemleri" adlı gayet nefis bir eser meydana getirmiştir. Melek Celal'in bu koleksiyonlarını görmek, insana erişilmez bir sanat zevki verir ve Türk kadınının bedii yaratıcılığı karşısında kalbimiz haklı bir övünme ile çarpar. Bu işler,

---

<sup>42</sup> Şükufe Nihal, "Türk Kadın Değerlerimiz Makalesi", **Kadın Gazetesi**, Yıl:2, Sayı:66, 31 Mayıs 1948, Pazartesi, s:1

## Mes'ut bir tesadüf

### Üsküdar Çocuk Bakımevi

Üsküdar İstanbulun en sevdiğim köşelerinden biridir. Bilmem köşe kelimesini yerinde mi kullanırım? Çünkü Üsküdar kendi başına bir Alem. Bir insan onun tarihine girse bitmez tükenmez fasıllar görür. Derin derin düşünecek ve müteahassis olacak mevzular bulur. Şurasını burasını geze dolassa güzelliğine doyum olmayan çeşmeler ve medreselerle manzaralar karşısına çıkar. Hâsılı bir artist için yalnız Üsküdar bütün ömrüne yazacak, çizilecek, ve boyayacak mevzu hazinesi -dir. Bu sebeple ben İstanbul Anadolu yamacındaki bu mâna rolü parçasına çok alâka duyarım. Ve gelecekte yükselecek mamur İstanbulu düşünürken hayalim, onun üzerinde Üsküdarı en itina ile mütalea edilecek bir dilim diye görür. Fakat şehrimizin (estetik) bakımından zengin olan bu noktası maddi hayatı itibarıyla maalesef hayli fakirdir. Orada birçok aziz yurttaşın yorgun varlığını barındıran mağnum bucaklarını pek çok görürüz. Ve mahrumiyet içinde eziyetli bir ömür süren hayat mazlumlarına karşı insanlığın bize ifasını emrettiği asil ve yüksek vazifeleri daha kolaylıkla duyarız. Geçen gün kıymetli bir tesadüf bu mülâhazaları zihnimde canlandırdı. Ve gönlüme bir hâz ve saadet harareti verdi: Ne

oldu diyeceksiniz? İşte söyleyeceğim. Fakat onu anlatmadan evvel onun kurucularına teşekkür etmeyi borç bilmeliyim. Gördüğüm ve şimdiye kadar görmemiş olduğuma esef ettiğim şeye şu:

Üsküdar Çocuk Bakımevi...

Şu üç mütevazî kelime içinde yurdumuzun ne kadar büyük acıların dan birinin devası var ve aynı zamanda memleketin ne kadar hayati meselelerinden bir tanesi!

Üsküdar iskelesine çıktığımız zaman karşımıza bir mimari nefisesi halinde yükselen ve ustalar ustası Sinanın eserlerinden olan âbideyi bilirsiniz. İşte onun yanındaki medresedir ki, istikbale doğan yeni Türk yavrularını koruyacak yuvayı kurmuşlar. Hem de nasıl temiz, nasıl iftihar edilecek bir dikkat ve vakıfla.. Evet, Avrupanın kilinik, sıhhat yurdu ve saire nevinden birçok müessesesini görmüş, oralarda ızdırap ve tedavi saatleri yaşamış olanlar çabucak hakikati teslim eder.

Bu Üsküdar Çocuk Bakımevi - o iddiasız hali içinde - hiç onlardan aşağı bir manzara göstermiyor. Bilâkis! Bir defa o ne ruh açıcı temizlik! Sanîyen bizim medrese gibi, şu gibi bu gibi birçok metin fakat metruk binalarımızın mimari kıymetleri hiç bozulmaksızın ne kadar faydalı

işlerde kullanılabileceğine bu mîller sese değerli misaldir. Öğrendiğim göre oraya senede binlerce Türk çocuğu getiriliyormuş ve bu suretli günden güne sayısı artan vatan evladı yoksulluğun, hastalığın, bilgisi için afatlerine karşı muhafaza v müdafaa ediliyormuş. Doğrusu bunu görüp zevk duymamak, iftihar ememek kabil değildir. Müessisleri samimiyetle tebrik ederim.

Her ziyalı ve güzel şey, insanı yeni bir hayrin doğumu için ümit ve arzu uyandırır. Bende de aynen öyle oldu.. Üsküdar'da ve deniz kıyısında bir san'at mücevheri vardır ki bugün tamam'le bakımsız ve unutulmuş bir halde durur ve metrukiyet içinde kendisinin bir gün değerini ahyarak ona lâzımgelen ihtimamı götterecek vakuf ve iktidar sahibi eli himmetini bekler:

Şemsi Paşa cami ve medresesi Boğaz üzerinde orası kadar dikkat değer ve sahile güzellik verir bir nokta daha yoktur. Acaba yukarıda bahsettiğim müesseseyi kuranlar teşekkürlerini tekrarlarlarken sa'ade ki mühim bedanın da himmetini intizar etmekte olduğunu söylesen yanlış bir hareket mi ederim? Katıyken böyle zannetmiyorum!

MELEK CELAL



oralarda ıztırap (ıstırap) ve tedavi saatleri yaşamış olanlar çabucak hakikati teslim eder.

Bu Üsküdar Çocuk Bakımevi- o iddiasız hali içinde- hiç onlardan aşağı bir manzara göstermiyor. Bilakis! Bir defa o ne ruh açıcı temizlik! Saniyen bizim medrese gibi, şu gibi bu gibi birçok metin fakat metruk binalarımızın mimari kıymetleri hiç bozulmaksızın ne kadar faydalı işlerde kullanılabileceğine bu müessese değerli misaldir. Öğrendiğime göre oraya senede binlerce Türk çocuğu getiriliyormuş ve bu suretle günden güne sayısı artan vatan evladı yoksulluğun, hastalığın, bilgisizliğin afetlerine karşı muhafaza ve müdafaa ediliyormuş. Doğrusu bunu görüp zevk duymamak, iftihar etmemek kabil değildir. Müessislerini\*\* samimiyetle tebrik ederim.

Her ziyalı ve güzel şey, insanda yeni bir hayrin doğumu için ümit ve arzu uyandırır. Bende de aynen öyle oldu...Üsküdar'da ve deniz kıyısında bir sanat mücevheri vardır ki, bugün tamamiyle bakımsız ve unutulmuş halde durur ve metrukiyeti içinde kendisinin bir gün değerini anlayarak ona lazım gelen ihtimamı gösterecek vukuf ve iktidar sahibi elin himmetini bekler, Şemsi Paşa cami ve medresesi! Boğaz üzerinde orası kadar dikkate değer ve sahile güzellik verir bir nokta daha yoktur. Acaba yukarıda bahsettiğim müesseseyi kuranlara teşekkürlerimi tekrarlarlarken sahildeki mühim bedianın\* da himmetine intizar etmekte olduğunu söylesem yanlış bir hareket mi ederim? Katiyen böyle zannetmiyorum!

---

\*\* Müessis: Kurucu

\* Bedia: Eşi benzeri olmayan bir şey yaratan, böyle yaratılan

- “Üsküdar Çocuk Bakımevi”<sup>59</sup>

Üsküdar İstanbulun en sevdiğim köşelerinden biridir. Bilmem köşe kelimesini yerinde mi kullandım? Çünkü Üsküdar kendi başına bir alem. Bir insan onun tarihine girse bitmez tükenmez fasıllar görür. Derin derin düşünecek ve mütehassis olacak mevzular bulur. Şurasını burasını gezse dolaşsa güzelliğine doyum olmayan çeşmeler ve medreselerle manzaralar karşısına çıkar. Hasılı bir artist için yalnız Üsküdar bütün ömrünce yazacak, çizecek ve boyayacak mevzu hazinesidir. Bu sebeple ben İstanbulun Anadolu yamacındaki bu mana rolü parçasına çok alaka duyarım. Ve gelecekte yükselecek mamur İstanbulu düşünürken hayalim, onun üzerinde Üsküdarı en itina ile mütalea edilecek bir dilim diye görür. Fakat şehrimizin “estetik” bakımından zengin olan bu noktası maddi hayatı itibarile maalesef hayli fakirdir. Orada birçok aziz yurttaşın yorgun varlığını barındıran mağmum\* bucaklarını pek çok görürüz. Ve mahrumiyet içinde eziyetli bir ömür süren hayat mazlumlarına karşı insanlığın bize ifa..nı emrettiği asil ve yüksek vazifeleri daha kolaylıkla duyarız. Geçen gün kıymetli bir tesadüf bu mülahazaları zihnimde canlandırdı. Ve gönlüme bir haz ve saadet harareti verdi. Ne oldu diyeceksiniz? İşte söyleyeceğim. Fakat onu anlatmadan evvel onun kurucularına teşekkür etmeyi borç bilmeliyim. Gördüğüm ve şimdiye kadar görmemiş olduğuma esef ettiğim şey,şu; Üsküdar Çocuk Bakımevi...Şu üç münzevi kelime içinde yurdumuzun ne kadar büyük acılarından birinin devası var ve aynı zamanda memleketin ne kadar hayati meselelerinden bir tanesi!

Üsküdar iskelesine çıktığımız zaman karşımıza bir mimari nefisesi halinde yükselen ve ustalar ustası Sinan’ın eserlerinden olan abideyi bilirsiniz. İşte onun yanındaki medrese yedir ki, istikbale doğan yeni Türk yavrularını koruyacak yuvayı kurmuşlar. Hem de nasıl temiz, nasıl iftihar edilecek bir dikkat ve vakurla\*...Evet, Avrupa’nın klinik, sıhhat yurdu ve saire nevinden birçok müessesesini görmüş,

---

<sup>59</sup> Melek Celal Sofu, “Üsküdar Çocuk Bakımevi”, **Tan Gazetesi**, 13.?.1937

\* Magmum: Gamlı, tasalı, bulutlu, kapalı

\* Vakur: Ağır, ağırbaşlı

## Mezarlık mı, Park mı?

Yazan: Melek Celâl

**B**ir müddettenberi ortada böyle bir dâva var. Bu mesele garize sütunlarında şimdi yeniden mevzu bahis oluyor. Öğreniyoruz ki Beşiktaşta bir mezarlık varmış ve onun park yapılması düşünülmüş, ancak Müzeleşme Müdüriyeti kabiristanın tarihi kıymetli haliz olduğunu ileri sürerek evvelce idarada bulunmuş ve nihayet bazı mezar taşlarının münaasip bir mahalle nakli şartıyla parkın inşasına karar verilmiş... İşte gazetelerde görülen havadisin pek kısa bir özetidir:

Münaasip ben de kendi fikrimi söyleyeyim: Bir şehirde halkın rahat tenefüs edebileceği yerler ve eşsiz parkların ne kadar lüzumlu olduğunu takdir etmemek mümkün değildir. Ancak diğer taraftan da onu tutulmuş lazım gelir ki bir şehrin kendine mahsus bir takım hususiyet ve güzelliğini muhafaza etmek diye (estetik) bir vazife mevcuttur. Bunun anlayamadığım nokta şu:

Boş yerler, mestrük arazalar, bir takım saray koruları dururken neden mutlaka bahçe yapmak için mevcut bir eseri bozmak lazım gelmiş? Bir iki sene evvel bu sakat alıştıysak ne dedik Karacaahmedi de park haline getirmek istememiş mi idi? Dürtü tarafı boş arazalarla çevrili olan bu (ulu) mezarlığı bilmiktan bozup park üstyasını bununla temin etmek arzusunun bir türlü anlayamıyorum. Zira bence bir Karacaahmedi bozmak, bir Süleymaniye camini yıkmak gibi bir işlemler biz için teşkil ederdi. Malûumdur ki bir şehri güzelleştirmek, asriyleştirmek mevcut tarihi eserleri zedelemekle olmaz. Bilakis onları meydana çıkarmak, etraflarını temizliyerek kıymetlerini bütünü belirtmekle olur ki müterakki, verimli bir faaliyet sarfedilmiş olur. Mevzu bahis olan mezarlık meselesine gelince; dikkat ediyorum, ileriye sürülen fikir daima aynı şey; müdenki tarihi kıymetli haliz olan unsur mezar taşlarıdır; şu halde onları itina ile kaldırıp başka bir tarafa nakledelim, diyolar. Peki ama hakikaten bütün kıymet sırf o taşlarda mı? Yerin, toprağın, ağaçların, velhasıl bütün o (atmosphère) eastrlardan gelmiş manevi kıymetin bir değeri yok mu? (Partenon) u söküp başka bir yere kursalar acaba (Akropol) da şilemin hayran olduğu eser

Şehir içinde mezarlık bulunması prensip itibarıyla gayet doğru bir fikirdir. Lâkin tarihi kıymetli bulunan mezarlıklar yeniden defin müessesesi olmadıkça bir ölüm meşheri olmaktan çıkmış demektirler. Fakat altında belki kemik bile kalmamış olan bazı mezar taşları Türk sanatında en güzel yontmacılık ömunesi olarak siyah serpilere ışık ve gölge kontrastları içinde İstanbulla emsalsiz güzellikler veren birer paysage parçası oluyorlar.

Ötedenberi Türkler ölüm ve ademden korkmuş insanlar değillerdir. Cefklerimiz yaşamağı nasıl bildilerse ölümü de o nisbette tabii gördüler. Binaenaleyh vakitile şehir içinde yapılmış olan mezarlıkları görerek hayret etmiyelim. Bununla beraber atalarımız sıhhi ihtiyacı düşünmemiş değillerdi. Çünkü havayı tahkir etmek hassasına malik olan serpil ağaçlarını daima mezarlarımızın bağında görmedesiz. Malûumafik bu demek değildir ki yeni yapılacak mezarlıklar gene şehir içlerinde kulsun. Hayır, bilakis onlar elbette

mi?

Beşiktaşta bir park yapmak istenilmiş ne âla, ne güzel düşünce. Ancak orada Abbas Ağa mezarlığından başka yer yok mu idi? Biraz ileri veya geri gidip o civarda bu ihtiyacı temin edecek diğer bir esere bulamaz mıyız?

ve meşheri ortada maye silinmiş.

Lâkin artık şu eski mezarlıkları rahat bırakalım. Onları temizleyip etraflarına duvar çevirelim ve birer güzellik, zevk ömunesi olarak saklayalım. Dünyanın hiçbir yerinde bütün mezarlıklar kadar ulvi ve sadık bir ölüm sahnesi mevcut değildir.

yere kursalar acaba “Akropol”da alemin hayran olduğu eser aynen mevcut kalmış farzedilebilir mi?

Beşiktaş'a bir park yapmak istenilmiş, ne ala, ne güzel düşünce. Ancak orada Abbas ağa mezarlığından başka yer yok mu idi? Biraz ileri veya geri gidip o civarda bu ihtiyacı temin edecek diğeri bir saha bulamaz mıyız? Şehir içinde mezarlık bulunmaması prensip itibarile gayet doğru bir fikirdir. Lakin tarihi kıymeti bulunan mezarlıklar yeniden defin muamelesi olmadıkça bir ölüm meşheri olmaktan çıkmış demektirler. Fakat altında belki kemik bile kalmamış olan bazı mezar taşları Türk sanatının en güzel yontmacılık nümunesi olarak siyah servilerle ışık ve gölge kontrastları içinde İstanbul'a emsalsiz güzellikler veren birer paysage parçası oluyorlar.

Öteden beri Türkler ölüm ve ademden korkmuş insanlar değillerdir. Cetlerimiz yaşamağı nasıl bildilerse ölümü de o nisbette tabii gördüler. Binaenaleyh vaktiyle şehir içinde yapılmış olan mezarlıkları görerek hayret etmeyelim. Bununla beraber atalarımız sıhhi ihtiyaçları düşünmemiş değillerdi. Çünkü havayı tathir\* etmek hassasına\*\* malik olan servi ağaçlarını daima mezarlarımızın başında görmedeyiz. Maamafih bu demek değildir ki yeni yapılacak mezarlıklar gene şehir içlerinde kurulsun. Hayır, bilakis onlar elbette bu asrın ihtiyaçlarına göre en sıhhi ve makul surette inşa edilmelidir.

Lakin artık şu eski mezarlıkları rahat bırakalım. Onları temizleyip etraflarına duvar çevirelim ve birer güzellik, zevk nümunesi olarak saklayalım. Dünyanın hiçbir yerinde bizim mezarlıklar kadar ulvi ve sade bir ölüm sahası mevcut değildir.

---

\* Tathir: Temizleme, paklama

\*\* Hassa: Bir kimse ya da şeye özgü olan hal

- **Mezarlık mı, Park mı?”<sup>58</sup>**

Bir müddetten beri ortada böyle bir dava var. Bu mesele gazete sütunlarında şimdi yeniden mevzuu bahs oluyor. Öğreniyoruz ki Beşiktaş'ta bir mezarlık varmış ve onun park yapılması düşünülmüş, ancak Müzeler Müdüriyeti kabristanın tarihi kıymeti haiz olduğunu ileri sürerek evvelce itirazda bulunmuş ve nihayet bazı mezar taşlarının münasip bir mahalle nakli şartıyla (şartıyla) parkın inşasına karar verilmiş... İşte gazetelerde görülen havadisın pek kısa bir hülasası.

Müsaadenizle ben de kendi fikrimi söyleyeyim: Bir şehirde halkın rahat teneffüs edebileceği yerler ve ezcümle parkların ne kadar lüzumlu olduğunu takdir etmemek mümkün değildir. Ancak diğer taraftan da unutulmamak lazım gelir ki bir şehrin kendine mahsus bir takım hususiyet ve güzelliklerini muhafaza etmek diye “estetik” bir vazife mevcuttur. Benim anlayamadığım nokta şu: Boş yerler, metruk arsalar, bir takım saray koruları dururken neden mutlaka bahçe yapmak için mevcut bir eseri bozmak lazım gelsin? Bir iki sene evvel bu sakat zihniyet asırdide Karacaahmedi de park yapmak istememiş mi idi? Dört tarafı boş arsalarla çevrili olan bu “ulu” mezarlığı bililtizam bozup park ihtiyacını bununla temin etmek arzusunu bir türlü anlayamıyorum. Zira bence bir Karacaahmedi bozmak, bir Süleymaniye camiini yıkmak gibi tarif edilemez bir cürüm teşkil ederdi. Malumdur ki bir şehri güzelleştirmek, asrileştirmek mevcut tarihi eserleri zedelemekle olmaz. Bilakis onları meydana çıkarmak, etraflarını temizleyerek kıymetlerini büsbütün belirtmekledir ki müterakki\*, verimli bir faaliyet sarfedilmiş olur. Mevzuubahs olan mezarlık meselesine gelince; dikkat ediyorum, ileriye sürülen fikir daima aynı şey; mademki tarihi kıymeti haiz olan unsur mezar taşlarıdır; şu halde onları itina ile kaldırıp başka bir tarafa nakledelim, diyorlar. Peki ama hakikaten bütün kıymet o mezar taşlarda mı? Yerin, toprağın, ağaçların, velhasıl bütün o “atmosphere”e asırlardan gelmiş manevi kıymetin bir değeri yok mu? “Partenon”u söküp başka bir

---

<sup>58</sup> Melek Celal Sofu, “Mezarlık mı, Park mı?”, (Gazetenin ismi bulunamamıştır), 19.02.1939, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

\* Müterakki: İlerlemiş, yukarı çıkmış, yükselmiş

# Restore Edilen Mısır Çarşısında Neler Gördüm ?

Tanınmış Yabancı Bir Mimarın Dediği Gibi: "Ne Zaman Restore Edilmiş Bir Binanın Yeni Aksamı Eskisinden Tefrik Edilmezse O Zaman Tamir Muvaffak Olmuş Sayılabilir..."

Mısır çarşısının tamiri işinin bitmişliği ve açılış töreninin yapıldığı günlerde olmuştum. Çarşının yolları o tarafa doğru; bir çok mimarın, yol açan çarşını görmek istediğim.

İçerisi planda olduğu gibi, her bir binanın her bir kısmının yeniden inşaatına meydana çıkan bu halde de pek güzeldir. Yalnızca, etrafındaki kesim açılmış meydan Mısır çarşısı ve ortadaki ağaç bahçe ve zemin ve zemindeki bir manzara halini almış.

Caminin sağ tarafındaki merdivenlerden bakıldığı zaman çarşının arın usulüne dikkatle bakılan müstakim olan alimler görünüyor. Bunlar, bana hiç de fena görünmüyor. Genç bir çok eski eserlerimizde bunların daha zarif olanları vardır; fakat, bunların da zamanla renkleri matlaşmış ve artık gözde kalmıyor.

Binanın tuğla derinliği iyi değil. Hem renkleri fazla kırıntı, hem de eski usulde yapılmış. Daha iyi çabalarla, çok daha iyi olabilirdi. Masmavi sırttan umumî boyutu itibarıyla iyi bir tesir bırakıyor.

İki küçük Türk mimarı eserini birbirine bağlayan yeşillik saba yerinde ve muvaffak olmuş bir tarafdır. Belli ki binanın mimarının mutlaka ağaçlarla süslenmesi lazım. Ağaç Türk mimarının mütemmim vâriyetindedir. Eksen eseri mimarlarımız bunu çok iyi anlamışlardır ve hepisi birer Architec payageste idiler. Bundan dolayıdır ki güzel (te) ler yaratmıştı biliyorlardı.

Fransız muharrirlerinden Theophile Gauthier, en dokuzuncu eser ortalarına doğru İstanbul'a yaptığı seyahat sonunda yazdığı kitabında, bütün şehrin yeşillikler içinde kurulmuş ve büyük bir bahçe halinde olduğunu söyler.

Bu güzel tesir altında binaya doğru yürürken birden bir kıldım, hepî gıybet denektar, ve güzel bir musiki dinlerken, fakat bu notanın kulagi timalamastra benziyen bir hisse kapadım... Bahçenin tam ortasına tesadüf eden merdivenin iki başında işlerine birer Coctos dikilmiş, iki kötü mermer vaso görmüştüm.

İtalyan bahçelerinin tesirini...



Mısır çarşısının içinden bir köşe

YAZAN:

Melek CELÂL

rin metlûha muvafık olup olmadığünden anlamam; fakat bana teniz ve hay göründü. Zemin tena; dümdüz bir asfalt. İnanırsanız bir binanın içinde değil, sokakta sanıyor. Oran dört köşe büyük taşlar, yahut alü kâğıt tuğlalarla döşenmeliydi.

Bu malzeme herhangî bir sebepten tedarik edilemediği takdirde onları andıran bir hal şekli bulunabilirdi. Teferruat deyip geçmemeli. Bu ufak şeylerdir ki hepî bir araya gelince büyük ve nisbet bir mimarın üslûbuna tesir ederek bir mahiyet alır.

Binanın sağ tarafındaki kapının üzerindeki lokanta yerini harriyatmış. Buraya dar bir merdivenle çıkılıyor. Merdiven pek güzel. Eski şeklini bozmadan bütün hususiyetlerini muhafaza edilmiş. Yalnız yukarıya çıkınca karşınıza gelen kapı tena bir tesir bırakıyor.

Baroque bir ahşap yalı veya köşkün camî hafif kapıları kötü bir şekilde taklit edilmiş. Bu kapılar oranın mahî değil.

İçeri girince bütün binanın en es muvaffak olmuş bir yerle karşılaşıyor.

Lokantanın methalini teşkil eden bu zemin tavan pek tena. Orta camî olan bu tavan hiç bir üslûba uymadığı gibi buraya hiç de yakışmamaktadır. Facla olarak pembeye de boyanmış. Duvarlar beyaz, ç

Gördüm memleketlerde gördüm ve okuduğum kitaplardan öğrendim ki, en güzel yerlerden biri de eski hususiyetini kaybetmeden tamir edilebilir. Bu işte Fransızlar Restauration diyorlar. (Bilmen, bunun Türkçe muşabih olarak üstad Refik Halid'in teklif ettiği "yenileme" kelimesi tam mânâyi ifade eder mi?)

Tanınmış bir mimar bana Parişte iken bunları söylemişti:

"Ne zaman restore edilmiş bir binanın yeni aksamı eskisinden tefrik edilmezse ancak o zaman tamir muvaffak olmuş sayılabilir."

Mısır çarşısının tamiri büyük bir himmetli ve İstanbullulara güzel bir hediye. Bu işle uğraşanlara teşekkür borçluyuz. Yalnız bu gibi işler yapılırken o işin mütehassısları tarafından kontrol edilirse bu büyük ve güzel himmetler daha kusursuz veya daha az kusurlu meydana çıkar.

Eğer böyle yapılsaydı, mesela Semstopea caminin tamiri gibi güzel bir işte de minare nisbeti hatâli olmazdı. Emâge ve mastafa yankı değil mi?

Baroque bir ahşap yalı veya köşkün camlı hafif kapıları kötü bir şekilde taklit edilmiş. Bu kapılar oranın malı değil...İçeri girince bütün binanın en az muvaffak olunmuş bir yeriyle karşılaşılıyor. Lokantanın methalini teşkil eden bu kısmın tavan pek fena. Ortası camlı olan bu tavan hiç bir üsluba uymadığı gibi buraya hiç de yakışmamaktadır. Fazla olarak pembeye de boyanmış. Duvarlar beyaz, çiniler mavi olduğu için renkler birbirini tutmamaktadır. Yan taraftaki iç içe ve kubbeli odaların çinileri çok güzeldir; yalnız tavanlardaki kalem işi tezyinatının renkleri çok sert ve acı olduğundan bu kısımdaki ahengi bozuyor.

Gezdiğim memleketlerde gördüm ve okuduğum kitaplardan öğrendim ki, en güç işlerden biri de eski hususiyetini kaybetmeden tamir edebilmektir. Bu iş Fransızlar Restauration diyorlar. (Bilmem, bunun Türkçe mukabili olarak üstad Refik Halid'in teklif ettiği "yenilenme" kelimesi tam manayı ifade eder mi?)

Tanınmış bir mimar bana Paris'te iken şunları söylemişti: "Ne zaman restore edilmiş bir binanın yeni aksamı eskisinden tefrik\* edilmezse ancak o zaman tamir muvaffak olmuş sayılabilir."

Mısır çarşısının tamiri büyük bir himettir ve İstanbullulara güzel bir hediyedir. Bu işle uğraşanlara teşekkür borçluyuz. Yalnız bu gibi işler yapılırken o işin mütehasısları tarafından kontrol edilirse bu büyük ve güzel himetler daha kusursuz veya daha az kusurlu meydana çıkar.

Eğer böyle yapılsaydı, mesela Şemsi Paşa camiinin tamiri gibi güzel bir işte de minare nisbeti hatalı olmazdı. Emeğe ve masrafa yazık değil mi?

---

\* Tefrik: Ayırma, ayırt etme, seçme

benzeyen bir hisse kapıldım... Bahçenin tam ortasına tesadüf eden merdivenin iki başında içlerine birer Coctus dikili iki kötü mermer vazo görmüştüm. İtalyan bahçelerinin tezyinatından olan bu iki yabancı unsurun orada işleri ne? Bunlar bu güzel Türk eserleri manzumesinin ortasında ne duruyor? Tuhaftır ki üzerinde durulmayacak kadar teferruattan olan bu iki mermer parçası için birçok anlayışlı ve zevk sahibi kimselerin “Aman bunlar buradan kaldırılrsa” dediklerini duydum. Umarım ki müşterek bir arzu halinde tekrarlanan ve manzaranın umumi ahengine aykırı düşen bu vazolar oradan kaldırılır.

Mısır çarşısının orta kapısından içeri girince ilk manzara insanı pek memnun ediyor. Her taraf temiz ve üzerinde iyi çalışılmış. Fakat bilmem neden orası bende Roman üslubunda bir basilique tesiri bıraktı. Kemerlerin şekli mi, tezyinattan ari oluşu mu? Bunu ben de izah edemedim ve mütehassıslara sordum. Bu soruların esnasında anladım ki başkalarında da bu tesir hasıl olmuş. Bunun orada eskiden mevcut ahşap bir takı b balkonların kaldırılmasından ileri geldiğini söylüyorlar.

Kemerlerin, duvarların yontma taş aksamı mükemmel bir şekilde işlenmiş. Dükkanların matluba\* muvafık olup olmadığından anlamam; fakat bana temiz ve hoş göründü. Zemin fena; dümdüz bir asfalt. İnsan kendini bir bina içinde değil, sokakta sanıyor. Orası dört köşe büyük taşlarla, yahut altı köşeli tuğlalarla döşenmeliydi.

Bu malzeme herhangi bir sebepten tedarik edilemediği takdirde onları andıran bir hal şekli bulunabilirdi. Teferruat deyip geçmemeli. Bu ufak şeylerdir ki hepsi bir araya gelince büyür ve nisbet bir mimarının üslubuna tesir edecek bir mahiyet alır.

Binanın sağ tarafındaki kapının üzerinde bir lokanta yeri hazırlanmış. Buraya dar bir merdivenle çıkılıyor. Merdiven pek güzel. Eski şeklini bozmadan bütün hususiyetiyle muhafaza edilmiş. Yalnız yukarıya çıkınca karşımıza gelen kapı fena bir tesir bırakıyor.

---

\* Matlub: 1. İstenilen 2. Alacak, ödünç verilmiş



- “Restore Edilen Mısır Çarşısında Neler Gördüm?”<sup>57</sup>

Mısır çarşısının tamiri işinin bittiğini ve açılış töreninin yapıldığını gazetelerde okumuştum. Geçen gün yolum o tarafa düştü; bir çok münakaşalara yol açan çarşığı görmek istedim.

Şehir planındaki nihai şeklini henüz bulmamış olmasına rağmen Eminönü meydanı şimdiki haliyle de pek güzeldir. Yenicami, etrafındaki kısmen açılmış meydan, Mısır çarşısı ve önündeki ağaçlı bahçe temiz ve zevki okşayan bir manzume halini almış. Caminin sağ tarafındaki merdivenlerden bakıldığı zaman çarşının uzun uzadıya dedikoduları mucip olan alemler görünüyor. Bunlar, bana hiç de fena gözükmedi. Gerçi birçok eski eserlerimizde bunların daha zarif olanları vardır; fakat, bunların da zamanla renkleri matlaştığı için artık göze batmıyor.

Binanın tuğla derzleri iyi değil. Hem renkleri fazla kırmızı hem de eski usulde yapılmamış. Daha iyi çalışılsaydı çok daha iyi olabilirdi. Mamafih uzaktan umumi heyeti itibarıyla iyi bir tesir bırakıyor.

İki klasik Türk mimari eserini birbirine bağlayan yeşillik saha yerinde ve muvaffak olmuş bir tarzdadır. Belli ki bizim mimarimizin mutlaka ağaçlarla süslenmesi lazım. Ağaç Türk mimarisinin mütemmimi\* vaziyetindedir. Esasen eski mimarlarımız bunu çok iyi anlamışlardır ve hepsi birer Architecte paysagiste idiler. Bundan dolayıdır ki güzel “cite”ler yaratmasını biliyorlardı.

Fransız muharrirlerinden Theophile Gauthier, on dokuzuncu asır ortalarına doğru İstanbul’a yaptığı seyahat sonunda yazdığı kitabında, bütün şehrin yeşillikler içinde kurulmuş ve büyük bir bahçe halinde olduğunu söyler.

Bu güzel tesir altında binaya doğru yürürken birden irkildim; tıpkı gayet ahenkter ve güzel bir musiki dinlerken falsolu bir notanın kulağı tırmalmasına

---

<sup>57</sup> Melek Celal Sofu, “Restore Edilen Mısır Çarşısında Neler Gördüm?”, **Tan Gazetesi**, 16.11.1943

\*Mütemmim: Bitiren, tamamlayan

# Mısrıda Türk Sanatı

107

**G**üzel Sanatlar Akademisinin Türk tezyinatı gubesinde çalışan ak sakallı muhterem üstadların hayat ve eserlerini tanıtmak bir iki kitap negretmek arzusu, birkaç ramanda hissedilüyordu. Ortaya çıkarılacak bu eserlere sanatkarlarımızın yaşı en kademli olan üstad Kâmil'den başlamak münaşip görülmüştü. Üstadın hayatı hakkında malûmat edinmek nisbeten kolaydı. Fakat eserlerinin fotoğraflarını elde etmek? Hemen anlaşılır ki işin bu ciheti başarılmasa hayli güç bir vazifeydi. Zira üstad Kâmilin sorulduğu zaman eserlerinin en mühim kısmını Mısrıda Mehmet Ali Paşaya yapmış olduğunu söylemişti.

İşte bugün büyük bir memnuniyetle söyleyebiliriz ki bu müsâkkil nokta pek kolaylıkla halledilebilmiştir. Çünkü Prens Abdülmüminin nazik delâleti ve Mehmet Ali Paşanın iktifası, üstad Kâmilin büyük değerindeki eşsiz eserlerle dolu bir dosya şimdi mevcut bulunuyor. Şu itibarla yakında basım âlemine çıkarılması arzu edilen bu kitap tezyinatî harfler bakımından da kıymetli

Yazan:

**Melek Celâl**

ti pek yüksek bir vesika olarak elimize girecektir. Bu vesile ile Türk sanat âlemi için ehemmiyeti büyük olan bir hususu öğrenmiş oldum:

Prens Mehmet Ali Paşa, Mısrıda bir cami ve bir sarayı yaptırmış. Bu sarayla caminin tezyinatını mülk hasran Türk üstadlarının sanatkar ellerine bırakmış. Tezyinatî yanları (Reisülhattatın Mehmet Kâmil Efendi) ye yazdırmışlar. Kurulan emmarî eserini çini kısımlarını da kâmilin Kütahyaya sipariş etmişler. Prens Mehmet Ali sanatı hem sever, hem anlar, bir sanat muhâbbi olduğu için vücutta getirilen her çeşit tezyinatî eserlerin hepâsi kenâdisinin bizzat meşgul olduğunu kendilerini tanıyanlardan öğrenmiş bulunuyoruz.

Vücutta getirilen nefiseler hakkında eldeki resimler — kifayetsiz olsa — insana hayli fikir ve

alâka veriyor. Yine büyük memnuniyetle şunu öğrendim: Prens oturduğu sarayı da bir müddet halâ ne getirecek mülkete vakfetmiştir. Ve bunu müddet eserlerinin her nevi nümunelerini ihtiva eden bir Türk sanatı meşhûri haline koymaya düşünüyordular. Doğrusu pek değerli bir kıymet! Şu itibarla kendilerine, Türk sanatına gösterdikleri alâkadan dolayı hem derin derine teşekkür eder, hem de o sanatın adına duyduğumuz sonsuz iftiharın izhar etmekten zevk duyuyoruz. Zira gönüllüğü, teneyvül ve beşerî tarihi içindeki fevkalâde rolü bakımından başı başına bir âlem olan Türk sanatı mevzuunun günden güne münevver insanlığı nasıl alâkadar etmişe başladığını artık görmiyen kalmamıştır. Ve kendi hususî araştırmalarımız bizi şu kanaate bağlamıştır ki bu incelemelere devam edince gerek müddet kültürümüz ve gerek bütün cihan tarihi peyyeni şakîlarla aydınlanacaktır. Sözlerine nihayet vermeden evvel büyük bir vâzifemizi tekrar hatırlara getirmek lüzumunu hissettim. Memleketimiz

sanatına gösterdikleri alakadan dolayı hem derin derin teşekkür eder, hem de o sanat namına duyduğumuz sonsuz iftiharını izhar etmekten zevk duyarız. Zira genişliği, tenevvü\* ve beşer tarihi içindeki fevkalade rolü bakımlarından başlı başına bir alem olan Türk sanatı mevzuunun günden güne münevver insanlığı nasıl alakadar etmeye başladığını artık görmeyen kalmamıştır. Ve kendi hususi araştırmalarımız bizi şu kanaate bağlamıştır ki bu incelemelere devam edildikçe gerek milli kültürümüz ve gerek bütün cihan tarihi yepyeni ışıklarla aydınlanacaktır...

---

\* Tenevvü': Birkaç çeşit olma

- **Mısır'da Türk Sanatı**<sup>56</sup>

Güzel Sanatlar akademisinin Türk tezyinatı şubesinde çalışan ak sakallı muhterem üstadların (üstatların) hayat ve eserlerini tanıtacak bir iki kitap neşretmek arzusu, birkaç zamandır hiss olunuyordu. Ortaya çıkarılacak bu eserlere sanatkarlarımızın yaşça en kıdemlisi olan üstad Kamil'den başlamak münasip görülmüştü. Üstadın hayatı hakkında malumat edinmek nisbeten kolaydı. Fakat eserlerinin fotoğraflarını elde etmek? Hemen anlaşıldı ki işin bu ciheti başarılması hayli güç bir vazifeydi. Zira üstad Kamil'e sorulduğu zaman eserlerinin en mühim kısmını Mısır'da Mehmet Ali Paşa'ya yapmış olduğunu söylemişti.

İşte bugün büyük bir memnuniyetle söyleyebiliriz ki bu müşkül nokta pek kolaylıkla halledilebilmiştir. Çünkü Prens Abdülmümin nazik delaleti ve Mehmet Ali Paşa'nın lütfiye, üstad Kamil'in büyük değerdeki eşsiz eserleriyle (eserleriyle) dolu bir dosya şimdi mevcut bulunuyor. Şu itibarla yakında basım alemine çıkarılması arzu edilen bu kitap tezyini harfler bakımından da kıymeti pek yüksek bir vesika olarak elimize girecektir. Bu vesile ile Türk sanat alemi için ehemmiyeti büyük olan bir hususu öğrenmiş oldum: Prens Mehmet Ali Paşa, Mısır'da bir cami ve bir saray yaptırmış Bu sarayla cami in tezyinatını münhasıran Türk üstadlarının sanatkar ellerine bırakmış. Tezyini yazıları (Reisülhattatin Mehmet Kamil Efendi)ye yazdırmışlar. Kurulan mimari eserin çini kısımlarını da kamilen Kütahya'ya sipariş etmişler. Prens Mehmet Ali sanatı hem sever, hem anlar, bir sanat muhibbi olduğu için vücade getirilen her çeşit tezyini eserlerin hepsine (hepsiyle) kendisinin bizzat meşgul olduğunu kendilerini tanıyanlardan öğrenmiş bulunuyoruz.

Vücade getirilen nefiseler hakkında eldeki resimler-kifayetsiz bile olsa- insana hayli fikir ve alaka veriyor. Yine büyük memnuniyetle şunu öğrendim: Prens, oturduğu sarayı da bir müze haline getirerek millete vakfetmiştir. Ve bunu, milli eserlerimizin her nevi nümunelerini ihtiva eden bir Türk sanatı meşheri haline koymayı düşünüyorlar. Doğrusu pek necip bir himmet! Şu itibarla kendilerine, Türk

---

<sup>56</sup> Melek Celal Sofu, (Mısır'da Türk Sanatı), (Gazetenin ismi bulunamamıştır), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

### Kadıköy Kız Sanat Okulu Sergisi Münasebetiyle Bazı Düşünceler..

# Millî Halk Sanatımızı Uyandırmak Zamanı Artık Gelmiştir

Bundan başka gelince Ankara'da, muhtemelen bir hafta içinde açılacak olan sanat müzesinin açılışında da, sergi ile ilgili fikirler, düşünceler, tasarımlar ve diğer ayrıntıların muhtemelen bu müzede toplanarak sergisi yapılacaktır. Fakat bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir. Bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

Yazarı:  
**MELEK CELAL**

Yeni Kadıköy kız sanat okulu bir gösterim için müzahere, bir hafta içinde açılacaktır. Bu müzede sergisi yapılacaktır. Fakat bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

Bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir. Bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

İstanbul'da sergisi için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir. Bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

Vatandaşlar bir gösterim için müzahere, bir hafta içinde açılacaktır. Bu müzede sergisi yapılacaktır. Fakat bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

Avrasya'nın bir sanat müzesi de kurulmalıdır. Bu müzede sergisi yapılacaktır. Fakat bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

İstanbul'da sergisi için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir. Bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

Vatandaşlar bir gösterim için müzahere, bir hafta içinde açılacaktır. Bu müzede sergisi yapılacaktır. Fakat bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

Bununla beraber yine bizde bir sanat müzesi de kurulmalıdır. Bu müzede sergisi yapılacaktır. Fakat bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

İstanbul'da sergisi için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir. Bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

Vatandaşlar bir gösterim için müzahere, bir hafta içinde açılacaktır. Bu müzede sergisi yapılacaktır. Fakat bu sergiyi uyandırmak için bir takım çalışmalar yapılmalıdır. Bunların başında gelen Kadıköy Kız Sanat Okulu sergisidir.

Bizim halis muhlis, öz Türk işlemelerimizden! D.M.C. markasını taşıyan meşhur iplik fabrikasının kendine reklam olsun diye renkli olarak “Türk işlemeleri” namı altında bastırılmış olduğu albümü hatırladım. Bu mecmuada yüzden fazla Türk motifi teknikleriyle birlikte gösterilmiştir.

Velhasıl bir asırdan fazladır dalmış olduğu derin uykudan milli halk sanatımızı uyandırmak zaman artık gelmiştir. Eğer eski peri masallarında olduğu gibi tılsımı bozup o güzeli uyandırmak için bir “Prens Şarman”ın gelmesini bekliyor isek eyvah ona da bize de! Çünkü dünyanın bugünkü hali değil perileri, cinleri bile yeryüzünden uzaklaştıracak bir hercümerç\* içindedir. Binaenaleyh o tılsımı çözmek çarelerini kendimiz arayıp bulamazsak onu muvakkat\*\* uykusundan uyanmadan ebedi uykusuna geçmiş bulacağız.

---

\* Herc: Karışıklık, Herc ü merc: Karmakarışık, altüst, darmadağın

\*\* Muvakkat: Belirli bir vakte mahsus, sürekli olmayan.

kalkınma bir uyanma var. Sarahaten görülüyor ki; Zevkimiz düzeliyor, güzeli çirkinden ayırmaya başlamışız. Son zamanlarda diğer mektepleri görmedim, fakat tahmin ederim ki bütün gençliğin üzerinden esen hava aynıdır.

Bununla beraber yine bizden büyük ceht isteyen bir mesele daha var: Modern sanatımızı eski büyük an'aneyle bağlamak, milli şahsiyetimizi devam ettirmek. Yeni Türk sanatının doğması için sanayie modeller verecek mahiyette ciddi bir mesaiye ihtiyaç var. Bahsettiğim güzel işleri yaptıran hocalardan, mahir talebeden artık nümune "creation" lar beklemek hakkımızdır. Çünkü bunu yapabilmek için kafi derecede olgunlaştıklarını gösterdiler. Yalnız aramak, düşünmek ve her şeyden mühim olan görmek ve----- işlemede o çocuğun ilham aldığı motifi buldum. Mesele benim için halledilmişti. Ve şunu da itiraf edeyim ki, yenisi eskisinden daha güzel ve bugünkü zevkimize daha uygun idi. Görmek, görmek! Çocuklarımızın gözlerini terbiye etmek, bizim işlerimize alıştırmak. Bütün manasiyle görüşlerini Türkleştirmek lazım. Başka türlü bu iş yürüyemez.

Evlerimizde modası geçmiş diye eskiyi hakir görerek sandık dibine sokulmuş neler varsa ortaya çıkarmalıyız. Her sanat mektebinde olduğu gibi ilk mekteplerde de çocukların gözleri önünde milli işlerimizle süslenmiş vitrinler buldurmalıyız. Onları kendilerine sevdirmeliyiz. Yapacakları işlerin örnekleri için ilham mahsulü olarak bunları ileri sürmeliyiz. Türk tezyini sanatlarına ait kitaplar bastırıp garp mecmualarıyla (mecmualarıyla) beraber çocuklarımızın ellerine vermeliyiz... İşte ancak o zaman yavaş yavaş milli yeni bir sanat doğabilir. Lakin şunu da unutmamalıyız ki, yaratmak isteyen bir insan daima kopyacılıktan kaçmalıdır. Tekniği öğrenmek için kopya yapılabilir. (Müzelerde büyük üstatların tablolarını kopya edenleri görmüyor muyuz?) Fakat o yalnız öğrenmek içindir. Meydana konan eserler bir kopya olmamalıdır.

Yine Kadıköy kız sanat mektebini gezerken bazı müşahadelerim mütalealarımında ne kadar haklı olduğumu teyit etti. Teşhir edilmiş güzel çay örtülerinin arasından bir tanesini göstererek: "Bunun örneğini bir çevreden mi aldınız?" diye sordum. Aldığım cevap şu oldu: "Hayır, Türk motifine benzettik de bir Alman mecmuasından aldık" Bir Alman mecmuasından! Amma o nereden almış?

- **“Milli Halk Sanatımızı Uyandırmak Zamanı Artık Gelmiştir”<sup>55</sup>**

Bundan birkaç yıl önce Ankara’da, memleketimizin her köşesinde açılmış olan sanat mekteplerinin eserlerinden mürekkep bir sergi tertip edilmişti. O zaman intibalarımı uzun uzadıya yazmış, takdir ve iftihar duygularımı anlattıktan sonra makalemin sonunda sanat bakımından bazı temennilerde bulunmuştum. Hülasası şu idi: Garbi kopya etmekten kurtulmak, zevk hususunda benliğimizi arayıp bulmak. Cumhuriyet rejiminin verdiği maddi ve manevi imkanlarla küçük sanatlar sahasında da bu hamleyi yeni nesilden beklemek hakkımızdı.

Son zamanlarda açılan Kadıköy kız sanat mektebinin sergisinde zevkimizin ne kadar düzelmekte olduğunu görmekle çok sevindim. Hatırlıyorum: Beş altı sene evvel bahis mevzuu mektep başka bir binada idi. Yine bir sergi açılmıştı. Davetlilerin arasında ben de bulunuyordum. Teşhir edilen eşyayı ayrı ayrı gözden geçirmiştım. Fikrimi sordukları vakit verdiğim cevap belki pek nazikane değildi. Fakat doğruyu açıkça söylemekten çekinmemiş ve bunu kendime bir borç bilmişim. “İşler ince ve temiz yapılmış, lakin çoğu zevksiz” intibaim belki bazı kimseleri kırmıştı, fakat böyle bir meselede şahıs mevzuu bahs olamazdı (bahs olamazdı). Ortada bir gaye, büyük, milli bir gaye vardı. Bir asırdan beri içinde bulunduğumuz zevksizlikten kurtulmak için her çareye başvurmak lazımdı.

Avrupalıyı kopya etmek zaruretinde bulunduğumuz sahalarda da onun “Kamlut”unu değil, güzel ve zarif eşyasını seçmek lazım. Sanatta asili soysuzluktan tefrik edebilmeli. Bugünkü zevklerimiz başka türlü olsa da, dedelerimizin zevk seviyesine yükselmemiz medeni bir millet olarak vazifemizdir.

Kadıköy kız sanat mektebinde yeni neslin bu gayeye doğru büyük adımlarla yürümeye başladığını görmekle iftihar duydum. Mektepte, gözümüzün önüne serilen eşyanın diyebilirim hemen hepsi zevkle meydana getirilmiş. Eski sergi ile bunun arasında ne büyük fark var! Yalnız eller değil, dimağlar da beraber işlemiş. Adeta bir

---

<sup>55</sup> Melek Celal Sofu, “Milli Halk Sanatımızı Uyandırmak Zamanı Artık Gelmiştir”, **Tan Gazetesi**, 04.07.1942



## Degerli Bir Kitap

# Macaristanda Türk işleme sanatının büyük tesiri

Yazar: Melek Celâl SOFU

**T**ÜRK üyesi sanatımızın tesiri, bu defa zengin ve zembek Macar sanatçıları tarafından tesiri uzun senelerden beri tedkük edilmiş Madamzel Gertrude Palotay ile Clements Turca - Ottomans des Objets d'Art (origines) isimli atlatmış ve bu alaka için bir kitap çıkartmış ve isimlendirmiştir. Bu eserin 115 sayfa tutan kısmı Macarca ve Fransızca ve 183 resim ve resimler ile süslenmiş ve ihtiva etmektedir. Maarif Mevâkif Vekâleti tarafından tahsis edilmiş bir eser daha fazla tesiri ile hazırlanmış olması ve mütemminin istifadesi için bundan başka bir eser de Türkiye'ye de gönderilmiş. İsmi geçen eserimiz ise bu işleme sanatının geçmişini anlatır ve bu derece yüksek bir seviyeye ulaşmış olduğunu Türklerin fütuhat devirlerinden itibaren bu sanatın tesiri ile bu sanatın meydana koymasıdır. Şu eserin bir bahsinde kısaca tercüme edilmiş ve tercüme edilmiştir.

1526'da başlayıp bir buçuk asır devam eden Türk hakimiyetinde Macaristanda bir süre zarfında Türk işleme sanatının tesiri büyük olmuştur. Türk ordusunun bu işleme sanatı için zaman zaman pek mühim olan mensucat sanatçıları de bulmuş ve getirmişlerdir. Mütemesliyen Türklerden getirilen sanatkarlar Macaristanda muhtelif yerlerinde atelyeler açıp prenseler için işlerle meşgul olmuşlardır. Bu atelyelerde yapılan işlemler asıl en zengin işlemler arasında daha fazla tesiri ile ince iş ve orijinalite sahip olmak ihtiyacı ve rakabet duygusunu uyandıran kadar talep sayılır. Strazburg'da olduğu gibi edilen hediye olarak en değerli bu işlemler olarak Macar prensesleri vezirler ve aileleri ailelerine müdâracat edilecek hediye olarak işlemlerden kendilerine örnekler göndermelerini istiyorlardı. Fransız ve harp meydanlarından hâtemlerine cariye olarak mahir işlemleri bulup gönderiyorlardı. Ne yazık ki bu teftişler zamanında kaybolmuş yalnız kılıçlara hediye edilen parçalar elimizde kalmıştır. Türklerin Macar zevkine bakıldığında ordularının çekilip gitmesiyle zail olmuştur. İza Balkanlarda uzun müddet yine komşu kaldıkları için bu alaka ve münasibet devam etmiştir. Bugünkü Macar işlemlerinde bile bu tesir hâlâ gözle görülmektedir. Hatta bir nevi işleme sanatı adı da "Türk Himesi" yani Türk işlemdir. Keza Türkler Balkanlarda kaldıkları müddetçe orada sanatçıların da sanatları üzerinde son derece bir tesir sahibi olmuşlardır.

İşte böylece devam eden müddet içinde 17 nci ve 18 inci asırlarda, Fransa, İtalya Polonya gibi memleketlerde Türk işlemlerini meşhur zevatin terakülünün tahsisleri de pek kıymetli eşyalar meydana getiriyoruz. Kültürümüz için çok değerli olan bu eser meydana getiren Madamzel Palotay'a teşekkür ediyoruz. Ve temenni ederiz ki Maarif Vekâleti bu esere karşı alaka göstererek Türkçeye tercüme ettirmek yoluyla bu esere şahane bir tesir için müstahab bir eser temin etmiş olsun.

Melek Celâl SOFU

hala göze çarpmaktadır. Hatta bir nevi işlemenin adı da “Torök Himes” yani Türk işlemesidir. Keza Türkler Balkanlarda kaldıkları müddetçe oradaki milletlerin de sanatları üzerinde son derece bir tesir sahibi olmuşlardır.”

İşte böylece devam eden malumat arasında 17 inci ve 18 inci asırlarda, Fransa, İtalya, Polonya gibi memleketlerde Türk işlemelerini meşhur zevatın terekelerinin<sup>∞</sup> tahrirlerinde\* pek kıymetli eşyalar meyanında\*\* görüyoruz. Kültürümüz için çok değerli olan bu eseri meydana getiren madmazel Palotay'a teşekkür borçluyuz. Ve temenni ederiz ki Maarif Vekaleti bu esere karşı alaka göstererek Türkçeye tercüme ettirmek yolile (yoluyla) bu sahada çalışanlar için müfit\* (müfid) bir eser temin etmiş olsun.

---

<sup>∞</sup> Tereke: Bir ölünün bıraktığı malların hepsi.

\* Tahrir: Yazma

\*\* Meyan (Miyân): 1. Bel. 2. Orta. 3. Ara, aralık.

\* Müfid: İfade eden, anlatan 2. Anlamlı, yararlı

- **Macaristan'da Türk İşleme San'atının Büyük Tesiri”<sup>54</sup>**

Türk tezyini sanatlarının işlemlere ait olan zengin şubesinin Macar işlemleri üzerindeki tesirini uzun senelerden beri tedkik (tetkik) eden Madmazel Gertrude Palotay “Les elements Turcs-Ottomans des broderies Horigroises” namı altında gayet alaka uyandırıcı bir kitap vücuda getirmiştir. Bu eserin 145 sahife (sayfa) tutan metni Macarca ve Fransızca'dır ve 183 renkli ve renksiz işleme nünunelerini ihtiva etmektedir. Macar Maarif Vekaleti tarafından neşredilen bu eser daha esaslı surette hazırlanmış olması ve mütemmim\* malumat edinebilmesi için bundan birkaç sene mukaddem\*\* Türkiye'ye gönderilmişti. İsmi geçen kitabın bizim için şayanı dikkat olan ciheti Türk işleme sanatının geçmiş asırlarda ne derece rağbet kazanmış olmasını Türkün fütuhat devirlerindeki tarihi vesikalardan iktibas edilmiş malumatla meydana koymasındır. Şurada bir bahsin kısaca tercümesini veriyoruz:

“1526'da başlayıp bir buçuk asır devam eden Türk istilası Macaristan'ı bariz bir surette Şark tesiri altında bırakmıştır. Türk ordusunun peşi sıra gelen tüccarlar o zaman pek mühim olan mensucat sanayiini de beraber getirmişlerdi. Mütemadiyen Türkiye'den celbedilen sanatkarlar Macaristan'ın muhtelif yerlerinde atelyeler açıp prensler için asırlarca çalışmışlardır. Bu atelyelerde yapılan işlemler asil ve zengin aileler arasında daha fazlasına, daha incesine ve orijinaline sahip olmak ihtirasını ve rakabet (rekabet) duygusunu uyandıracak kadar cazip sayılırdı. Sırası düştükçe teati\* edilen hediyeler içinde en değerlileri bu işlemler olurdu. Macar prensesleri vezirler vasıtasile (vasıtasıyla) sultanlara müracaat ederek beğendikleri işlemlerden kendilerine örnekler göndermelerini rica ediyorlardı. Prensler de harp meydanlarından haremlerine cariye olarak mahir işlemecileri bulup gönderirlerdi. Ne yazık ki bu teftişler zamanla kaybolmuş yalnız kiliselere hediye edilen parçalar elimizde kalmıştır. Türklerin Macar zevkine hakimiyetleri ordularının çekilip gitmesile (gitmesiyle) zail olmamıştır, zira Balkanlarda uzun müddet yine komşu kaldıkları için bu alaka ve münasebet devam etmiştir. Bugünkü Macar işlemlerinde bile bu tesir

---

<sup>54</sup> Melek Celal Sofu, “Macaristan'da Türk İşleme San'atının Büyük Tesiri”, **Tasvir Gazetesi**, 17.08.1943

\* Mütemmim: Bitiren, tamamlayan

\*\* Mukaddem: Önce gelen, önceki

\* Teati: Birbirine verme

# ŞEHRİN AĞAÇLANMASI KARARI KARŞISINDA

Yazan: Melek Çölöl

(15)

**K**adıköyünden Rüprülüye geçerken sağ tarafta vaktiyle kuyukuru gövdeli çam ağaçların ortasında şimdi top top ve sıra ile dikilmiş acıktı ve koyulu yeşil çam ağaçları görülüyor. Bunlar, bir kaç sene evvel bitmiş ve bir el taraduktan dikilmiş olan ağaçlardır. Geçen gün gazete kütüphanesinde şehirden yeniden yüz bin tadan dikileceğini okudum. Okudum ve sevindim.

Geçmiş asırlarda yazılmış olan ve eski zaman İstanbulunu tarif eden kitaplarda hepinde bu şehrin bir büyük bahçe halinde varlıklar ortasında kurulu olduğunu okuduğumuz gibi yine o zaman yazılmış resimlerde bu hususun bir hakikat olduğunu reyçelara görüyoruz.

Şehre güzellik veren ağaç unsurunu tek bir örnek için yeterli olacak gayret ne kadar yerindedir.

Lâkin zevcinin içinde bir de endişe var: Ağaç kurmak, ağaç dikmek park yapmak. Bunların hepsi ayrı bir hüner, ayrı bir bilgiye muhtaçtır ve bu işlerle iştiğal eden mütehassıslar mevcuttur.

(Arhitekte peyzajla) tabir edilen bu mütehassıslara acaba müfaccat ediliyor mu? Çünkü bazan bilgi ve araştırmalar neticesinde dikilmiş bir tek ağaç yerinde olmayan birçok ağaçlardan fazla görünebilir ve bulunduğu mevki tezyin eder. Nitekim hesapsız dikilmiş olan bir ağaç da büyüdüğü zaman en güzel bir mimari nefiseyi kapamak tehlikesini gösterir.

Aynı zamanda nazari dikkate alınacak bir diğer nokta daha vardır ki o da dikilecek olan ağaçların nevidir. Son zamanlarda Akasyaya fazla rağbet gösteriliyor. Gerçi bu ağaç diğerlerinden daha çabuk büyür ve insan diktığı ağa-

cin sorin gülgesinde bir kahve içerek zahmetinin emeresini misle ten kısa bir zaman zarfında çadır. Fakat bu ağacın birü kısı ol duğunu nazari dikkate almak lazımdır. Halbuki, bu emarların zarif zeytinlerin emarlardan asırlara geçip yaşlandıkça hebet ve ezelik kızıllıklarını unutturamaz yız.

**S**onra da her ilimin kendine mahsus nebatatı vardır. Bizim İstanbul'da kolaylıkla yetiştirip ve uzun zamanlardan beri artık bu şehrin lazımı gayri müfariki olan ağaçların en mübhemleri şunlardır:

Çınar, servi, erguvan, mor salkım, çitlenbik, çam, bilhassa fıstık çamı ve ilâ.

Bütün Boğazda boydan boya (mealesel gündem güne aradan) fıstık çamlarının zarif (sillüetleri) ni ve güzel bir bahar gününde erguvanların kasalı renklerini seyredip hayran olmayan var mı?

Bahçenin parkın güzelliklerini belirten çeşeplerden biri de dikilen ağaçların renklerini vakit geçtikten uzak tutmaktır.

Nasıl bir ressam paletinin üstündeki mühtelif elvan karışımındaki müsbütün üzerine bir takım renk ahenkleri hesap ederek koyar ve gelişigüzel hareketten kaçınarak eyleyorsa ağaçları dikerken de gerek bunların peyzajın tabiatını, gerek yapıklarının renk, hüsnüsiyetleri itibarıyla yan yana bulunmalarından mesut neticeler, hasil olacaklarını iyice mütalea ve ona göre intibah eylemek lazımdır.

Çok temenni ederiz ki şehrimizin ağaçlanması gibi güzel ve feyizli bir işe teşebbüs edildiği bir sırda mevrubahis ettiğimiz cihetler dikkat ve itinadan mahrum kalmayacaklardır.

Sonra da her iklimin kendine mahsus nebatatı vardır. Bizim İstanbul'un da kolaylıkla yetiştirilip ve uzun zamandan beri artık bu şehrin lazımı gayri müfariki\* olan ağaçların en mühimleri şunlardır: Çınar, servi, erguvan, mor salkım, çitlenbik (çitlembik), çam, bilhassa fıstık çamı ve ila...

Bütün Boğazda boydan boya (maalesef günden güne azalan) fıstık çamlarının zarif "silliouette"nı ve güzel bir bahar gününde erguvanların şaşaalı renklerini seyredip hayran olmayan var mı?

Bahçenin, parkın güzelliklerini belirten sebeplerden biri de dikilen ağaçların renklerini vakit gözünden uzak tutmamaktır. Nasıl bir ressam paletinin üstündeki muhtelif elvanı karşısındaki muşambanın üzerine bir takım renk ahenkleri hesap ederek koyar ve gelişigüzel hareketten içtinap (içtinab)\* eylese ağaçları dikerken de, gerek bunların peyzajın tabiatini, gerek yapraklarının renk hususiyetleri itibariyle yan yana bulunmalarından mesut neticeler hasil olacaklarını iyice mütalea (mütalaa)\* ve ona göre intihap (intihab)\*\* eylemek lazımdır.

Çok temenni ederiz ki şehrimizin ağaçlanması gibi güzel ve feyizli bir işe teşebbüs edildiği bir sırda mevzubahis ettiğim cihetler dikkat ve itinadan mahrum kalmayacaklardır.

---

\* Müfarık: Ayrılan. Lazim-i gayr-i müfarık: Ayrılmaz, onsuz olmaz

\*\* İçtinab: Sakınma, çekinme, uzaklaşma

• Mütalaa: Bir işi ayrıntılarıyla iyice düşünme 2. Bir iş üzerinde oluşan fikir ve oy

\*\* İntihab: 1. Seçme 2. Seçilme 3. En güzel

- “Şehrin Ağaçlanması Kararı Karşısında”<sup>53</sup>

Kadıköyünden Köprüye geçerken sağ tarafta vaktiyle kupkuru gözükten yamaçların üzerinde şimdi top top ve sıra ile dizilmiş açık ve koyulu yeşil kümeler görülüyor. Bunlar, birkaç sene evvel himmetli bir el tarafından dikilmiş olan ağaçlardır. Geçen gün gazete sütunlarında şehirde yeniden yüz bin fidan dikileceğini okudum. Okudum ve sevindim.

Geçmiş asırlarda yazılmış olan ve eski zaman İstanbul'unu tarif eden kitapların hepsinde bu şehrin bir büyük bahçe halinde yeşillikler ortasında kurulu olduğunu okuduğumuz gibi yine o zaman yapılmış resimlerde bu hususun bir hakikat olduğunu reyelayn\* görüyoruz.

Şehre güzellik veren ağaç unsurunu teksir etmek için sarfedilecek gayret ne kadar yerindedir. Lakin sevincimin içinde bir de endişe var: Bahçe kurmak, ağaç dikmek, park yapmak, bunların hepsi ayrı bir hüner, ayrı bir bilgiye muhtaçtır ve bu işlerle iştigal eden mütehasşislar mevcuttur.”Architecte paysagiste” tabir edilen bu mütehasşislara acaba müracaat ediliyor mu? Çünkü bazan (bazen) bilgi ve araştırmalar neticesinde bir tek ağaç yerinde olmayan birçok ağaçlardan fazla göze görünür ve bulunduğu mevkii tezyin eder. Nitekim hesapsız dikilmiş olan bir ağaç da büyüdüğü zaman en güzel bir mimari nefiseyi kapamak tehlikesini gösterir.

Aynı zamanda nazarı dikkate alınacak bir diğer nokta daha vardır ki o da dikilecek olan ağaçların nevidir. Son zamanlarda Akasyaya fazla rağbet gösteriliyor. Gerçi bu ağaç diğerlerinden daha çabuk büyür ve insan diktiği ağacın serin gölgesinde bir kahve içerek zahmetinin semeresini nisbeten (nispeten) kısa bir zaman zarfında görür. Lakin bu ağacın ömrü kısa olduğunu nazarı dikkate almak lazımdır. Halbuki ulu çınarların, zarif zeytinlerin asırlardan asırlara geçip yaşlandıkça heybet ve güzellik kazandıklarını unutmamalıyız.

---

<sup>53</sup> Melek Celal Sofu, “Şehrin Ağaçlanması Kararı Karşısında”, **Tan Gazetesi**, 03.03.1939

\* Re'y: Görme, görüş. Rey-el-ayn: Kendi gözüyle görerek.

zevkinden doğmuş “kreasyonlarını” bekleme hakkımızdır. Çalışma tarzındaki kabiliyeti kadar zevkini ve kompozisyondaki bilgisini de takdir etmek isteriz.

Unutmamalı ki bir sanatkar ancak kendi muhayyilesinden doğan eserlerle şahsiyetini bulabilir. Şayet tevazu göstererek teşhir etmekten çekindiği kendi minyatür portresini sergiye koysaydı, Mihriban Sözer belki de en orijinal eseriyle karşımıza çıkmış olurdu.

## BİR MİNYATÜR SERGİSİ

**K**adıköy Halkevinin faaliyetleri gün günden artmakta olduğunu ilahlarla koy etmek isteriz. Şiir ile yaratılan değerli eserlerinden mürekkep pek muvaffak sesfonik konserleri, arka arkaya ünlü halka üyendiren serüveni, konferansları, İktisat Kadıköy ve civarı mahallii bir elden istifadeyi herkeşlerdir.

Efe bir hayriyatçıların sonucunda minyatür sergisi olmuştur. Burada her şeyden önce memnuniyet verici bir müşahede mekânıdır. O da Güzel Sanatlar Akademisi'ni, Tezimi sanatları, müstahafatı, sanatçı çalışarak müsabakelerinde vermektedir. Tarihî galerisini baştan başta dokümanlarının hepsinin bir tek salıh taraftından yapılmış olduğunu kaydeder, em bu faaliyeti ne kadar muvaffak olduğunu göstermeye kâfidir.

Mihriban Sözer çabucak, dik dahi, hassas genç bir sanatkarıdır. Gayet temiz, hına ile meydana gelmiş olduğu eserler cidden takdire layıktır. Mazhep levhaları, kütüphane hepsi güzel bir çabucakın mahsulleridir. Topkapı Sarayı müzesinde mevcut minyatürlerin kopyaları sayıni hayret derecede muvaffak olmuştur. Bunlar mevzuunda asıl kâğıt kütüphanelerini bir araya toplanmış müstahafatçıları beklenilmeyen bir sergisi oldu. Bu tarzda eserlerdir. Ve çalışmalar sanatkarın ne kadar müteakik ve melekli olduğunu gösteriyor. Tuttu-

Sergide teşhir edilen minyatürlerden güzel bir eser.

Bu güzel volda devam etmesini temenni ederiz.

Bir araya toplanmış bütün bu eserleri gözden geçiren Mihriban'ın çalışkanlığını takdir etmek mümkün değildir.

Yalnız, bu kadar kabiliyetli bir sanatkardan mesleğinin devamında bu derece vâkıf olduğun sonra attık kendi zevkından doğmuş kreasyonlarını bekleme hakkımızdır. Çalışma tarzındaki kabiliyeti kadar zevkini ve kompozisyondaki bilgisini de takdir etmek isteriz.

Unutmamalı ki bir sanatkar ancak kendi muhayyilesinden doğan eserlerle şahsiyetini bulabilir. Şayet tevazu göstererek teşhir etmekten çekindiği kendi minyatür portresini sergiye koysaydı, Mihriban Sözer belki de en orijinal eseriyle karşımıza çıkmış olurdu.

Melek Celâl SOFU

- “Bir Minyatür Sergisi”<sup>52</sup>

Kadıköy Halkevinin faaliyetinin gün günden artmakta olduğunu iftiharla kaydetmek isteriz. Sıra ile verdiği değerli amatörlerden mürekkep pek muvaffak “senfonik” konserleri, arka arkaya açtığı alaka uyandırıcı sergileri, konferansları, bütün Kadıköy ve civar muhiti için cidden istifadeli hareketlerdir.

İşte bu hayırlı teşebbüslerin sonuncusu minyatür sergisi olmuştur. Burada her şeyden evvel memnuniyet verici bir müşahedemiz oldu: O da Güzel Sanatlar Akademisinin şark tezyini sanatlar şubesinin sessiz sadasız çalışarak müsbet (müspet) neticeler vermekte olmasıdır. Teşhir galerisini baştan başa dolduran eserlerin hepsinin bir tek şahıs tarafından yapılmış olduğunu kaydedersen bu faaliyetin ne kadar müsmir\* olduğunu göstermeye kafidir.

Mihriban Sözer çalışkan, dikkatli, hassas genç bir sanatkarımızdır. Gayet temiz, itina ile meydana getirmiş olduğu eserler cidden takdire layiktir (layıktır). Müzhap levhaları, kıtaları hepsi güzel bir çalışmanın mahsülleridir. Topkapı Sarayı müzesinde mevcut minyatürlerin kopyaları şayanı hayret derecede muvaffak olmuştur. Bunlar meyanında\*\* eski kapı bir araya toplanmış mütenevvi desenleri beklenilmeyen hoş bir sürpriz oldu. Bu tarzda araştırmalar ve çalışmalar sanatkarın ne kadar müdekkik\* ve meraklı olduğunu gösteriyor. Tuttuğu güzel yolda devam etmesini temenni ederiz.

Bir araya toplanmış bütün bu eserleri gözden geçirirken Mihriban'ın çalışkanlığını takdir etmemek mümkün değildir. Yalnız bu kadar kabiliyetli bir sanatkardan mesleğinin tekniğine de bu derece vakıf olduktan sonra artık kendi

---

<sup>52</sup> Melek Celal Sofu, “Bir Minyatür Sergisi”, **Tan Gazetesi**, 29.08.1943

\*Müsmir: Sonuç veren, yararlı, verimli.

\*\* Meyan (Miyan): 1. Bel. 2. Orta. 3. Ara, aralık.

• Müdekkik: İnceleyici



# Modern Türk Halıcılığını Zevksizlikten Kurtaralım

G

Yazar: MELEK CELAL



Halı, Türk kültürünün en değerli ürünlerinden biridir. Halı, sadece bir süs eşyası değil, aynı zamanda bir sanat türüdür. Halı, Türk halkının zengin kültürünü ve sanatını yansıtan bir araçtır. Halı, Türk halkının zengin kültürünü ve sanatını yansıtan bir araçtır. Halı, Türk halkının zengin kültürünü ve sanatını yansıtan bir araçtır.

Halı, Türk kültürünün en değerli ürünlerinden biridir. Halı, sadece bir süs eşyası değil, aynı zamanda bir sanat türüdür. Halı, Türk halkının zengin kültürünü ve sanatını yansıtan bir araçtır. Halı, Türk halkının zengin kültürünü ve sanatını yansıtan bir araçtır. Halı, Türk halkının zengin kültürünü ve sanatını yansıtan bir araçtır.

İncirli Halı (Konya, Türkiye)

Memleketimizde halıcılık işleriyle (işleriyle) uğraşan maruf tüccar, mütehasıs ve saire gibi bazı kimselerle görüşerek şunu öğrendim ki, bugün bilumum dünya müzelerinde mevcut en kıymetli halılardan bir kısmı Türk eseri imiş. Hatta İran'ın bu sahada şöhret kazanan birkaç şehri varken ve Efganistan'da (Afganistan'da) başlıca herat ileri gitmiş bulunuyorken Türkiye'de Ladik, Gördes, Kula, Uşak ve saire gibi beş altı merkez bütün dünyaca meşhur olmuştur. Nitekim on yedinci asırda İran'ın Erdebil şehrinde ve Şah Abbas devrinde yapıp bugün Londra'da (Alburt) müzesinde mevcut olan ve seyyahlar tarafından çok zevk ile seyredilen pek kıymettar halı dahi yine Azeri Türkleri tarafından yapılmış imiş. Pek kuvvetli bir rivayete göre "Buhara" halıları dahi Türkmenistan'da yapılmakta imiş.

Şu halde bugün biz nasıl hareket etmeliyiz?

İptida kendi müzelerimizde bulunan ve pek büyük kıymetleri haiz olan Türk halılarının renk ve desenlerini tesbit etmek lazım gelir. Aynı zamanda ecnebi müzelerinde bulunanlardan karakteristik olanlarını Alman, İngiliz, Macar ve sair milletlerin neşrettikleri muhtelif kitap ve mecmualardan toplayıp en değerli Türk eserlerinden mürekkep bir koleksiyon vücade getirmeli. Ve bu koleksiyonu memleketimizin muhtelif halı imal merkezlerine model olarak göndermeli. Ancak basit görünen bu sureti ahl mütehasıslar tarafından tetkik edilerek yapılmalıdır.

Kanaatime göre, çocuklarımıza, gençlerimize, yani yetişecek yeni Türk nesillerinin gözlerine milli sanat, renk ve deseninin hususiyetlerini göstererek bunların "orijinal" güzelliklerini takdir edecek bir terbiye vermeliyiz. İşte ancak bunları görüp tefrik edebilecek mümarese\* ve meleke\*\* hasıl olduktan sonradır ki, gerçekten yeni denilebilecek ve hakikaten Türk karakterini muhafaza eyleyecek "Modern Türk" sanatı vücade gelmesi ihtimali hasıl olur. Bunun haricindeki yapmacık, sahte modernimse denilen şeydir ki, zevk ve sanatimize (sanatımıza) musallat olduğunu söylediğim ve bir çok kimselerin teessüfünü mucip olduğunu gördüğümüz sanat zevzekliklerini doğurmaktadır.

---

\* Mümarese: Alışma, yatkınlık, el yatkınlığı

\*\* Meleke: Alışıklık, beceriklilik, ustalık

- **“Modern Türk Halıcılığını Zevksizlikten Kurtaralım”<sup>51</sup>**

Geçenlerde neşrettiğim bir makalede memleketimizin en mühim sanayiinden biri olan halıcılıktan bahs ile bu sanatın son zamanlarda düştüğü zevksizliği teessürle anlatmışım. Diyordum ki. “Türkiye’de Türk işçisi kullanılarak yapılan ve bir Türk fabrikasından çıkan emteanın (emtianın)\* kendimize has desen ve renklerle dokunması en tabii ve en ziyade iftihar edilecek bir hadise iken maalesef kötü bir ecnebi mukallitliğine\*\* meyil ve rağbet gösterilmesi bana çok acı gelmektedir. Çünkü halıcılık, ilk örnekleri bizim cetlerimiz tarafından yapılmış ve bizden çıkıp bütün cihana yayılmış olan bir sanattır...Bu vesile ile şu noktayı da aydınlatmak istemişim: Milletimiz bilhassa zevk bahsinde kendisine mahsus şahsiyetini daima muhafaza etmelidir. O şahsiyet ki, bizi asırlarca en yüksek mertebelere çıkarmış ve onun saçtığı ışık nice milletleri aydınlatmıştır.

Meğer beni bu kadar sinirlendiren hadise birçok vatandaşı da muztarip (mustarip) ediyormuş. Neşrettiğimi söylediğim yazı münasebetile (münasebetiyle) pek kıymetli mülahazaları ihtiva eden mektuplar aldım ve bu vesile ile de mevzuu bahsettiğim ıstırap ve endişenin hayli yurttaş arasında mevcut olduğunu ve o sebeple yazımın ciddi bir alaka uyandırdığını memnuniyetle gördüm.

İşte bugün o alakaya güvenerek yine halıcılık mevzuuna dönüyorum. En önce şu mühim noktayı tesbit etmek isterim: Her şeyde salahın ilk çaresi hatayı görmektir. Felah yoluna daima oradan gidilir ve gidilince de himmet ve gayret sayesinde her türlü terakki mümkün olur. Bundan dolayı bazı milli sanayiimize bir salgın halinde musallat olan zevk düşkünlüğünden şikayet ederken bu düşkünlüğün bir kısım vatandaş gözünden kaçmadığını ve şu sebeple ıslahı kolaylaşmış bulunduğunu haklı bir sevinçle söylemekteyim.

---

<sup>51</sup> Anonim, “Modern Türk Halıcılığını Zevksizlikten Kurtaralım”, (Gazete ismi bulunamadı) (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

\* Emtia: 1. Mal, mallar 2. Kumaşlar, yabancı ülke malları, çeşitli mallar

\*\* Mukallid: Taklitçi, yansıluyıcı

# Ankara San'at Sergisinde

**A**nkaralı sanatçıların sanat baharını beklerken sergideki sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Ancak sergi açıldıktan sonra bu düşünce değişir. Tıpkı her baharın her çiçeği için değil, aynı zamanda her baharın her çiçeği için de aynı düşünceyi taşıyan sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Bu sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Bu sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz.

**Yazan:**  
**Melek Celâl**

**Y**ahşınca devanı olan bu köşeyi dönerken kendim bir bahçede zannettim. Evkâfide güzel! Tuhafıdır ki her mektepten, memleketin her köşesinden gelen çiçekler aynı derecede muvaffakiyetli. Sanatkârlarımızın çiçeği orijinaline benzetmekte gördükleri bu maharet, Şarkın çiçeği sevdiğine en büyük delil değil midir?

**Bir köşeyi dönerken kendimi birden bahar ve çiçek dolu bir bahçede zannettim. Evkâfide güzel! Tuhafıdır ki her mektepten, memleketin her köşesinden gelen çiçekler aynı derecede muvaffakiyetli. Sanatkârlarımızın çiçeği orijinaline benzetmekte gördükleri bu maharet, Şarkın çiçeği sevdiğine en büyük delil değil midir?**

**I**ki hafta süren sergideki sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Ancak sergi açıldıktan sonra bu düşünce değişir. Tıpkı her baharın her çiçeği için değil, aynı zamanda her baharın her çiçeği için de aynı düşünceyi taşıyan sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Bu sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz.

**Y**ahşınca devanı olan bu köşeyi dönerken kendim bir bahçede zannettim. Evkâfide güzel! Tuhafıdır ki her mektepten, memleketin her köşesinden gelen çiçekler aynı derecede muvaffakiyetli. Sanatkârlarımızın çiçeği orijinaline benzetmekte gördükleri bu maharet, Şarkın çiçeği sevdiğine en büyük delil değil midir?

Her sergi binanın bir yansımasıdır. Binanın yapıldığı yerdir.

**S**anki devanı memleketin dört tarafından gelen sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Ancak sergi açıldıktan sonra bu düşünce değişir. Tıpkı her baharın her çiçeği için değil, aynı zamanda her baharın her çiçeği için de aynı düşünceyi taşıyan sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Bu sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz.

**S**anki devanı memleketin dört tarafından gelen sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Ancak sergi açıldıktan sonra bu düşünce değişir. Tıpkı her baharın her çiçeği için değil, aynı zamanda her baharın her çiçeği için de aynı düşünceyi taşıyan sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Bu sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz.

**Bir köşeyi dönerken kendimi birden bahar ve çiçek dolu bir bahçede zannettim. Evkâfide güzel! Tuhafıdır ki her mektepten, memleketin her köşesinden gelen çiçekler aynı derecede muvaffakiyetli. Sanatkârlarımızın çiçeği orijinaline benzetmekte gördükleri bu maharet, Şarkın çiçeği sevdiğine en büyük delil değil midir?**

**S**anki devanı memleketin dört tarafından gelen sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Ancak sergi açıldıktan sonra bu düşünce değişir. Tıpkı her baharın her çiçeği için değil, aynı zamanda her baharın her çiçeği için de aynı düşünceyi taşıyan sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz. Bu sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz.

Bu sanatçıların en güzel çiçeği olduğunu düşünürsünüz.

Sandık dolusu, memleketin dört tarafından gelen eşyaların hepsini orada teşhir etmek imkanı olmadığından bir kısmını da İsmet Paşa Enstitüsüne koymuşlar. Onları da gördüm. Her iki tarafı birkaç defa ziyaret ederek tetkik ettim. Duyduğum gurur pek büyüktür. Beni her şeyden fazla memnun eden şu oldu: Zevkimiz düzeliyor. Güzeli çirkinden tefrik etmeğe başlıyoruz. Bu sanat aleminde en büyük bir muvaffakiyettir.

Biri anlatıyordu: Almanya'da (Ştütgartta) gayet garip bir sergi açılmış, adını "Zevksizlik meşheri" koymuşlar. Ne kadar çirkin ve zevksiz eşya bulabilmişlerse orada teşhir etmişler. Halkın gözünü terbiye etmek için güzeli göstererek değil, çirkinliği tebarüz ettirmek usulünü takip etmişler. Bu da bir fikir!

Şunu söylemekten maksadım "zevk" denilen şeye ne kadar ehemmiyet verildiğini anlamak içindir. Medeni alemde güzelliği halka telkin etmek için her çareye başvuruyorlar. Binaenaleyh yukarıda söylemiş olduğum veçhile bu son açılan sergide bir asırdan beri boğulduğumuz zevksizlikten artık kurtulduğumuz ve felah yoluna doğru gittiğimiz anlaşılıyor. Zevkimizin bu kurtuluşu karşısında duyduğum sevinç pek büyüktür.

uzun uzun tetkik ettim. Asırlardan beri damarlarımızın içinde akan sanat kabiliyetleri meğer korktuğum gibi kurumamış. Latent bir halde duran o kabiliyetler yeniden cevelan\* etmek için ufacık bir teşvik bekliyorlarmış. Müteselli oldum. Saç kılı kadar ince ipeklerle ninelerimizin işlediği emsalsiz nakışları taklit etmeğe çalışan bugünkü çocuklarımız beni sevindirdi. O sanatı tekrar yaşatabilmek imkanı olduğuna kanaat getirdim. Yeter ki yanlış yollara sapılmasın. Bugünkü gençler, cedlerimizin izleri üzerinde yürümekle muhakkak bir zafere erişeceklerine emin olsunlar. Ve yine eski an'anemize esas ittihaz\*\* ederek yaratacağımız sanat eserlerinden belki eskisi gibi başka milletler tekrar bizden feyiz almak isteyeceklerdir.

Yoluma devam ettim. Bir köşeyi dönerken kendimi birden bahar ve çiçek dolu bir bahçede zannettim! Fevkalade güzel. Tuhaftır ki her mektepten memleketin her köşesinden gelen çiçekler aynı derece muvaffakiyetli. Sanatkarlarımızın çiçeği orijinaline benzetmekte gösterdikleri bu maharet, şarkın çiçeği sevdiğine en büyük delil değil midir?

Biraz ileride sağdan, soldan ziyanın altında parlayan sırma işler (sırmacılar rağbeti bitmiş olan sanatlarının yeniden ihya edilmiş olmasına kim bilir ne kadar sevinirler!) arasında pek güzel olanları var.

En son salonun köşesinde, birçok çay örtüleri bir arada teşhir edilmiş. Bunların arasından seçip almak lazım gelse, insan bir hayli tereddüde düşer, hepsi de güzel.

Üst katın diğer bir kısmında hali faaliyette olan genç kızlarımızı görüyoruz. Dikiş, nakış, şapka, ev işleri ve saire... Sıra alt kata geldi. Gürültüyü hiç sevmem. Lakin işleyen makinelerin ve dövülen demirlerin çekiç sesleri pek hoşuma gitti. Her tarafı ayrı ayrı dolaştım. Kadınları pek alakadar etmeyecek olan bu kısmın hanım ziyaretçisi çok. Tuhaftır ki aynı alakayı erkekler de çiçek ve işlemlere gösteriyorlar. Nihayet bir torna ve daha bilmem ne için kullanılan büyük bir makinenin önünden geçerek sergi binasını hiç yorgunluk hissetmeyerek terk ettim.

---

\* Cevelan: Dolaşma

\*\* İttihaz: 1. Kabul etme, kabullenme 2. Kullanma 3. Düşünme, kurma

- “Ankara San’at Sergisinde”<sup>50</sup>

Ankara’da açılmış olan sanat mektepleri sergisinden bahsetmek istiyorum. Bu sergi için zevk ve maharet kelimeleri aldığım intibaları en güzel ifade eden vasıflardır. Evvela sergi evinin kapısından içeri girerken insanın göğsünü iftiharla kabartacak bir manzara ile karşılaşılıyor. Üzerinde her köşesinde ışık saçan sanat mekteplerinin bulunduğu yerleri işaret eden vatanın bir haritası... Bu haritanın önünde insan derin derin düşünüyor. Bir sanat yuvası bir medeniyet nüvesi\* demek değil midir? Böyle vatanın bir çok noktalarında uyanan genç kabiliyetler acaba bize neler gösterecekler? Bu kadar az bir zamanda bizi memnun edecek eserler vücade getirebilmişler midir?

İşte bu düşüncelerle serginin asıl kapısından içeriye girdim. İlk evvel insanın nazarı dikkatini celbeden şey serginin umumi manzarası. Biliyordum orasını tanzim edenler hep Türk sanatkarları idi. Bundan dolayı daha çok iftihar duydum. O kadar güzel, sade ve ahenktar manzara irae\*\* ediyordu ki içim sevinçle doldu. Hele renkler hususunda gösterilen zevk ve incelik beni büsbütün memnun etti. Sıra ile ilerliyoruz: Güzel tanzim edilmiş odalara girerken bir tanesi bilhassa nazarı dikkati celbediyor. Ceviz kaplama yazı masası ve koltuklar, en modern ve en dikkatli bir tarzda işlenmiş. Odanın bir köşesinde Diyarbakır ismi okunuyor. Bir yanlışlık olmasın diye orada izahat veren terbiyeli gence sordum. Meğer hakikatmiş. Bunlar Diyarbakır’daki meslek mektebinde imal edilen eşya imiş. Hayrette kaldım ve ne kadar sevindim.

Sıra ile vilayetlerimiz birer zarafet köşesiyle (köşesiyle) temsil ediliyor. Dövme demir kapılar, şamdanlar, bunların burada yapıldığını bilmiyordum. Pek beğendim. Laboratuvar (laboratuar) takımları, yatak odaları, bahçe iskemleleri, temiz mutfaklar, zarif çocuk odaları, hepsi güzel hepsi zevkli. Gözü rahatsız edecek hiçbir şeye tesadüf edilmiyor. İkinci bir salona giriyoruz. Burada genç kızlarımızın maharetli elleriyle (elleriyle) yapılmış ev ve kadın eşyalarıyla (eşyalarıyla) dolu vitrinler. Onları

---

<sup>50</sup> Anonim, “Ankara San’at Sergisinde”, **Tan Gazetesi**, (Gazete ismi bulunamadı), (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

\* Nüve: Çekirdek

\*\* İrae: Gösterme, gösterip öğretme





Hatai tezyinat bir vazonun üzerine aynen konursa işte böyle beğenilmeyen eserler meydana gelir. Eski Kütahyalarda kullanılmış motifler büsbütün başkadır. Şayet bugün XV inci, XVII nci asır mamulâtından örnekler alarak yeni baştan işe girişilirse herhalde bugünkü zevke uygun ve herkesin beğeneceği parçalar meydana gelebilir. Zira o asırlardaki tezyinat sadeliğinden dolayı adeta modernmiş hissini verir.

Vaziyet halıcılıkta da öyledir. Kendi eski nûmunelerimizi göz önünde tutalım. Avrupa'nın muhtelif memleketlerinde güzel nûmuneleri muhtevi basılmış bu kadar kitaplar var, müzelerimiz var, şuurlu bir çalışma ile yine Türk halısına eski kıymetini vermeye çalışalım. Kötü boyalar kullanmayalım. Unutmamalı ki bilumum dünya müzelerinde mevcut en kıymetli halılardan büyük bir kısmı Türklerin eseridir.

Şayet, halıcılığımız rağbetten düşmüşse, fabrikalarda işçiler azalmışsa onun sebebini sadece son bir iki seneden beri yükselen fiyatlarda bulmayalım. Evet, bu da pek mühim bir amildir. Fakat hastalık daha eskidir. Yapmış olduğum tahkikata nazaran Avrupa'ya ihracatımızın azalmasının başlıca sebepleri Türk halısının hususiyetini kaybetmiş olması ve boyaların kötülüğüdür.

Evet, en güzel, en kıymetli ve dünyaca şöhret bulmuş sanatımızı bir "Milli hars\*" meselesi olarak göz önünde tutmalıyız. Onu tecrübesiz birkaç kişinin eline bırakmak yazıktır. Denildiği gibi bu iş bir merkezden idare olunabilir. Madem ki bugün yeni bir üslup çıkaracak iktidarda değiliz, bu sahadaki araştırmalara devam etmekle beraber, gelişigüzel tatbikata girişmeyelim, sadece an'anemizi devam ettirmekle emin bir yolda yürüyelim.

---

\* Hars: Ekin, kültür

Haber aldığımızı göre yenilik yapmak hevesile (hevesiyle) Ayasofya'nın tavan tezyinatından mülhem motiflerle halı desenleri yapılıyor ve bu kompozisyonlar takdire mahzar olup dokutuluyormuş da...aynı zamanda bu araştırmalardan Türk sanatı için bir Rönesans zuhur edebileceği de tahmin ediliyor. Şayet biz bir Rönesans yapmak istiyorsak bu kadar yoksulluk içinde miyiz ki onun menbainı ve ilhamını bir Bizans mabedinin tezyinatında arıyoruz? Bizim bunca senelik haşmetli mazimiz ne güne duruyor? Bu derece şuursuz bir çalışmaya ne denir? Sarfedilen gayretlere yazık! Bundan başka bir noktaya daha takıldım: "Halı demek renk ahengi demektir" düsturunu ileri sürenler esaslı bazı noktaları unutuyorlar. Halı demek yalnız renk ahengi demek değildir. Aynı zamanda motif ve kompozisyon demektir. Bunu öbür türlü telakki etmeği tıpkı çürük temel üzerine kurulmuş gayet süslü, güzel boyanmış bir eve teşbih\* edebiliriz. O bina ömürsüzdür, çökmeye mahkumdur. Esaslı bir temele istinat etmeyen her sanat eserini aynı akıbet (akıbet) bekler. Bugünkü ne olduğu belirsiz türedi yeniliklerin kısa ömürlü olmalarının başlıca sebebi sağlam bir köke bağlı bulunmayıp zevksiz ve bilgisiz bir mesainin soysuzlaşmış mahsulleri olmalarıdır.

Klasik tezyinatımızda esaslı bazı kaideler vardır ki onları daime göz önünde tutmak lazımdır. Türk tezyini sanatlarının heyeti umumiyeti esas itibarile aynı prensip ve zihniyetten doğmuş, tekamül etmiş ve birbirinden ilham alarak muhtelif şubelere ayrılmıştır. Bu şubelerin tezyinatını yekdiğerinden tefrik\*\* eden nokta tezyin\* edilecek maddenin nevidir.\*\* Taş yontan bir usta ile saç kılı kadar ince ipeklerle işleyen bir köylü kızının hiç şüphesiz büyük ruhi rabitaları<sup>∞</sup> vardır ve ilham aldıkları kaynak hakikatte birdir. Lakin eldeki malzemenin tabiatına göre motifin şeklini tekniğe uydurmuşlardır. Vakıa resmedilen lale yine o lale ve servi yine o servidir. Lakin hiçbir zaman bir taş üzerindeki servi halıdaki gibi eşi değildir, ne de çini üzerindeki lale bir işlemedekinin tıpkısıdır. Gelişigüzel bir motif bir taraftan alınıp diğerk tarafa tatbik edilirse bugünkü Kütahya mamulatında yapılan hataya düşölür. Tezhipteki Halkar ve

---

\* Teşbih: Benzetme

\*\* Tefrik: Ayırma, ayırt etme, seçme

\* Tezyin: Süsleme

\*\* Nev': 1. Çeşit, türlü 2. Cins 3. Sınıf

<sup>∞</sup> Rabita: İki şeyi birbirine bağlayan bağ 2. İlgı, münasebet

- **“Türk Halısı Milliyet Değiştiremez”** <sup>49</sup>

Bundan birkaç sene evvel, tanınmış bir halı ticarethanesine gitmiş ve oradan bir halı almak istemiştim. Karşılaştığım garip bir sualden dolayı o zaman yevmi\* gazetelerin birine bir yazı yazmak ihtiyacını duymuştum. Sual şuydu; “Ne arzu ediyorsunuz efendim? Çin mi? İran mı? Modern mi? Evet. Türkiye’de, Türk işçisi kullanan bir Türk fabrikasında Türk halısının ismi bile anılmıyor! Bu hal ve gördüğüm zevksiz halılar karşısında ne kadar teessür duyduğumu tebarüz\*\* ettirmiştim. Yazım o zaman bir hayli alaka uyandırmıştı.

Halıcılık, malum olduğu gibi, ilk örnekleri bizim cedlerimiz tarafından yapılmış olan ve bizden çıkıp bütün cihana yayılan bir sanattır. Onun için öz sanatımızı bugün zevk bakımından bu kadar sükut etmiş görmek herhalde pek elim bir şeydir. Biz ki binlerce sene evvel Asya’nın ortasında yakmış olduğumuz sanat meşalesinin ışığını asırlarca ve asırlarca ta Avrupa’nın bağrına kadar götürmüşüz, bugün böyle sırf kötü bir mukallitliğe niçin düşelim? Yazık değil mi? Binaenaleyh ilham menbaları\* bizim yurdumuzda bizim malımız olarak mevcutken neden onlara dönüp bakmak zahmetini bile ihtiyar etmiyoruz. O zahmeti ihtiyar etmek şöyle dursun yeni yeni akla gelmeyen bir takım garip fikirlerle de karşılaşıyoruz!

Bugün aynı mevzua teessüfle öğrendiğim bir hadise dolayısıyla (dolayısıyla) tekrar dönmek ihtiyacını duydum: Memleketimizin tanınmış halı imalathanelerinin birinde bugünkü zevki okşamak ve desenleri “moderniser” etmek arzusile (arzusuyla) bir takım araştırmalara girilmiş ve bu uğurda gayretler sarfedilmekte imiş. Bu takdir edilecek bir hadisedir. Lakin öyle mühim bir gayeye vasıl olunacak zannile (zannıyla) yanlış ve çıkmaz yollara sapıldığını görünce bu husustaki fikirlerimi söylemeği kendimce bir vazife addettim.

---

<sup>49</sup> Melek Celal Sofu, “Türk Halısı Milliyet Değiştiremez”, (Gazetenin ismi bulunamadı) 07.10.1943, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

\* Yevmi: Gündelik

\*\* Tebarüz: Görünme, gözükme, belirme

\* Menba: Kaynak

## Küçük Sanatlerimizde

### Hayırlı İnkışaflar Belirdi

Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi ve

## TÜRK İŞLEMECİLİĞİ

Yazan: *Melek CELÂL*

Son zamanlarda halk sanatlarına karşı bir alâka uyandırdığı memnuniyetle görüyoruz.

Meselâ: Şehrimizdeki 36 esnaf cemiyeti kendi mesleklerinin inkışafı için tedbirler almaya karar verdi. Anadoluda eski Türk sanatleri üzerinde tetkikler yapılacak ve istidatlı gençler muhtelif şehir ve kasabalarımızdaki ustaların yanına gönderilerek yetiştirilecektir. Parti, esnaf cemiyetlerini mühterek bir yardım Bîrosu kurmaya teşvik etti. Bu maksatla 15.000 lira yardım parası toplandı. Sanatında mahir, fakat vakit ve hali yerinde olmayan ustalar bu paradan yardım görecektir. Anadoluya gönderilecek istidatlı gençler bir ay sonra seçilecek, bu gençler el işi sanatlarını öğrenecekler, ilk eserleriyle de bir sergi kurulacak...

Yukarıdaki bu güzel haberleri gazetelerden öğrendim. Diğer taraftan da şunları biliyoruz:

Memleketimizde bedii zevki ile tanınmış E. Salâhaddin Retiğin Dekorasyon mağazasında son günlerde bir takım el işleri teşhir edildi, pek çok kimse ve bu arada matbuatın alâkasını uyandırdı. Bu sanat nümuneleri, güzel sanatın yeniden dirilmesine ve günlerin şartlarına ve uymasına doğru bir gidis sayılabilir. Zira, bu nümuneler tamamile milli mahiyetlerini muhafaza etmekle beraber bugünkü zevkimize ve ihtiyaclarımıza pek uygun eserlerdir.

Tezyinî sanatların en zengin yuvelerinden biri olan el işlemelerinin böyle birdenbire birinci plâna gele-

rek canlanmasını Beyoğlu Akşam Kız Sanat mektebine borçluyuz.

Bu nevi mektepler Türkiyenin muhtelif yerlerinde açılmış bulunuyor. Kadın ve erkeklere faydalı bilgiler öğretiyorlar. Beyoğlunda bulunan, şimdiki Ankara İsmet Paşa Enstitüsünde kıymetli müdiresi olan Bayan Ayşenin verimli teşebbüsle bundan dört beş sene evvel Türk işlemeciliğini ele almış ve bunu talebesine öğretmek yolunu tutmuştu. Bayan Ayşenin halefi olan Bayan Refia Berk, bu çalışmalarını zevk, bilgi ve hevesle devam ederek (Sim atölyesi) namı verilen bu şubeyi bütün inkışaf ettirdi. Bu atölyenin gayretli şefi nakış hocası Bayan İkbâl ile resim hocası Bayan Semiha da bu sahada çok takdire lâyık faaliyet göstermektedirler. Böylece otuzdan fazla genç kız eski Türk elişlerini öğrenmek ve yeni eserler vücude getirmek suretile bu milli ananemizi devam ettirmektedirler.

Yapılan sofra takımları, Türk bluzları, örtüler hem bedii, hem ticari bakımdan müstakbel bir milli faaliyetimizin ilk adımı teşkil ediyor.

Maarif Vekâletinin bu nevi çalışmalara karşı gösterdiği alâka ve yardıma bilhassa teşekkür etmek isteriz.

•Dileriz ki memleketimizin dört tarafına kol salmış olan bu sanat yuvaları Avrupanın mürebbi mahiyette olan eserlerini itibar ve dikkatten uzak tutmamakla beraber, asıl faaliyetlerini milli nümuneler üzerine toplasınlar.

şubeyi büsbütün inkişaf ettirdi. Bu atölyenin gayretli şefi nakış hocası Bayan İkbal ile resim hocası bayan Semiha da bu sahada çok takdire layık faaliyet göstermektedirler. Böylece otuzdan fazla genç kız eski Türk elişlerini öğrenmek ve yeni eserler vücuda (vücuda) getirmek suretile (sureti ile) bu milli ananemizi devam ettirmektedirler.

Yapılan sofrta takımları, Türk bluzları, örtüler hem bedii, hem ticari bakımdan müstakbel bir milli faaliyetimizin ilk adımını teşkil ediyor. Maarif Vekaletinin bu nevi çalışmalara karşı gösterdiği alaka ve yardıma bilhassa teşekkür etmek isteriz. Dileriz ki memleketimizin dört tarafına kol salmış olan bu sanat yuvaları Avrupa'nın mürebbi\* mahiyette olan eserlerini itibar ve dikkatten uzak tutmamakla beraber asıl faaliyetlerini milli nümuneler üzerinde toplusınlar.

---

\* Mürebbi: Eğitici, yetiştirici, eğitimci

- “Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi ve Türk İşlemeciliği”<sup>48</sup>

Son zamanlarda halk sanatlarına karşı bir alaka uyandığını memnuniyetle görüyoruz. Mesela: Şehrimizdeki 36 esnaf cemiyeti kendi mesleklerinin inkişafı\* için tedbirler almaya karar verdi. Anadolu’da eski Türk sanatları üzerinde tetkikler yapılacak ve istidatlı gençler muhtelif şehir ve kasabalarımızdaki ustaların yanına gönderilerek yetiştirilecektir. Parti, esnaf cemiyetlerini müşterek bir yardım bürosu kurmaya teşvik etti. Bu maksatla 15.000 lira yardım parası toplandı. Sanatında mahir, fakat vakit ve hali yerinde olmayan ustalar bu paradan yardım görecektir... Anadolu’ya gönderilecek istidatlı gençler bir ay sonra seçilecek, bu gençler el işi sanatlarını öğrenecekler, ilk eserile de bir sergi kurulacak...

Yukarıdaki bu güzel haberleri gazetelerden öğrendim. Diğer taraftan da şunları biliyoruz: Memleketimizde bedii zevki ile tanınmış B. Salahaddin Refiğin dekorasyon mağazasında son günlerde bir takım el işleri teşhir edildi, pek çok kimsenin ve bu arada matbuatın alakasını uyandırdı. Bu sanat numuneleri, güzel sanatın yeniden dirilmesine ve günlerin şartlarına ve zevklerine uymasına doğru bir gidiş sayılabilir. Zira, bu nümuneler tamamen (tamamıyla) milli mahiyetlerini muhafaza etmekle beraber bugünkü zevkimize ve ihtiyaçlarımıza pek uygun eserlerdir.

Tezisini sanatların en zengin şubelerinden biri olan el işlemelerinin böyle birdenbire birinci plana gelerek canlanmasını Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebine borçluyuz. Bu nevi mektepler Türkiye’nin muhtelif yerlerinde açılmış bulunuyor. Kadın ve erkeklere faydalı bilgiler öğretiyorlar. Beyoğlu’nda bulunanı, şimdi Ankara İsmet Paşa Enstitüsünün kıymetli müdiresi olan Bayan Ayşe’nin verimli teşebbüsile (teşebbüsü ile) bundan dört beş sene evvel Türk işlemeciliğini ele almış ve bunu talebesine öğretmek yolunu tutmuştu. Bayan Ayşe’nin halefi olan Bayan Refia Berk, bu çalışmalara, zevk, bilgi ve hevesle devam ederek “Sim Atölyesi” namı verilen bu

---

<sup>48</sup> Melek Celal Sofu, “Beyoğlu Akşam Kız Sanat Mektebi ve Türk İşlemeciliği”, **Vatan Gazetesi**, 17.01.1941

\* İnkişaf: Açılma, meydana çıkma



Pittresque'lerine hürmet etmeli: Yoksa mamur\* edelim derken güzel ve kıymetli bir semti bozmuş oluruz.

Geçen gün güzel bir havada resim yapmak hevesi ile Üsküdar'a yollandım. Epeyce bir zamandır gitmemiştim. Karacaahmet'ten geçerek Bağlarbaşı'na giden yola geldiğim zaman yukarıda yazmış olduğum gibi, Üsküdar'ın imarı hakkında duyduğum endişenin ne kadar yerinde olduğunu gözümle gördüm ve göstermek istedim.

Tramvay caddesini genişletmek icap ediyordu. Pek tabii ve zaruri bir mesele. Şu vaziyette yolun üzerine tesadüf eden mezar taşlarını kaldırıp arka tarafa nakletmek lazım geliyordu. Bu da pek makul. Lakin işte şu nakil meselesindedir ki iş aksamış. Yan yana laaletayin dizilmiş taşlar bir kirpinin sırtına benziyor! Bu iş muhakkak ki orada kaldırım yapan taşçıların elinden çıkmış.

Halbuki öyle olmamalı! Evvela mezarların bir usul ve kaidesi vardır; başı cenuba\*\* doğru müteveccih\* olur; sonra da baş tarafındaki taşla ayak ucundaki taşın arasında laakal\*\* bir insan vücudunun sığabileceği kadar bir mesafe bulunması lazım gelir. Ağaç dikilecek yerler bırakılır. Yeni yeni kullanılan tabir ile "Taş müzesi" yapılıırken o "müze"yi de bir usul dairesinde tanzim etmek icap eder.

Hulasa\* her fırsatla tekrar etmekten usanmadığım bir fikri burada bir kere daha söyleyeceğim: Bu kabil işlere nezaret edecek bir heyet, tabiri caiz ise bir "estetik müşavir"liğine ihtiyaç vardır. Bu olmadıkça yapılan iş şehri güzelleştirmez, bilakis çirkinleştirir.

Topkapı haricindeki mezarlık da bir "Tarihi mezar taşı meşheri" haline getirilecekmiş. Eğer o da Üsküdar'inkine dönerse...Yazık olur Süleyman efendiye!!

---

\* Mamur: Bayındır, şenlikli

\*\* Cenub: Güney

\* Müteveccih: Yönlü, yönelmiş, dönük

\*\* Laakal: En azından, daha aşağı olmaz

\* Hulasa: Öz, özet



## EK: 8

### Melek Celal Sofu'nun Kendi Yazdığı Makaleler

- “Üsküdar İmar Edilirken”<sup>47</sup>

Üsküdar İstanbul'un en sevdiğim semtlerinden biridir. Şehrimizin Anadolu yamacındaki bu mana dolu parçasına çok alaka duyarım. Çünkü şimdi artık eski İstanbul'un toplu olarak hususiyetini yalnız orada bulabiliriz. Orası başlı başına bir alemdir. Bir insan onun tarihine girse, bitmez tükenmez fasıllar görür, derin derin düşünecek ve mütehassis olacak konular bulur. Her köşesinde güzelliklerine doyulmaz camilere, medreselere, çeşmelere tesadüf edilir. Ahşap evlerin koyu renkleriyle Karacaahmed'in siyah servileri arasına serpilmiş zarif abideler birer mücevher gibi parlar. Bir sanatkar için Üsküdar, bütün ömrünce yazacak, çizecek mevzular hazinesidir. Üstat Yahya Kemal'in dediği gibi:

Her lahzası bir zemzemei suzi Dilara

Her saati bir faslı beyati arabandır.

Senelerce metruk kalan Üsküdar'ımız artık imara kavuştu. Meydanlar açılıyor, camiler medreseler tamir ediliyor, yollar yapılıyor. Bu faaliyeti görüp mahzuz\* olmamak mümkün mü? Fakat içime biraz da korku gelmiyor desem hakikati söylememiş olurum. Çünkü bu kadar hususiyeti olan bir yeri bozmadan imar edebilmek hayli güç bir mesele. Üsküdar'ın manevi güzelliğini yapan maddi güzelliklerine en itinalı, en dikkatli ellerle dokunmalı, abideleri tamir ederken etrafındaki “site”leri de nazarı itibara alarak onları ağaçlarıyla, taşlarıyla olduğu gibi muhafaza etmeli, şadırvanlarının “ledünni”\*\* seslerini susturmamalı, oranın

---

<sup>47</sup> Melek Celal, “Üsküdar İmar Edilirken” (Gazetenin ismi bulunamadı), 12.05.1941, (Doğan Paksoy Koleksiyonu)

\* Mahzuz, mahzuze: Hazzeden, hoşlanan, hoş gitme, hoşlanma

\*\* Ledünni: Tanrı bilgi ve sırlarıyla ilgili